

ОДБРАНА

ЕКСКЛУЗИВНО

Новинари "Одбране"
на вежби НАТО у Норвешкој

**ХЛАДНИ ОДГОВОР
НА ВРУЋЕ ИЗАЗОВЕ**

Тема

Вишкови наоружања и војне опреме

**ИЗМЕЂУ ПОТРЕБА
И СТВАРНОСТИ**

Интервју

Др Предраг Бубало
министар привреде у Влади Србије

ПОЈЕЛИ СМО СВОЈЕ ФАБРИКЕ

Генерал-мајор Слободан Тадић
начелник Управе за кадрове

ПРЕДВИДИВА КАРИЈЕРА

Они се буде са Србијом

Јована и Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС, СВАКОГ ДАНА У 06:05

Ваше право да знате све

Новинско-издавачки центар

"ВОЈСКА"

ПРЕПОРУЧУЈЕ
КАПИТАЛНО
ИЗДАЊЕ

ЗЕМЉА ЖИВИХ

310116

Аутори: Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан

Угледни аутори Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан написали су текст за репрезентативно издање "ЗЕМЉА ЖИВИХ" који је дат у двојезичном слогу на српском и енглеском језику. Писан је на темељу потврђених чињеница и поткрепљен до сада необјављиваним историјским документима који појашњавају сложеност теме. Реч је о генези српско-албанских односа у 19. и 20. веку. Корени садашњих (не)прилика дубоки су више од две стотине година и неопходно је добро их изучити како би неке актуелне појаве биле много јасније. Прецизан научни приступ теми, јасна методологија истраживања и свима разумљива писана реч јесу додатне вредности књиге која садржи поуке и за наредне генерације.

Благослов за штампање књиге дао је Патријарх српски господин Павле.

Књига је врхунски опремљена, у тврдом повезу, смештена у кутију, обима 372 стране, формата 28,3 x 29 цм. Цена књиге је 7.560,00 динара.

Наруцбеницу и примерак уплатнице послати на адресу: НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11000 Београд.

Књига се може набавити и у нашој књижари – у Београду, Васина 22

НИЦ "Војска", Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3201-765, телефакс: 011/3201-808. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЦБЕНИЦА

Наручујем ..... примерака књиге: "ЗЕМЉА ЖИВИХ"

по укупној цени од 7.560,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у ..... месечних рата (највише 6)
по ..... динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наруцбеницу послати доказ о уплати целокупног износа увећаног за поштарину у износу 200 динара. Купци на кредит достављају административну забрану (обаразац се добија од НИЦ "Војска") оверену у Војној пошти или предузећу у коме су запослени.
Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....
(име, очево име, презиме)

Матични број грађана ..... Број личне карте .....

издате у МУП .....

Улица и број .....

Место и број поште ..... Телефон .....

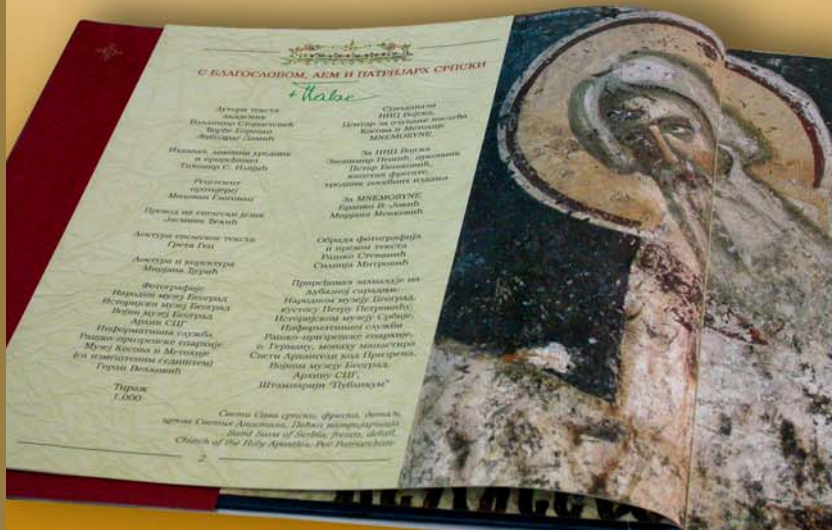
Датум ..... Потпис наручиоца

Именовани је стално запослен у .....
(назив ВП или предузећа)

Улица и број .....

телефон ..... Место и број поште .....

МП Овера овлашћеног лица

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије и Црне Горе

Први војни лист у Србији "Ратник" изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе НИЦ "Војска" је поводом 125 година војне штампе, 24. јануара 2004. године, одликован орденом Вука Караџића, другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА" Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Помоћник главног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић (дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво), Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози), Душан Мариновић (историја), Зоран Милединовић, потпуковник (дописник из Ниша), Нада Милошевић, Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана), Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш, Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влчић, Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић, Радојка Маринковић, др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић, Миљан Милкић, др Милан Милошевић, др Александар Мутавић, Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник), Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник) Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3241-104; 23-079
Главни и одговорни уредник 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241-257; 23-808
Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576
Дописништво Ниш 018/509-481, 21-481
Дописништво Подгорица 081/483-443, 42-443
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
пошт.бр. 06-1015

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и ВСЦГ преко РСГ
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимко Радован ПОПОВИЋ

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Министар привреде у Влади Републике Србије др Предраг Бубало

ПОЈЕЛИ СМО СВОЈЕ ФАБРИКЕ

8

Per aspera

ЗЛОЧИН, МОЈА ДЕЖЕЛА

13

ДОГАЂАЈИ

Припадници Новосадског корпуса у борби са воденом стихијом

НА ПРВИМ ЛИНИЈАМА

14

ТЕМА

Вишкови наоружања и војне опреме

ИЗМЕЂУ ПОТРЕБА И СТВАРНОСТИ

16

ОДБРАНА

Генерал-мајор Слободан Тадић, начелник Управе за кадрове Министарства одбране

ПРЕДВИДИВА КАРИЈЕРА

20

СА ЛИЦА МЕСТА

Новинари "Одбране" на вежби НАТО у Норвешкој

ХЛАДНИ ОДГОВОР НА ВРУЋЕ ИЗАЗОВЕ

24

ЈЕДИНИЦЕ

Обука у Првој оклопној бригади

ТЕНК НИЈЕ ШАЛА

30

Школовање пилота борбене авијације

СКУП, ДУГОТРАЈАН И РИЗИЧАН ПРОЦЕС

32

ВИШАК

Истинитост народне изреке да *од вишка глава не боли* почели смо да сумњамо, или да је барем изговарамо с резервом. Да од вишка и те како може да боли глава уверили смо се обилазећи ових дана складишта у којима се чувају велике количине неперспективног наоружања и опреме. Реч је о стотинама хиљада цеви стрељачког наоружања, више од 500 артиљеријских оруђа, 1.000 противавионских топова, на десетине хиљада комада муниције различитог калибра, око 40 милиона комада резервних делова и великим количинама других средстава. Све то налази се, сложена под конач, у складиштима Логистике. Чека их продаја која ће им продужити век или расходовање и претварање у секундарну сировину. Како и коме продати толико наоружање на тржишту, ионако презасићено таквом робом, проблем је за логистичаре и надлежне у Сектору за материјалне ресурсе Министарства, који се труде да и тако обезбеде који динар за празну војничку касу. Још више их оптерећује проблем одржавања и чувања тих средстава од којих се многа налазе под ведрим небом. И то кошта.

Попут неперспективних средстава ратне технике има и неперспективног кадра у нашој војсци. Официри су први на удару, затим подофицири и цивилна лица. Дефинисани су критеријуми професионализације за детаљну анализу, вредновање и рангирање војног кадра. Услови које запослени треба да испуне како би сачували радно место и планирали даље усавршавање и професионалну каријеру биће познати и доступни свима. Свако ће, дакле, моћи непосредно да планира своју будућност. У првом плану је здравствена способност, затим ниво образовања, службене оцене, успех током школовања, познавање светских језика, време проведено на појединим дужностима. Суштина је у томе да се најбољима омогући развој на који и сами могу да утичу. Прошлогодишње грешке приликом смањења броја запослених применом принципа неселективног и линеарног пензионисања и отпуштања неће се више поновити. Али примена критеријума професионализације неће спречити одлив најперспективнијег кадра, ако се нешто не промени у вредновању њихових знања, искустава и других пожељних врлина.

Са вишковима радне снаге суочавају се и предузећа одбрамбене индустрије. Године иза нас оставиле су на њих тешке последице. Није се улагало у развој, нове технологије и набавку опреме. Очување социјалног мира на субвенцијама државе била је сламка спаса. Те сламке више нема. Радници су "појели своје фабрике", каже министар привреде у Влади Србије др Предраг Бубало у интервјуу за *Одбрану*. *Мора се сећи до здравога, до оног броја запослених који ће омогућити рационалну производњу*, поручује министар. Тржиште би требало да креира број запослених, а држава да кредитира предузећа одбрамбене индустрије за излазак у свет. Без извоза немају шансу да преживе. Нема више илузија. То је зелена грана за коју треба да се ухвате. Ако у томе не успеју прете им банкротство и стечај. Сурова економска логика коју хтели-не хтели морају да прихвате. ■

54

66

САРАДЊА

Регионални центар за помоћ у контроли и верификацији наоружања

НОСИЛАЦ САРАДЊЕ У РЕГИОНУ

38

Верификациони центар Србије и Црне Горе

ЗА НОВА ПОВЕРЕЊА

40

ПОВОДИ

Клуб генерала и адмирала

СЕРВИС ДОБРИХ УСЛУГА

44

У ПОСЕТИ

Мајор Саша Ивановић, командант 56. инжењеријског батаљона у Подгоричком корпусу

ЧОВЈЕК ЗАЉУБЉЕН У МОСТОВЕ

47

СВЕТ

Подморничке снаге у Средоземном мору

УВАЖАВАЊЕ МОЋИ

54

ТЕХНИКА

Јуришна пушка тавор 21

ИЗРАЕЛСКИ АДУТ

58

Снајперисти кроз историју

СЛОВЕНСКА ЛУКАВОСТ

61

КУЛТУРА

Лувр у Београду

ПРЕПОЗНАВАЊЕ ЛЕПОТЕ ДОДИРОМ

64

СПОРТ

Најбољи млади спортиста Србије и Црне Горе у 2005. години, ватерполиста Филип Филиповић

МОМАК ОД ЗЛАТА

74

РЕКЛИ СУ

Генерал-мајор
Здравко Понош,
заменик
начелника
Генералштаба
ВСЦГ

– Број припадника Војске већ 2007. године требало би да се смањи са садашњих око 50.000 на око 36.000, што укључује војна и цивилна лица и војнике на служењу војног рока. Према Нацрту стратегијског прегледа одбране, већ 2010. године тај број би се свео на испод 30.000–21.000 под Генералштабом и још неколико хиљада у осталим структурама Министарства одбране. Морамо да направимо другачији систем. То подразумева и додатно обучавање и могућност потписивања професионалног уговора, али за плату која ће бити већа од просечне у Републици, јер и посао војника није просечан. ■

Пуковник
Радивој
Вуцкобровић,
начелник Управе
за обавезе
одбране

– Одзив регрута у мартовском упутном року ове године био је 68 одсто, односно 5.517 регрута са територије Републике Србије (од планираних 8.090) одлучило је да војни рок проведе у униформи. У односу на све упутне рокове од прошле године, овај мартовски је по одзиву на трећем месту. У марту 2005. одзив је био око 60 одсто, у јуну 49, а у септембру 85 одсто. На цивилно служење војног рока у марту је упућено укупно 3.829, а од тога 2.368 регрута поднело је молбе у марту, док је остатак аплицирао још у претходним упутним роковима. ■

Борислав
Лалевић,
начелник Управе
за одбрану
Црне Горе

– У марту ове године на територији Црне Горе одзив је око 83 одсто. Од тог процента 21 одсто регрута одлучило се за војни рок у униформи и под оружјем, а чак 62 одсто за цивилну службу. У децембру прошле године било је 41 одсто регрута под оружјем и 39 у цивилној служби. Младићи у Црној Гори више су заинтересовани за цивилно служење него за војни рок под оружјем. ■

КОРАК КА БОЉЕМ РА

У Палати федерације министар одбране СЦГ Зоран Станковић и амбасадор САД Мајкл Полт потписали су, 5. априла, Споразум о сарадњи у области спречавања ширења оружја за масовно уништење и унапређивању одбрамбених и војних односа.

Потписивању Споразума присуствовали су председник државне заједнице СГЦ Светозар Маровић, председник Србије Борис Тадић и потпредседник Владе Србије Мирољуб Лабус.

Закључење Споразума представља значајан корак у успостављању стратешког парт-

нерства између СЦГ и САД, што је један од приоритетних спољнополитичких циљева наше земље. Споразум чини битну полазну основу за даљу правну и политичку надградњу билатералних односа Србије и Црне Горе и Сједињених Америчких Држава, те за јачање регионалне безбедности. Осим тога, стварају се основни услови за касније покретање великог броја различитих активности, које би допринеле побољшању билатералне војне сарадње и омогућиле подршку САД за бржу и квалитетнију реформу система одбране СЦГ.

ДЕЛЕГАЦИЈА ВСЦГ У ПОСЕТИ БУГАРСКОЈ

Делегација Војске Србије и Црне Горе, коју је предводио начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Јокић, на позив начелника Генералштаба генерала Николе Колева, боравила је од 5. до 7. априла у званичној посети оружаним снагама Бугарске.

Начелник Генералштаба ВСЦГ сусрео се са министром одбране Републике Бугарске Веселином Близнаковим, генералом Николом Колевим и председником Комисије за

одбрану Ангелом Најденовим. Током тих сусрета разговарало се о месту и улози министарства одбране у систему одбране, припреми заједничке војне вежбе, која је предвиђена за јун ове године у нашој земљи, те о искуствима домаћина у парламентарној контроли војске.

Генерал Јокић и његови сарадници посетили су 3. авио-базу Граф Игнатијево и 61. механизовану бригаду у Карлову. ■

РАЗУМЕВАЊУ

“Потписивање овог споразума још је један корак ка бољем разумевању, узajамном поштовању и уважавању”, оценио је министар Станковић. “Надам се да је ово знак да ћемо у наредном периоду потписати преостале споразуме и тиме показати да смо одговорни за све активности које смо предузели на зближавању са САД”.

Амбасадор Полт је истакао да ће “Споразум који је управо потписан донети и неке видљиве предности за СЦГ чим процедура у Скупштини буде завршена. Реч је пре свега о више од 800.000 долара у виду специјалне опреме за детекцију оружја за масовно уништење. Тај новац треба да се уручи службама на границама обе републике”. Он је нагласио да је “потписивање Споразума знак наше обавезе према СЦГ да проширимо и ојачамо билатералне односе. Ово је само један од низа потеза који ћемо, надамо се, подузети са СЦГ у блиској будућности, како би додатно ојачали наше безбедносне и укупне везе.

Оног тренутка када будете спремни, закључићемо Споразум о статусу снага, што ће нам помоћи да почнемо са програмом партнерства између две државе. Спремни смо да потпишемо и Споразум о безбедносној сарадњи, који годишње предвиђа милионе долара за војне семинаре, обуку и финансијску помоћ даљим реформама система одбране СЦГ”, рекао је амбасадор Полт. ■

С. Ђ.

УКРАТКО

>>> МИНИСТАР СТАНКОВИЋ У ЧЕШКОЈ – Министар одбране СЦГ др Зоран Станковић, са делегацијом Министарства одбране и Генералштаба Војске СЦГ, на званични позив боравио је у Републици Чешкој од 9. до 11. априла. Циљ посете је унапређење билатералних војних односа СЦГ и Републике Чешке.

Министар Станковић разговарао је са министром одбране Републике Чешке Карелом Кинлом о безбедносној ситуацији у СЦГ и региону, реформи система одбране, искуствима Чешке након учешћа у мировним операцијама и билатералној војној сарадњи СЦГ и Републике Чешке.

Делегација Министарства одбране разговарала је и са председником Комитета за одбрану и безбедност Посланичког дома Парламента Републике Чешке Јаном Видом.

>>> СЦГ И БИХ У ЕВРОАТЛАНТСКИМ ПРОЦЕСИМА – Министри одбране Србије и Црне Горе и Босне и Херцеговине др Зоран Станковић и Никола Радовановић оценили су 31. марта да две земље имају иста стремљења у евроатлантским интеграционим процесима, за чије остварење је неопходна пуна сарадња са Хашким трибуналом.

Министри Станковић и Радовановић, после разговора у Палати државне заједнице о политичко-војној ситуацији, реформама оружаних снага и међународној и регионалној сарадњи, изјавили су новинарима да је постигнута сагласност о свим питањима за која су заинтересоване две земље, преноси Танјуг.

“Разговарали смо о неколико тема у оквиру војно-политичког дијалога и разменили мишљења о питању пуне сарадње са Хашким трибуналом”, рекао је Радовановић, први министар одбране БиХ који је посетио СЦГ. Навео је да је став БиХ да пуна сарадња са Трибуналом у Хагу представља “питање свих питања”, чије испуњавање је основна претпоставка за даље евроатлантске интеграције и напрерак, и додао да “у БиХ постоји јасно опредељење да се уложи сви напори да се то и догоди”.

Министар Станковић је изразио задовољство разговором и најавио да ће се на експертском нивоу два министарства даље разрађивати све оно што је договорено.

>>> РЕФОРМА ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ – Радни састанак представника Министарства одбране СЦГ и Групе НАТО за реформу одбране Србије и Црне Горе одржан је 29. марта у Клубу ВСЦГ у Топчидеру. Циљ састанка је анализирање досадашњих активности које су реализоване у оквиру Групе СЦГ – НАТО за реформу одбране и усвајање смерница за предстојећи период.

Помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Самарџић-Марковић предочила је присутним бројне мере и активности које је након последњег састанка Групе СЦГ – НАТО за реформу одбране спровело Министарство одбране.

Директор Директората за планирање снага НАТО Френк Боланд истакао је као охрабрујућу чињеницу да је од првог састанка учињено много. Тежишне активности Групе за наредни период везане су за анализу трошкова, реформу образовања, конверзију база, стратегију за односе са јавношћу и билатералне споразуме између СЦГ и НАТОа.

Уз представнике Министарства и Генералштаба ВСЦГ састанку су присуствовали представници Скупштине СЦГ, појединих министарстава Републике Србије, те бројни изасланици одбране акредитовани у Београду и други.

>>> КОНФЕРЕНЦИЈА ЧЛАНИЦА ЈАДРАНСКЕ ПОВЕЉЕ – Начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић, са сарадницима, учествовао је у својству посматрача у раду Четврте конференције начелника генералштабова земаља чланица Јадранске повеље, која је 3. априла одржана у америчкој Команди за Европу у Штутгарту. Разматрани су остварени резултати у оквиру програма Партнерство за мир, али и искуства оружаних снага у мировним операцијама УН.

Током Конференције остварени су билатерални сусрети начелника Генералштаба ВСЦГ са колегама из земаља у региону и закључено да су побољшани војна сарадња и ефикасност у предузимању мера на јачању поверења и сарадње.

>>> МИНИСТАР СТАНКОВИЋ СА АМБАСАДОРИМА И СТРАНИМ ВОЈНИМ ПРЕДСТАВНИЦИМА – Министар одбране Србије и Црне Горе др Зоран Станковић је 30. марта у Клубу Војске СЦГ у Топчидеру информисао амбасадоре, представнике међународних организација и стране војне представнике у Београду о актуелним питањима рада Министарства.

Његова екселенција амбасадор Норвешке господин Ханс Блакенборг захвалио је министру што је учинио транспарентним све процесе у области реформе одбрамбеног система.

Министар Станковић је после састанка изјавио да “Министарство одбране жели да буде институција која ће бити веома присна са грађанима своје земље, која ће највећи део својих активности презентовати јавности и на тај начин добијати оцену за свој рад и понашање”. ■

МИНИСТАР ПРИВРЕДЕ
У ВЛАДИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ДР ПРЕДРАГ БУБАЛО

ПОЈЕЛИ СМО СВОЈЕ ФАБРИКЕ

Без извозне оријентације и изласка на светско тржиште перспективе наше одбрамбене индустрије да преживи веома су мале – каже министар Предраг Бубало и додаје да се више не може трошити незарађено, да се морају заборавити државне субвенције и да се и у овој грани привреде материјални и људски ресурси морају довести у склад са реалним тржишним условима привређивања

Господине министре, познато је да је до почетка деведесетих година минулог века, у ондашњој "великој" Југославији, а наравно и Србији, наменска (одбрамбена) индустрија била изузетно развијена и да су многа таква наша предузећа била чак недостижан идеал и за неке, у то време, нове чланице НАТОа. Огроман део девизног прихода тадашње државе, такође, био је управо оствариван од извоза нашег наоружања и војне опреме, али и од продаје нашег знања и услуга у тој области. Шта се, у међувремену, догодило са нашом одбрамбеном индустријом и зашто је она данас ту где јесте?

– Са одбрамбеном индустријом догодило се све оно што и са целом нашом привредом која је била извозно оријентисана. Као што је познато, прво се догадио распад домаћег тржишта, па је на овим просторима остало нешто више од једна трећина од ондашњег тржишта... Уз то, и Војска је у том периоду доживела велику трансформацију, пре свега у свом смањењу, али и у својим потребама. С друге стране, наша наменска индустрија је била врло извозно оријентисана и економским ембаргом она је била погођена драстичније и више него цивилна. Дакле, то су била та неповољна дешавања која су конвергирала у истом моменту: са распадом домаћег дошло је и до затварања иностраног тржишта, што је за последицу имало велике проблеме. Истовремено, у таквим несрећним околностима за ту, али и сву другу нашу индустрију, важила је владина уредба да нико од радника не може да буде проглашен технолошким вишком. Сами привредни субјекти, међутим, нису могли да

прилагоде свој број запослених и трошкове у тим новонасталим условима и тако је дошло до канибализма. Све што се урадило или зарадило у то време, или што се добило као субвенција од државе, одлазило је у плате. Међутим, ништа од тога није улагано у развој, у обнову технологије, набавку нове опреме тако да смо дошли до појаве канибализма, односно до феномена да су запослени појели своје фабрике. И то је карактеристично за целу нашу индустрију, али и за нијансу више у наменској, или како се она данас зове – одбрамбеној. Међутим, као што сте приметили, наменска индустрија је била наша перјаница и за ту нијансу она је и данас испред остале, пре свега у погледу производне опреме и других могућности. И то је та предност на коју треба рачунати, шанса да ће наша одбрамбена индустрија поново изаћи на светску сцену и тржиште. Јер, ослањајући се само на домаће потребе ова индустрија, заиста, нема перспективу. И ко год буде калкулисао са тим, мислим да прави грешку. Све шансе, развојне, производне или како год хоћете, постоје само у случају да се фабрике наменске индустрије прилагоде новим захтевима светског тржишта. Мислим, да "know how", дакле знање, искуство и потенцијали које имају још увек те наше фабрике, мада не у оној мери као раније, може да им омогући солидну и значајну подршку државе у том искораку ка светском тржишту. Међутим, то подразумева и значајне промене у главама људи у условима које доноси транзиција, мада имам утисак да је то највећи проблем и да се ту ствари најспорије мењају.

Шта подразумевате под тим променама у главама?

– Подразумевам више ствари. Прво, да мора много више да се ради и да не може да се троши оно незарађено, да морају да се забораве државне или друге субвенције, да сви ресурси у одбрамбеној индустрији, како производни капацитети, тако и они људски, морају да буду доведени на ниво који обезбеђује тржиште. То значи да се више не могу толерисати нерационалности, вишак запослених... Знам да изгледа врло сурово. У многим главама је још различна количина тзв. самоуправљања, када су говорили радницима да смо сви ми створили фабрике, да су оне њихове... И уколико се будемо држали тог концепта убеђен сам да пред том индустријом нема перспективе. Истина, по питању усклађивања производних капацитета и броја запослених у тим предузећима до сада је урађен значајан корак али је и на последњем састанку одлучено да ове године за та предузећа неће бити субвенција. Међутим, на том истом састанку смо врло искрено обећали да ће држава веома помоћи и подржати сваки њихов развојни пројекат који ће омогућити план производња и услуга на инострано тржиште.

Оперише се са неких 25 до 30 одсто упослености производних капацитета у одбрамбеној индустрији, наравно, у зависности од предузећа до предузећа. Да ли ће се тај однос рефлектовати у истој мери и на будући број запослених, односно технолошки вишак у тим предузећима?

– У овом случају су били ангажовани стручни консултант и људи из Министарства одбране СЦГ који се баве материјалним ресурсима. Дакле, на основу стручних анализа тих људи, за свако од шест предузећа у Србији је одређено колико треба да има запослених. И већина тих предузећа је већ профилисала свој број запослених на основу поменутих анализа и сопствене стратегије развоја. Дакле, ја себи не дајем за право да кажем да ли је то стварно тај број запослених који треба да настави да ради у одбрамбеној индустрији или не, јер су то анализирали много стручнији људи од мене. Али, лично мислим да у сваком предузећу, ако приметите да је и тај број тренутно запослених превелик, треба да наставе са рационализацијом радне снаге.

Када кажете рационализација радне снаге, на кога конкретно мислите: раднике или на администрацију?

– Неминовно је, али баш до краја, да се из тих предузећа ишчисти све оно што није везано за наменску индустрију. Значи, сви тзв. усисивачи дохотка, сви остали делови морају бити одвојени од онога што стварно јесте одбрамбена индустрија и подвргнути редовном процесу приватизације. Знате, ако брод тоне, да би спасао и брод и посаду, капетан прво преко палубе у море баца вишак терета на лађи. Овде, наравно, није реч о бацању већ о преносу у редован процес приватизације хотела, одмаралишта, тениских терена и других програма који производе робу широке потрошње, а да би се спасило оно што је круцијално, а то је наменски програм. И држава је великодушно поступила и помогла да се споредни делови у тим предузећима продају и да се новац, тај остварени приход, уложи у развој предузећа, али не за потрошњу или плате.

Постоји ли идентификовани интерес у иностранству или земљи да се будући издвојени "цивилни програми" у садашњим предузећима одбрамбене индустрије купе, односно приватизују?

– Ја немам намеру да се бавим тиме да ли тога има или не. Знате, интерес не значи ништа! Права ствар је понуда. Односно, да ли је неко "пресавио" табак хартије и дао понуду. И то је права верификација. Добијао сам на десетине писама о намерама, а после тих нигде нема... Значи, мене та писма о намерама много не узбуђују... Али, тржишна верификација се проверава управо онда када се јавно објави да се неко предузеће продаје на аукцији или тендеру. Све остало је у домену приче и спекулације!

Држава је, колико је познато, данас већински власник у предузећима одбрамбене индустрије. Каква је, дакле, и тим поводом улога наше државе у ономе што данас зовемо трансформација, реорганизација и реструктурисање одбрамбене индустрије? Шта држава ту ради?

– У многим предузећима у којима је, последњих година, држава постала већински власник, то се није догодило зато што је она желела или имала интерес да њима управља или води рачуна о њима. Не! То се догодило управо зато што је тим предузећима била потребна помоћ, јер она нису могла да сервисирају своје старе и нове дугове, зато што нису могла да плаћају уредно порезе и доприносе... Држава је тако дошла у ситуацију да мора да им помогне и да путем конвертовања тих дугова у државни капитал, заправо, постаје већински власник у тим предузећима. Али, држава тиме није добила ништа велико, већ само бригу и главобољу. Наравно, нешто је за нијансу било другачије код одбрамбене индустрије. Уз реалан мотив и жељу да јој се помогне око нагомиланих дугова, држава је према одбрамбеној индустрији имала и додатни позитиван однос јер је, као што је познато, реч о врло важној индустријској грани, којој смо желели да, и на тај начин, дамо до значаја. Али, у основи, овде је више била жеља да им се помогне него намера или интерес да држава поседује већински пакет капитала у предузећима одбрамбене индустрије. Управо зато држава и јесте спремна да у наредном периоду контролише и посебним кредитима и финансијским подстицајима помогне све оне извозно, али понављам само извозно оријентисане програме тих предузећа.

Колико је данас реално говорити о извозу нашег НВО, као јединој шанси за опстанак одбрамбене индустрије, када се зна да смо у том погледу у поприличном технолошком застоју и да су, током 1999. године, бомбардовањем управо девастирани готово сви важни објекти наше тадашње наменске индустрије? Јесмо ли данас, уопште, конкурентни у овој области?

– То бисте заиста морали да питате оне који су стручнији од мене. Иако потичем из индустрије, ја сам радио у потпуно другом сектору, те нисам имао прилике да се подробно информисем о наменској индустрији. Међутим, када се поредите са другима, важно је да знате и са којом циљном групом се поредите. Ако су то, рецимо, најразвијеније индустријске земље онда је јасно да смо, колико и на другим плановима, исто тако и у овој области у озбиљном заостатку у односу на њих. Али, ако је реч о земљама које су биле у нашем рангу, онда мислим да и у овом сектору, због доминације "know how" и искуства, па и изузетне привржености наших инжењера који су остали у тим фабрикама, онда ми нисмо у неком драстичном заостатку. Рецимо, пример фабрике у Лучанима то најбоље показује. Та фабрика је обновљена и она је једна од две-три у свету те врсте која има готов производ који је, да тако кажем, стопостотно извозан артикал и ми ћемо, наравно, као Министарство то максимално подржати као што смо подржали, уз разумевање и солидарност других предузећа из тог ланца наменске индустрије, и обнову фабрике у Лучанима.

Ипак, људи се плаше за посао. Прибојавају се спискова вишкова... Каква је данас ситуација?

– Одбрамбена индустрија је већ у првом кругу очишћена од вишка запослених, али за посао се боје и у другим предузећима, а не само оним наменске производње. И то је неминовност! Уосталом, хоћемо ли да живимо у илузијама? Знате, живели смо 15 година у илузијама да радимо и идемо на посао, а у ствари смо јели наше фабрике, предузећа... Хоћемо ли тако да наставимо, да живимо у илузијама? Наравно, то јесте једна могућност... Да фабрика ради са 10–20 одсто својих производних капацитета, а да имамо сто одсто запослених људи? Нема више приче о томе да ће им држава наћи и обезбедити посао! Наравно, држава има неки квантум и обим посла за наменску производњу који је потребан за функционисање Војске и који је сада врло миноран. Према томе, ако одбрамбена индустрија не нађе интерес, начине и путеве да своје производе и услуге пласира на светском тржишту, онда ја заиста не видим начин да они преживе и не видим да им се пише лепа судбина. С друге стране, може да се догоди да они наставе да живе у илузијама и да заврше у банкротству, у стечају... Да ли је то решење? Да имамо још више незапослених људи, на улици. Зато се мора сећи до здравога, до оног броја који ће омогућити нормалну и рационалну производњу, мора се број запослених одредити према обиму посла и до тог броја се мора повући црта! Тржиште мора да креира број запослених! Не жеља, не социјална политика, него тржиште.

Када се говори о одвајању цивилног дела од оног одбрамбеног на шта сте мисли, односно шта су Вам предложили директори тих предузећа, о чему они размишљају, о којим новим пројектима?

Ако брод тоне, да би спасао и брод и посаду, капетан прво преко палубе у море баца вишак терета на лађи. Овде, наравно, није реч о бацању већ о преношењу у редован процес приватизације споредних ствари, а да би се спасило оно што је круцијално, а то је наменски програм.

Мора се сећи до здравога, до оног броја запослених који ће омогућити нормалну и рационалну производњу, и до тог броја се мора повући црта! Тржиште мора да креира број запослених! Не жеља, не социјална политика, него тржиште.

– Они треба да издвоје постојеће цивилне програме. Не треба да размишљају о новим цивилним програмима већ да своје постојеће издвоје и да се то приватизује. И то је тако јасно, али само треба разбити опструкцију која иначе постоји у једном делу менаџмента неких предузећа. Наравно, има и оних предузећа која се искључиво баве наменском производњом и немају те цивилне програме. Знате, има фабрика које су разлупане, које се муче, не примају субвенције, а истовремено имају хотел близу свог града који већ четири године не ради, који је зарастао у коров... А за куповину тог хотела постоји купац али они га не продају, већ га чувају за неко боље време. Које то време? Па, нека продају тај хотел, или то што већ имају, нека се тако помогну, нека врате дугове, нека од тога инвестирају, себе оспособе за даљи рад и сами себи помогну. То су све дискусије које се воде и које вам преносим, али намерно нећу да спомињем имена тих фабрика. Кажу: промениће се ситуација и време па ће им хотел остати да се одмарају. А ја их питам: од чега да се одмарате кад већ 15 година не радите? Платите ви својим радницима плату, па нека они иду да се одмарају у који год хоће хотел. Маните се ви угоститељства и остало! И радите ви оно што најбоље знате, а то је област наменске или цивилне производње...

Господине министре, дуго сте били у привреди. Колико Вам то искуство директора данас помаже на овој функцији?

– Ништа друго не заговарам, него оно што сам и сам радио када сам био директор Ливнице Кикинда. Тада је из Ливнице отишло 1.714 радника, додуше, већина њих је отишла добровољно, као технолошки вишак. Продали смо нека представништва, хотели, све оно што нам је било вишак и успели смо да дођемо до приватизације, до зелене гране. Дакле, никакав другачији модел не намећем данас другима већ само онај који је једино могућ и у који дубоко верујем. Не би било фер ни да сада нешто друго причам од

онога што сам радио и то у фабрици где сам поникао и цео радни век провео, тачније пуних 27 година.

Колико је та ситуација, да морате да отпуштате људе у фабрици, лично за Вас била мучна?

– Па, изузетно мучна... Ево, испричаћу вам једну анегдоту... Крајем маја 1992. године вратио сам се из Индије. Тамо је требало да будем директор представништва Ливнице и Генекса у Бомбају. Те ноћи је осванула вест Савета безбедности УН о увођењу економског ембарга Југославији. Ливница Кикинда у којој сам радио имала је скоро 6.000 радника који су од извоза годишње зарађивали више од 100 милиона долара. Да ли можете да претпоставите шта је за такву једну фирму, која је више од 70 одсто своје производње извозила, значила једна таква вест? Смрт! Месец дана по увођењу ембарга нашој земљи, шетао сам једне вечери са професором локалне гимназије на тргу у Кикинди који ме је питао, крајње добронамерно, шта ћемо да радимо сада када нема посла у Ливници, када је стао извоз?... Питао ме и имамо ли вишка запослених... Одговорио сам му да смо и пре увођења ембарга имали у фирми вишак запослених, а да ће сада, после губитка тржишта, то бити катастрофа. И рекао сам му, мада тада нисам био генерални директор Ливнице, да ће отпуштања вишка радника сигурно бити и да не бих волео, не дао Бог, да ја будем у кожи оног ко ће о томе морати да одлучује. Десет година касније, 2002, судбина се са мном поиграла и ја сам постао генерални директор фирме. Мени је запала улога да прво то морам да урадим. Видите, да смо то урадили одмах, те

1992. године, ми бисмо данас у свим тим фабрикама били у бољој кондицији. Да је Слободан Милошевић имао мало више слуха и да је схватио да је ембарго и да мора да води реалну економију, а зна се да није имао снаге да то уради, јер је водио популистичку политику, не бисмо данас имали уништене фабрике. Молим вас, ја не говорим овде о политици већ о економији и привреди! Можда бих, да сам ја био на његовом месту, исто као он тада размишљао... Али, да је тада здраво схваћено да смо са ембаргом изгубили тржишта и да морамо наше ресурсе довести у реалне оквире, наше фабрике би данас, сасвим сигурно, биле у много повољнијој позицији. Овако, уместо да је дошло до инвестирања у развој све је одлазило на плате и, као што сам рекао, дошло је до појаве канибализма.

Недавно је у Краљеву дошло до озбиљних протеста радника у једној војнодоходовној установи; слична ситуација је и у другом где радници месецима нису примили плате, а тим поводом је и министар одбране Зоран Станковић, за само неколико месеци, три пута одлазио у Карађорђево. Као министар привреде Србије, видите ли неко решење за наше војнодоходовне установе и ремонтно-техничке заводе?

– У овом тренутку за ремонтно-техничке заводе видим много мање шансе него за она предузећа која имају свој конкретан производ. Знате, да бисте нешто ремонтовали Војска мора прво то да користи. Колико знам, нама војни авиони не лете, возила су у гаражама... Па шта онда да се ремонтује?

Има много тога што је за ремонт, али Војска због рестриктивног буџета нема новца да то плати.

– Тако је... Али нема ни држава новца да плати нешто што јој не треба. Видите, питање је уопште величине наше војске... Ја сам, када је иначе реч о Војсци, одрастао од тог војног динара јер је мој отац био официр па, можда и због тога, имам носталгично позитиван однос према свему томе. У целој тој причи мени зато најтеже не пада то што морамо да смањимо бројно стање Војске и њено наоружање и да је, на неки начин, прилагодимо реалним оквирима, већ чињеница што се не зна тачно шта се хоће и колика се Војска хоће за две, три или пет година. Иако сам у Влади Србије, имам утисак, мада су ти послови у надлежности другог министарства, да је то грешка и једне и друге, и оне треће владе, и других са ових простора,

Да је тада здраво схваћено да смо са ембаргом изгубили тржишта и да морамо наше ресурсе довести у реалне оквире, наше фабрике би данас, сасвим сигурно, биле у много повољнијој позицији. Овако, уместо да је дошло до инвестирања у развој све је одлазило на плате и, као што сам рекао, дошло је до појаве канибализма.

што још увек није јасно дефинисано и доведено до краја шта ми то са Војском хоћемо. Када би постојала визија, онда бих се свим срцем борио за то што се установило, а на бази савремених критеријума и мишљења војних и цивилних стручњака.

На крају, господине министре, верујете ли да би, можда, са нашим уласком у Партнерство за мир, а потом и у НАТО, за нашу одбрамбену индустрију дошли бољи дани?

– Све предстојеће међународне интеграције којима као држава тежимо у суштини су наша неминовност. Ми смо тим путем крећући и све је то једно са другим повезано. Значи, ако хоћемо у Европску унију морамо прво у Партнерство за мир итд. Све то схватам као могућност и шансу да наша предузећа дођу у позицију да раде у равноправним конкурентским условима. И сигуран сам да ће онда наши људи да искористе своју шансу. Можда ће и ту у почетку бити мало проблема, али ћемо ми, пре или касније, искористити шансу. Јер, многи показатељи говоре да ми имамо ту виталност да исконски истрајемо... Уосталом, ми смо и отпустом дуга и другим механизмима, а захваљујући свему ономе што су ова држава и њена економија урадиле, показали изузетну виталност и у износу од 3,85 милијарди евра релаксирани бројне претходне дугове привреде који су настали као плод нерационалности и заблуда, читавог галиматјаса проблема.

Дакле, има ли ипак наде и светлости на крају тог мрачног тунела када је реч о нашој одбрамбеној индустрији? Какве су Ваше прогнозе?

– Има. Али само ако се та индустрија оспособи да буде на светском тржишту. Дакле, без извоза она нема шансу да преживи. Наше потребе су данас толико мале да нема разлога држати целу ту индустрију и плаћати је толико скупо када се то, рецимо, може по јефтинијој цени увести. Решење је, дакле, у томе да се одбрамбена индустрија оспособи, да је држава потпомогне кредитима, а не субвенцијама, и закорачи на светску пијацу где ће понудити том тржишту значајне производе који, нажалост и у садашњем свету и констелацији постојећих односа, још увек имају своју прођу.

Душан МАРИНОВИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

КОМАНДАНТСКО ИЗВИЋАЊЕ НА ЈУГУ СРБИЈЕ

Наставници Школе националне одбране, предвођени начелником пуковником Љубишом Лојаницом, реализовали су командантско извиђање са слушаоцима 49. класе Генералштабног усавршавања на простору јужне и централне Србије. Реализовани су важни задаци провере ваљаности донетих одлука у учионицама–кабинетима у припреми, организовању и реализацији војних операција и умешности слушаоца 49. класе ГШУ у ангажовању оперативних састава ВСЦГ, посебно са аспекта утицаја војногеографског чиниоца и ангажовања команди, јединица и установа ВСЦГ на том делу земље. Проверене су и могућности учешћа органа власти, локалне самоуправе, привредних и других структура у планирању, организовању и вођењу операција у постојећим условима, те деловања друштвених чинилаца, историјских традиција и културолошких вредности на процесе обједињавања и усмеравања садржаја операције као целине.

Начелник Школе националне одбране пуковник доцент Љубиша Лојаница је и том приликом истакао да у процесу усавршавања кадра за најодговорније командне, штабне и оперативне дужности у Министарству одбране, Генералштабу и оперативним саставима ВСЦГ, практични облици наставе, а посебно командантско извиђање, имају највећи значај, јер је то практична провера и потврда оспособљености слушаоца за доношење одлука стратегијског, оперативног и тактичког нивоа у условима реалних и моделованих изазова, ризика и претњи системима безбедности и одбране државне заједнице СЦГ.

Начелник Катедре оператике пуковник доцент Зоран Јаковљевић је истакао да су планирани садржаји извиђања успешно реализовани и да су слушаоци и наставници испољили висок ниво знања, способности и стваралачке примене искустава у њиховој реализацији.

Посебну похвалу заслужују домаћини из команди и јединица Оперативних и Копнених снага и представници локалне власти из општина централне и јужне Србије који су омогућили добре услове за рад и боравак на терену. У зони одговорности 78. моторизоване бригаде, којом командује пуковник Милосав Симовић, сагледани су и анализирани аспекти утицаја обезбеђења Копнене зоне безбедности, државне границе са Македонијом, административне линије са КиМ, војних објеката и објеката од посебног значаја за борбену готовост у условима извођења операције превентивног размештања снага и обезбеђења мира на југу Србије.

Приликом обиласка 49. класе Генералштабног усавршавања на тежишном задатку начелник Војне академије генерал-мајор мр Видосав Ковачевић је истакао "да је из редова Војне академије поникао официрски кадар који је судбоносно утицао на многа историјска догађања нашег народа и који је умеће, способности, војничку част и одговорност посветио отаџбини. Зато и сада, у свакој активности, поготову на највишем нивоу школовања официра ВСЦГ, треба развијати способности и врлине прилагодљиве времену: официр–стратег–вођа–руководилац–васпитач–стручњак, али и достојни репрезент Војске, државе и народа у свим приликама и на разним задацима". ■

Војислав ЂОРЂЕВИЋ

Истраживање односа са медијима Агенције ПРАГМА

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ МЕЂУ НАЈБОЉИМ

Најквалитетније односе са медијима међу државним институцијама и политичким организацијама током прошле године имали су Скупштина Београда, Управа за заштиту животне средине, Министарство одбране и Народна банка Србије, саопштила је Агенција ПРАГМА након истраживања медијског представљања институција и појединаца у више категорија.

Према том истраживању министар СЦГ за људска и мањинска права Расим Љајић био је најкомуникативнији државни и политички функционер у Србији током прошле године.

Међу привредницима, гласове новинара добили су Филип Цептер, Милка Форџан, Мирослав Мишковић, Анђелко Трпковић и Војин Ђорђевић, а у непривредном сектору највише гласова добио је секретар фудбалског клуба "Партизан" Жарко Зељевић.

Према резултатима истраживања, у категорији привредних организација најбоље односе са медијима имали су Телеком Србија, Аеродром "Београд", Делта холдинг, Паркинг сервис и Ерсте банка.

Међу непривредним организацијама за најкомуникативније означени су фудбалски клуб "Партизан", Привредна комора Србије, МЕНСА, Француски културни центар и Ватерполо савез СЦГ.

Организовани догађаји који су, према избору новинара, обележили прошлу годину су музички фестивал Егзит, Европског првенство у кошарци, Бирфест и концерт Андреа Бочелија. ■

Ученици Војне гимназије
у 72. специјалној бригади

МОТИВ ЗА БУДУЋИ ПОЗИВ

Ученици трећег разреда Војне гимназије обили су 5. априла 72. специјалну бригаду у Панчеву. Посета је организована као део наставних активности из предмета "војна обука". У Касарни "Растко Немањић" професоре и око 140 ученика Војне гимназије поздравио је заступник команданта 72. спбр пуковник Зоран Величковић.

За младиће који се припремају да упишу Војну академију, специјалци из Панчева извели су приказ обуке на тактичком полигону за противтерористичку борбу у насељеном месту, у градској и сеоској средини и показали им како се користе минско-експлозивна средства и хладно оружје.

– Људи обично имају предрасуде о Војној гимназији. Изједначавају је са војном школом, мисле да се ту стално копа и јуриша. Међутим, то је школа општег типа која има наставни план и програм као и све цивилне гимназије са једном разликом, а то је војна обука у трећој години. Низом активности као што је данашња покушавамо да развијемо интересовање ученика за војни позив, да им представимо реалну ситуацију и тако спречимо нека њихова маштања и илузије – рекла је психолог Ивана Ступар. ■

А. А.

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ЗЛОЧИН МОЈА ДЕЖЕЛА

Словеначки територијалци убили су јуна 1991. године, на граничном прелазу Холмец, тројицу дечака који се нису бранили. Подигли су руке, носили бело платно. У рукама нису имали оружје. Хтели су да кажу да је, бар што се њих тиче, тај рат био готов.

Ово није лицитирање са количином зла на овом убогом полуострву. Дакле, на чијим је леђима од закрвљених братских народа најтежи крст? Или је можда важније од свега, ко је први почео! Да ли су то, као и увек баксузни Срби, од Принципа до данас, неспремни за слогу, а готови да махнитост сваког кратковидог вође прихвате као национални усуд?

Видели смо онај злочин на Холмецу. Словеначки територијалци убили су тројицу дечака који се нису бранили. Подигли су руке, носили бело платно. У рукама нису имали оружје. Хтели су да кажу да је, бар што се њих тиче, тај рат био готов. Ионако су их генијални стратежи тамо послали без обуке и без разлога.

Аустријанци су имали довољно прибраности да сниме ту смрт недужних. Тако то иде са првим комшијама. Од првих корака ка независности, они умеју да завире у двориште. Нови, млад комшија, жељан Европе и слободе. Да видимо какав је кад почиње да мења свет око себе!

Први корак који је учињен био је злочин. За свет, то је била "одбрана од агресије"! За ЈНА, срамна генерална проба распада. Рат који је систем ОНО и ДСЗ водио сам против себе, као канцер чија метастаза почиње на северу. Територијалци убијају војнике армије која их је створила. Војна елита у Београду је зачуђена над својим малолумним пројекцијама. Све су предвидели, али ништа не успева. Чак трагично пропада и савршена операција са регрутима без свечане обавезе.

Али и таква војска без руководећег мозга, проглашена је силовитим рушитељем младе демократије. И таква Словенија, лишена милосрђа и етичких обзира, проглашена је невином и крхком жртвом.

Манопол за све касније злочине преузео је југ. Злочине у име Србије починили су најгори. Олош, који је у силним рушевинама вредносног система постао еталон родољубља. А ипак је пред снимком убиства муслиманских младића код Трнова, устала цела Србија. "Ако је онај, ко је пуцао у леђа заробљеним момцима Србин", написао је један читалац "Политике", „ја то не желим бити!".

Тачно је ово: то нису били Срби, то су били злочинци, убице немоћних. Шта су били пре – то је свеједно.

Очекивали смо бар да Словенци неће сакривати најгоре међу собом као своје најбоље. Само да кажу: "Јесте, то је ужас кога се морамо ослободити, све гледајући истини у очи. То је страшан

злочин". Па да онда два водећа Јанеза, Дрновшек и Јанша оду на Холмец и клекну пред успоменама на те дечаке.

То се, наравно, није догодило. Словенци помно чувају своју историју. Они нам посредно поручују да је то што је сликала аустријска телевизија, нешто најбоље из ње. За њих је Холмец можда легендарни подвиг. Не желе да им нека нова сазнања зарајају романтичне успомене на домовински рат.

У Хагу мисле како то није случај за њих. "Злочин није довољно велики, нисмо заинтересовани!"

Упадљиво ћуте и невладине организације из Србије, поводом тог "малог" нацистичког пира. Оне ипак не штите опште хуманитарно право, него свој удобан положај. Тако им је стимулисан селективни напор да се боре за истину коју желе. Сваки настрани хедонизам мора да има своју цену.

Словенија и Србија су последњих година поправили своје односе. Неке старе ране почеле су да зарашћују. Време бојкота роба и забране путовања, као да је иза нас.

Кад дођу велики празници, пун је Београд младих Словенаца. "Нигде животне енергије као у Србији" – кажу момци који су одрасли тек после ратова. А овде нису били никада пре. Можда је створен најбољи оквир да се заборави стара мржња.

За све то, потребна је сагласност у поштовању. Србија је нешто брже заборавила прошлост. А сада, после слика са Холмеца, враћају нам се фантазмагоричне сцене козарачког кола братства и јединства, које играју Јоже Смоле и Радмила Анђелковић. И то само неколико месеци пре јунског рата, у коме је Јанез Јанша потукао Благоја Ацића. Морало је тако да буде, генерал је имао само ЈНА, а каплар све остало.

Можда ће Србија, у времену обнове самопоштовања да купи "Меркатор". Деведесете се ипак не могу вратити. Онај ужасни снимак помаже нам да боље разумемо историју балканског зла. И да Србија нипошто не буде у дефанзиви пред њим. Нико нема права да овде упорно чува лажну невиност младе Словеније.

Тамо се зачео злочин. То не оправдава никога касније, али мора да се зна. Очекујемо да Словенци широм отворених очију погледају у темеље своје државе. Ништа се неће променити. Без љубави, до даљег. Само нека кажу, "учинили смо то!" И онда ће бити прави победници у рату са онима који су водили ЈНА. И онда ће разумети да би то било лако и без злочина. ■

Аутор је коментатор листа "Политика"

ПРИПАДНИЦИ НОВОСАДСКОГ КОРПУСА
У БОРБИ СА ВОДЕНОМ СТИХИЈОМ

НА ПРВИМ ЛИНИ

И пре проглашења ванредне одбране од поплава, у Команди Новосадског корпуса предузете су неопходне мере како би се снаге и средства тог оперативног састава плански ангажовали на изградњи насипа, евентуалној евакуацији становништва и животиња, те санитарском и интендантском збрињавању угроженог становништва у Војводини

Водена стихија, која се и ове године претећи надвила над Војводином, није изненадила команде и јединице ВСЦГ у том делу наше земље. Већ у првом налету Дунава из суседне Мађарске почетком месеца, на ојачавању насипа и спасавању добара у рејону Бездана и Бачког Моноштора ангажован је већи број припадника Ваздухопловног наставног центра ВСЦГ из Сомбора.

Користећи стечена искуства током прошлогодишњих поплава у Средњем Банату, када су припадници Новосадског корпуса први прискочили у помоћ угроженом становништву, још 7. априла Команда тог оперативног састава формирала је посебан штаб за праћење ситуације и степена угрожености од поплава у зони своје одговорности.

– Војска ће у одбрани од поплаве ангажовати, по потреби, све своје потенцијале, али сама Војска не може да се бори против водене стихије. Неопходно је да се у одбрану од поплава укључе и сви остали грађани, а не да се догађа као сада, да групе људи немо посматрају како војници раде на насипу – рекао је помало револтирано генерал-мајор Станимир Матијевић, у недељу, 9. априла, приликом обиласка изградње насипа на Дунаву, управо уз Варадински мост, апелујући на све друштвене структуре да се што хитније укључе у одбрану од поплава.

■ АПЕЛ ЗА ПОМОЋ

Према речима команданта Корпуса, још седмог априла из Месне заједнице Петроварадин упућен је апел за помоћ. Неколико десетина војника на челу са капетаном прве класе Љајком Нердизом укључено је у одбрану од водене стихије подграђа те Месне заједнице.

JAMA

СНИМИО Ф. БАКИЋ

Војска Србије и Црне Горе активно је укључена у одбрану од поплава на свим угроженим подручјима. На основу наређења начелника Генералштаба генерал-потпуковника Љубише Јокића, више од 400 припадника Војске из састава Новосадског корпуса, Ваздухопловних снага и ПВО, Копнених и Оперативних снага Војске, заједно са техничким средствима, ангажује се на изradi одбрамбених појасева и другим активностима на помоћи становништву.

Припадници Војске су ангажовани на Дунаву и Тиси, у рејону села Жабал, у Петроварадину, код Лединаца, Земунa, Костолца и Великог Градишта. На изradi одбрамбеног насипа дужине 7,5 км код Новог Сада, поред осталих, ангажовано је и 40 војника на цивилном служењу војног рока. Истовремено, припадници Војске су ангажовани и на заштити појединих сопствених објеката који су угрожени поплавама.

Продор воде је убрзо заустављен. Истог дана у порти храма Пресвете Богородице у Сремској Каменици, тек стотинак метара удаљеном од Дунава, ангажована је група војника са заставником прве класе Синошом Влатковићем да спречи продор воде у храм.

– Да Војска није брзо интервенисала јуче би свети храм пливао у води. На срећу, ови младићи су неуморно и пожртвовано зауставили продор воде – кажу свештеници тог храма протојереји Тодор Катић и Гавро Милановић.

Ни Тиса није остала мирна. Неочекивано брз раст водостаја те реке угрозио је село Мошорин, па је на тај део одбрамбене линије, у рано јутро осмог априла, упућен 91 припадник новосадског гарнизона. Непосредно уз Жабалски мост на Тиси распоређена је и група од педесетак артиљераца из Руме, којима је задатак да пуне вреће земљом како би се ојачао бедем у дужини од скоро двадесет километара.

– За дан и ноћ земљом је напуњено више од три хиљаде врећа. Времена за одмор било је тек да се нешто презалогати, али нико се не жали. Ради се ударнички, без престанка – каже генерал Матијевић.

Тиса је озбиљно запретила и Стајићеву, па је из суботичке оклопне бригаде у то место недалеко од Зрењанина упућено шездесетак старешина и војника за помоћ у одбрани насипа.

Током поподнева истог дана набујале воде Дунава почеле су да угрожавају и два складишна објекта 793. позадинске базе Новосадског корпуса у Петроварадину и Лединцима. Сви припадници те јединице, са расположивом механизацијом, нашли су се на одбрамбеним насипима.

– Ако вода пробије ову линију нема спаса ни за Беочин, ни за Сремску Каменицу – упозоравају потпуковник Мирослав Пајић и капетан прве класе Синоша Прица, који руководе радовима у том рејону.

Вода је кроз канализацију продрла и у део круга новосадског Војномедицинског центра, али особље и болесници за сада нису угрожени.

■ НА ВИСИНИ ЗАДАТКА

Како смо сазнали од Бошка Пилиповића, начелника одељења за одбрану града Новог Сада, поред припадника Новосадског корпуса у Јужнобачком округу је за ангажовање спремно и око 1.000 војника на цивилном одслужењу војног рока, међу њима око 500 у Новом Саду.

Директор “Вода Војводине” Бранислав Радановић упозорио је да се наредних дана очекује наилазак другог воденог таласа, ништа слабијег интензитета, који би могао да потраје и цео месец. Према његовим речима, неопходно је ангажовање Војске и на 22 километра дугој деоници насипа уз леву обалу Тисе, такозваног Бечкеречког ћошка, који није реконструисан у последњих двадесет година и представља најслабији део одбрамбеног система читавим током Тисе у нашој земљи.

Припадници Новосадског корпуса и других јединица ВСЦГ у Војводини, нема сумње, спремно ће дочекати и тај водени талас. Биће сигурно, као и много пута до сада на, висини задатка заједно са мештанима угрожених подручја. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

ВИШКОВИ НАОРУЖАЊА И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ

ИЗМЕЂУ ПОТРЕБА И

Војни логистичари само прошле године продали су странцима Војсци непотребна средства у вредности око девет милиона долара, а на домаћем тржишту зарадили су 16 милиона динара. Стога најављују још динамичнији наставак процеса отуђења свега онога што и данас имамо у бројним војним магацинима и складиштима, а што је оцењено као застарело и неперспективно наоружање и опрема.

Итање вишкова наоружања и војне опреме (НВО), као што је познато, актуелно је последњих четири-пет година. Међутим, са почетком конкретнијих организацијско-мобилизацијских промена у Војсци, овај проблем, који иначе добро оптерећује и Министарство одбране и Војску, избија у ред приоритета и, наравно, добија посебно на значају. Истина, по том питању нешто је урађено и у минулом периоду, али је, објективно гледано, количина НВО стално раста јер је процес отуђења био много спорији од прилива нових вишкова, проистеклих из реформских промена. У свему томе, улога Логистике остала је незаменљива. Зато је то и била права адреса на коју смо се обратили не бисмо ли сазнали каква је тренутна ситуација са вишковима НВО, шта је током минуле године отуђено од тога и, коначно, шта се планира у блиској будућности са вишковима свега онога што је Војсци непотребно и што је, на овај или онај начин, оптерећује.

■ КАД ВИШАК ПОСТАНЕ ПРОБЛЕМ

Према речима нашег саговорника, заступника команданта Логистике пуковника спец. Василија Шимшића, дипломираног инжењера машинства, на основу налога Генералштаба ВСЦГ, тим на чијем је он челу има задатак да преузме сво сувишно наоружање и војну опрему од јединица тактичког нивоа, затим да их смести и чува и, по потреби, изврши припрему и, по продаји, преда их купцима.

На почетку разговора питамо пуковника Шимшића да ли су и у којој мери вишкови НВО данас само војни проблем?

– Вишкови НВО, сами по себи, нису суштински проблем Логистике, па ни Војске. Али, када се има у виду да немамо довољно складиштеног простора, да се вишкови НВО споро продају и да се гомилају, затим да се због ло-

ИСТВАРНОСТИ

ших услова смештаја деградирају карактеристике технике, па самим тим и пада њена реална вредност, види се да проблема има али да су то, пре свега, питања организационе природе. Но, упркос томе, ти проблеми могу бити решени – каже пуковник и објашњава како је уопште дошло до тих вишкова НВО:

– Као једна од закономерности готово свих земаља Истока у транзицији јесте да су се, са тим процесом, упоредо драстично смањивале и њихове војске. То се, по тој логици, догодило и догађа и код нас. Преформирањем и расформирањем великог броја наших јединица, појавили су се, самим тим, и неминовни вишкови НВО. Најзначајнији извори тих вишкова НВО код нас су, пре свега, организацијско-мобилизацијске промене, али и тактичко-техничка и технолошка застарелост технике, затим, измена критеријума за прорачун и ешалонирање убојних средстава и, коначно, разне мирнодопске залихе неутрошених резервних делова које смо наследили још из времена ЈНА. Дакле, све вишкове НВО можемо поделити на основна, убојна средства и резервне делове. Наш циљ је, најкраће речено, отуђење свих вишкова НВО и то што пре. Тиме бисмо ослободили знатан део нашег складиштег простора. Вишкове можемо отуђити продајом, најбоље извозом, у затеченом стању, затим, расхоровањем, то јест продајом преко наших сабирно-продајних центара (СПЦ) и, коначно, уништавањем. Шта се тиме постиже? Отуђењем вишкова НВО ослобађамо драгоцене складишни простор и друго, али не и мање значајно, растеређујемо војни буџет од непотребних трошкова складиштења, уз додатно стварање значајних прихода.

Питамо пуковника Шимшића шта има у том асортиману вишка и каква је данас цена тог НВО на светском тржишту?

Према његовим речима асортиман вишка је заиста велики: од најситнијих делова, рецимо, електронских компоненти и делова пешадијског наоружања до крупних средстава артиљерије, тенкова,

РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ

У војним магацинима и складиштима и данас има више од 400.000 асортиманских ставки, односно разних врста резервних делова. Гледано укупно, то је око 40 милиона комада разних резервних делова чак и за она средства која су одавно расхорована или отуђена. Ту се налазе, на пример, најситнији транзистори и електронски отпорници, разни делови наоружања, тенкова, Бејли-мостова, гумених чамаца... Према речима војних логистичара у вишку је, па самим тим и за продају, око 3.700 ставки резервних делова неперспективног наоружања и око 1.500 ставки резервних делова непотребних инжењеријских средстава. Уз то, у војним магацинима има још и резервних делова из времена ЈНА али за које у цивилству влада још увек велико интересовање. Управо зато, чим се појаве на СПЦ-има, резервни делови наоружања, разних инжењеријских машина, неких моторних возила руског порекла или старих италијанских мотоцикала "плану" одмах, за дан-два.

окопних транспортера, па до разних врста убојних средстава великих калибра.

– Познато је да је после пада Берлинског зида и распада Источног војног блока светско тржиште у великој мери још тада засићено понудом разног НВО, неперспективног и оног другог, тако да је данас тешко очекивати добру цену на тржишту – каже пуковник и објашњава ситуацију код нас:

– Логистика је код нас размештена у великом броју гарнизона и гарнизоних места тако да и данас у обезбеђењу тих локација и складишта учествује много наших људи, а то, наравно, кошта. Вишкови НВО се чувају, колико то објективне могућности дозвољавају, у наменским складиштима и груписани су по припадности. Посебно истичем да војни вишкови нису, како се то може мислити, негде напуштени или одбачени. Напротив, о сваком вишку води се максимална брига, као и НВО које нас следи по материјалној формацији. Ти вишкови су књиговодствено задужени и, самим тим, они се чувају по свим прописима складиштења. Због недостатка складиштеног простора део тих средстава је смештен и на отвореном простору али физички обезбеђен. Реч је, пре свега о неперспективној крупној артиљерији, тенковима, инжењеријским машинама и убојним средствима која су, мада стокирана на отвореном простору, покривена церадним покривачима и заштићена од атмосферских утицаја, са обавезном изведеном прописаном громобранском мрежом, како не би дошло до незгода изазваних атмосферским пражњењем.

■ ШТА ЈЕ СВЕ НА ПРОДАЈУ?

Питамо пуковника Шимшића шта је до сада од вишка НВО отуђено, односно шта је данас од свега тога на продају?

– Тренутно се продаје муниција за хаубице 105 и 155 мм, као и муниција 57 мм за противавионска оруђа ЗСУ 57/2. Све заједно, те муниције има око 60.000 комада на лагеру. Што се тиче убојних средстава, расходовали смо непотребну муницију 90 мм за самоходна оруђа М-36 које има више од 40.000 комада и, као што је познато, у току је, а на основу Отавске конвенције чији смо потписници, уништавање свих наших стокираних противпешадијских мина којих је још остало око 360.000 комада. Наравно, за само оглашавање, уговарање и продају наведених и других вишкова НВО надлежно је МО, а ми логистичари смо ту да целу ствар спроведемо у организационо-техничком смислу – каже пуковник Шимшић.

На питање да ли је било проблема око реализације продаје вишка НВО до сада, пуковник каже да су они били углавном орга-

низационе природе. – Проблем је, свакако, када у „пет до дванаест“ будемо обавештени да потенцијални купац, често иностран, жели да стекне увид у стање НВО у неком од наших бројних складишта, или, када у врло кратком року морамо да припремимо и предамо купцу велике количине НВО. Наравно, све ово има и одговарајуће безбедносне аспекте.

– Међутим, проблем је и у чињеници што још није усвојен *Стратегијски преглед одбране*, јер ћемо тек на основу тог документа тачно знати организацију Војске, па самим тим и шта ће бити у вишку од НВО – сматра пуковник и напомиње:

– Зато је сада тешко прецизирати шта ће у блиској будућности од НВО бити понуђено тржишту на продају, али се са поузданошћу може већ сад рећи да ће то бити трофејно лично наоружање као што су пушке М-48 свих модела, снајперске пушке 7,9 мм М-76, аутомати 7,62 мм, пушкомитраљези 7,9 мм и 7,62 мм, противавионски митраљези 12,7 мм „бровинг“, полуаутоматске и део аутоматских пушака. Претпостављамо да ће тог пешадијског наоружања за продају бити неколико стотина хиљада, затим више од 500 средстава артиљеријског наоружања и до хиљаду противавионских топова 20/1 и 20/3 мм. Све остало је питање. Јер, зашто бисмо ми, на пример, продавали наше ремонтване старе шлемове М-59/85 кад они могу и те како, за сада, да послуже за опремање ратног састава?

– Прошле године продали смо нешто топова 130 мм М-46, већу количину пешадијског наоружања, пре свега пушака, нешто покретних радионица и комплета алата, електроагрегата, делова за бродске моторе и, путем великог тендера, технике у облику секундарних сировина тежине 10.000 тона (тенкови Т-55, окопни транспортери М-60, ЗСУ 57/2, самоходна артиљеријска оруђа

КАКО ТО РАДЕ У СВЕТУ?

У развијеним земљама НАТО, каже пуковник Василије Шимшић, пошто нема великих реорганизација војски, нема ни енормног вишка средстава. Из доступних извора се, међутим, зна да они своја застарела средства само замењују новим, технолошки модернијим. Другим речима, захваљујући својој економској моћи, они су у позицији да, рецимо, одједном замене или повуку из оперативне употребе цео један тип борбених авиона који је, по њиховим мерилима, застарео. Последице таквих одлука војног естаблишмента развијеног Запада зато се могу видети на њиховим огромним војним отпадима. Наравно, део својих вишкова НВО и они покушавају да модернизују и продају или га, једноставно, уништавају.

М-36 и хаубице 122 мм М-38). За све што је продато током прошле године остварен је приход од 8.942.788 долара, мада због неких још нереализованих уговора није све наплаћено од купаца. Уз то, од продаје претежно старих и сувишних покретних радионица и алата, на домаћем тржишту, приходовали смо још 16 милиона динара – каже за “Одбрану” пуковник Шимшић.

■ “ВОЈНИ БУВЉАЦИ”

Саговорник каже да Логистика у свом саставу има и два сабирно-продајна центра (СПЦ), један у Земуну (у Касарни “Алекса Дундић” или популарнијој Коњичкој школи) и други у Нишу. Вишкови НВО се у тим центрима, које народ још назива и “војним бувљацима”, продају на основу Закона о јавним набавкама, дакле путем јавних тендера (за правна лица) али и простом малопродајом физичким лицима која обично купују, на лицу места, разне ситне делове алата, кључеве, бушилице, делове интендантске опреме, опасаче, падоброне, приборе за јело, товарне или покретне кухиње... Цене су, што је занимљиво, али и врло познато грађанима, врло приступачне и та се роба зато врло брзо прода. Треба додати и да је реч о углавном врло квалитетној роби која је, из ових или оних разлога, постала непотребна Војсци, а иначе је нема на слободном тржишту. По том основу, напомиње пуковник Шимшић, у оба СПЦ-а, само прошле године, Војска је остварила приход више од 186 милиона динара што је, без сумње, умногоме помогло да се, једним делом, попуни, иначе, полупразна војна каса.

Питамо саговорника да ли процес продаје неперспективног НВО може да се убрза како би се Војска решила тог вишка и, наравно, зарадила неки динар приде?

Пуковник Шимшић каже да су у том циљу припремили свој предлог надлежнима, а који се односи на реалну могућност да, уместо тренутно два, у Србији буде више војних сабирно-продајних центара. Наиме, саговорник сматра да би ти центри, односно одређене малопродајне продавнице за вишкове НВО могле да се формирају, заправо, у већим градовима Србије и да би се, на тај начин, та роба приближила што већем броју купаца.

У чему је проблем што се то још није реализовало?

Осим одређених фискалних проблема и оних законских, у вези са регистрацијом и отварањем таквих специјализованих продавница, каже пуковник, Логистика сматра да се и друга питања тим поводом могу лако превладати. На тај начин би се убрзало процес отуђења војних вишкова пре свега ситне опреме, делова алата, резервних делова али и, рецимо, неисправних моторних тестера, агрегата мањих снага, гумених чамаца, ванбродских мотора... Дакле, у тим нашим “арми шоповима”, уз остало, могли би да се купе и делови старих униформи и обуће која је изузетно популарна у грађанству, а што потврђује чињеницу да је она израђена од квалитетног и отпорног материјала.

СПЕЦИЈАЛИСТА ЗА ВОЈНУ ТЕХНИКУ

Пуковник Василије Шимшић је један од техничких официра наше војске који је прошао све дужности у каријери. Завршио је Техничку војну академију у Загребу (21. класа) и прва дужност му је била командир вода. Обављао је све дужности у бригади, а потом и оне у Одељењу техничке службе у Команди Прве армији. Потом је прешао у Команду 608. позадинске базе где је обављао све дужности и био начелник штаба. Тренутно је на функцији заменика команданта и истовремено заступник команданта Логистике. Поред Војне академије завршио је специјализацију из војнотехничких наука и Школу националне одбране.

– Када говоримо о продаји вишкова НВО морам да кажем да нама време, у том послу, није савезник и да би тај проблем требало решавати много брже. И то из два разлога: први је што с временом средствима опадају вредност и реална цена, и друго, морамо бити свесни да је светско тржиште засићено наоружањем и војном опремом. Код тендера треба, рецимо, ићи ка доњој граници рентабилности продаје и друго, бржим решавањем вишкова НВО смањили бисмо и издатке за њихово чување, складиштење... Дакле, ствар треба што пре убрзати јер, није тајна, после усвајања *Стратегијског прегледа одбране* биће на нашим стокovima још вишкова неперспективног и сувишног НВО – каже пуковник Шимшић и објашњава:

– Чекања више нема и оно што можемо урадити данас не треба да остављамо за сутра. Као озбиљна кућа и команда, ми смо већ предвидели шта ће, када се усвоји тај документ, објективно бити наша обавеза и шта ће, највероватније, бити вишак. Са доста поузданости процењујемо да ће у том будућем вишку НВО бити велики број наших тенкова и оклопних транспортера, затим већи број артиљеријског оруђа свих калибара и убојних средстава, пре свега минско-експлозивних средстава и артиљеријске муниције. О тачном броју сада не можемо говорити јер не знамо критеријуме смањења, нити које ће све јединице, које сада дуже то НВО, бити расформиране или преформиране. Ми се зато, као Логистика, залажемо да се одмах по усвајању тог важног документа крене са процесом отуђења неперспективног и Војсци непотребног НВО и да се сви ти послови обављају непосредно на местима где се НВО сада и налазе. У том вишку ће сигурно бити и оних средстава која, највероватније, неће занимати потенцијалне купце тако да смо спремни да их одмах расходујемо, односно почнемо да их уништавамо.

Шта је са објектима која су у саставу разних складишта и јединица Логистике, каква ће бити њихова судбина?

Пуковник каже да је то веома сложено питање. Ти објекти сада задовољавају своју основну намену, а тамо где су ускладиштена убојна средства вођена је посебна пажња. С друге стране, има и објеката који су веома страдали за време агресије, али и оних којима је ионако била неопходна поправка. Међутим, приоритет у Логистици је дат поправци, адаптацији и редовном одржавању објеката за смештај војника којих је, као што је познато, све мање. У том смислу, за обезбеђење објеката и складишта ангажоване су чуварске службе које чине цивилна лица и војници по уговору. И ту великог избора нема јер се сви, па и они испражњени објекти и складишта, морају обезбеђивати. ■

Душан МАРИНОВИЋ

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР СЛОБОДАН ТАДИЋ,

НАЧЕЛНИК УПРАВЕ ЗА КАДРОВЕ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ

Снимио З. ПЕРИЋ

ПРЕДВИДИВА КАРИЈЕРА

Ваљаном кадровском политиком, односно применом *Критеријума за професионалну војну службу*, спречиће се одлазак квалитетних официра и подофицира из Министарства и Војске. Услови које запослени треба да испуне како би остали на радном месту и планирали даље напредовање или усавршавање у струци, биће познати и доступни свима.

Прошле године, отпуст прекобројних припадника Војске заснивао се на линеарном моделу – годинама старости и радног стажа. Такав приступ није обезбедио заштиту квалитетног војног кадра јер нису примењивани ваљани критеријуми селекције. У том периоду посебно су биле угрожене високо образоване категорије запослених – лекари, научни и наставни кадар, истраживачи. Како би се надаље избегли слични пропусти Министарство одбране је развило и дефинисало *Критеријуме за професионалну војну службу*.

– Реформски процеси у систему одбране и усвојена доктринарна решења условљавају додатно смањење броја запослених. Како још није извесна динамика реформе, нити је пројектовано тачно бројно стање Војске, намећу се захтеви за детаљном анализом, вредновањем и рангирањем војног кадра – каже наш саговорник генерал-мајор Слободан Тадић, начелник Управе за кадрове Министарства одбране.

□ *Чему, заправо, служе Критеријуми за професионалну војну службу?*

Правилном кадровском политиком, односно применом *критеријума професионализације*, спречиће се одлазак квали-

тетних официра и подофицира из система одбране. Осмишљени *Критеријуми* нису идеални и могу се даље развијати или дограђивати. Услови које запослени треба да испуне како би остали на радном месту, планирали и креирали даљу професионалну каријеру или стручно усавршавање, биће познати и доступни свима, као и ранг-листе по којима се сврставају у категорије перспективних, потенцијално перспективних или неперспективних припадника Војске. Такав приступ је у функцији дугорочног развоја система предвидиве каријере.

Сваки старешина ће, у зависности од чина који носи, знати своје место или ранг у оквиру рода или службе којој припада, односно, каква му се каријера и напредовање нуди, те када му преостаје радни однос. Да би поправио или достигао одговарајућу позицију потребно је да овлада додатним знањима и вештинама.

Критеријуми професионализације обезбеђују усавршавање перспективних припадника Војске и потенцијално перспективних само уколико су потребни систему. Неће се улагати у развој кадра који није испунио или не може да достигне прописане услове.

□ *Од чега најпре зависи останак старешина на радним местима?*

Војска на основу предвиђених мисија и задатака тражи здравог и способног старешину, спремног да успешно одговори захтевима који се пред њега постављају. Један од обавезних критеријума професионализације је есте здравствена способност. Припадници Војске који нису у потпуности здравствено способни за професионалну војну службу неће имати перспективу у систему одбране. Они ће се у наредном периоду постепено отпуштати, уз примену одговарајућих социјалних програма. У том смислу, неопходно је осавременили и прописе за рад

војнолекарских комисија, како би се старешине проглашавале способним или неспособним за војно занимање, сагласно критеријумима за сваки род или службу Војске посебно.

Други важан услов за останак на радном месту је ниво образовања војних лица. За официре је предвиђено високо стручно образовање седмог степена или вишег, док је за пуковнике потребан још и одговарајући облик стручног или последипломског усавршавања. То не значи да додатни нивои едукације нису пожељни и за млађе старешине. Подофицири треба да имају завршену четворогодишњу средњу школу.

□ *Како ће се надаље вредновати кадар који испуњава поменуте услове?*

Применом помоћних критеријума бодоваће се официри и подофицири који су задовољили основне услове за професионалну војну службу – степен стручне спреме,

службене оцене, основ пријема у радни однос, године старости, дужности и премештаји, затим, знање страног језика и време проведено на командним или руководећим дужностима. Тај модел се неће користити за генерале, потпоручнике, воднике прве класе и воднике. Потом ће се све старешине рангирати у три категорије – перспективне, потенцијално перспективне и неперспективне припаднике Војске.

□ *Шта то значи?*

Дефинисана је најпре пожељна, тачније просечна старост припадника Војске за сваки чин. Ако је старешина млађи од прописаних година, он добија позитивне поене, а уколико је старији бодови му се у одређеном степену умањују. Тај критеријум је осмишљен у складу са одређењем да се подмлади официрски кадар, чија је старосна структура врло неповољна. Вреднује се, затим, просек свих службених оцена који-

Критеријуми за професионалну војну службу треба да заштите стручан и квалификован кадар потребан систему одбране, сходно пројектованој структури Министарства и Војске, уз плански одлазак старешина који не испуњавају предвиђене услове.

Критеријуми за МАЈОРЕ											
Р.бр.	Приоритет	Критеријум	Пресек	% учешћа	Опис	Бод	укупно	распон	Укупни распон		
1	5	Године старости	пресек 40 година живота	34,81	за сваку навршену годину преко 40 (до 57 година живота) за сваку навршену годину мање од 40 (од 34 година живота) за пензијски стаж преко 35 година	-1,25 1,25 -1,25	-21,50 7,50 -6,25	35,25	101,25		
2	8	Школска спрема	Основна : ВА или факултет	23,70	од 6,00 до 6,50	5	5	24,0			
					преко 6,50 до 7,50	6	6				
					преко 7,50 до 8,50	7	7				
2	2	ГДС :КШУ-мр-спец	мр и спец у струци	23,70	преко 8,50	8	8	24,0			
					специјализација	12	12				
1	1	ГШУ-докторат		23,70	КША до 6,50-15 до 7,50-16, до 8,50-17, преко 8,50-18, магист- 18	15	18	24,0			
					ГША до 6,50-21 до 7,50-22, до 8,50-23, преко 8,50-24, докт- 24	21	24				
3	3	Службене оцене	Пресек свих оцена у току службе	29,63	до 3,25	0	0	30,0		101,25	
					преко 3,25 до 3,50	1	3				
					преко 3,50 до 3,75	2	6				
					преко 3,75 до 4,00	4	12				
					преко 4,00 до 4,25	5	15				
					преко 4,25 до 4,50	7	21				
					преко 4,50 до 4,75	9	27				
преко 4,75	10	30									
4	6	Дужност и премештаји		4,94	на ФМ вишег чина	2	2	5,0	101,25		
					на ФМ нижег чина	-2	-2				
					један премештај (до 6 премештаја)	0,5	3,0				
5	7	Страни језик		1,98	један светски језик	1	1	2,00	101,25		
					два светска језика	2	2				
6	4	Основ пријема у ПВСл		4,94	завршетком војне школе	5	5	5,00	101,25		
7	9	Командна- дужност	време		командно-штабна	примена по прикупљању показатеља од 1.јуна 2006		5,00	101,25		
			звање		научна						
			звање		наставна						
			време		управна						

УПРАВА ЗА КАДРОВЕ

ма су официри и подофицири оцењивани. Службена оцена је реална слика о њиховим карактеристикама, изражена бројком. Она сублимира војностручну и физичку оспособљеност, квалитет и квантитет рада, начин извршавања задатака, понашање, углед, ауторитет и међуљудске односе, а то су у ствари и најпожељнија својства војног кадра. Израчунавањем средње вредности службених оцена елиминише се пристрасност појединих оцењивача у неком периоду професионалне службе.

Потом се вреднује и успех војних лица током школовања и последипломског усавршавања. Свака просечна оцена носи одређени број бодова. Они се увећавају у зависности од успеха на додатним облицима образовања. Учешће броја бодова по том критеријуму у односу на укупан број поена код официра износи од 25 до 30 одсто, а код подофицира од 10 до 13 одсто. Са 0,5 бодова вреднује се и сваки премештај старешина Војске у току службе, као одраз специфичности војног позива и стечених искустава на различитим дужностима. И постављење на формацијску дужност вишег чина носи са собом одговарајући број бодова, док се старешинама постављеним на ниже дужности од свог чина поени умањују.

Пријем у професионалну службу после завршетка војне школе доноси официрима и подофицирима пет бодова. Војна лица која су се најпре школовала у грађанству, а потом активирала у Војсци не добијају такве поене, јер су ускраћена за општевојна знања. Тај услов, међутим, није у потпуности елемент професионализације, већ пре социјални критеријум, јер

Војна служба окончаће се официрима и подофицирима до краја маја уколико су навршили 30 година радног стажа, а на последњем вредновању рада су добили службену оцену – добар.

Током смањења бројног стања Војске, професионалну службу најпре ће изгубити старешине које су на зачељу ранг-листа, формираних према Критеријумима по чиновима у оквиру родова или служби којима припадају.

се сматра да припадници Војске који су завршили цивилне школе и факултете пре могу доћи до посла уколико се нађу ван система.

□ Да ли су Критеријумима предвиђени још неки садржаји на основу којих ће се рангирати официри и подофицири Војске?

Познавање светских језика је важан услов који морају задовољити старешине Министарства одбране и Војске како би остале у служби. За сада ће знање било ког светског језика, без обзира на ниво и квалитет, носити по један бод. Реализацијом Програма учења страних језика – *Pelt*, војним лицима ће се додатно вредновати и према прописаном Станагу бодовати ниво усвојеног знања. Тада ће и тај критеријум професионализације носити знатно већу тежину. Тест тимови Министарства одбране појединачно ће оцењивати знање светских језика.

После доградње Кадровско-информационог система биће осмишљен и модел за вредновање времена које су професионални припадници Војске провели на појединим командно-штабним, научним, наставничким или управним дужностима.

До краја маја професионална војна служба престаће официрима и подофицирима који не испуњавају обавезне критеријуме у погледу стручне спреме и здравствене способности, а навршили су 30 година радног стажа.

Официрима у чину потпуковника који нису завршили додатно последипломско усавршавање или стручну специјализацију, а имају 30 година пензијског осигурања, престаће војна служба до краја маја 2006. године.

Тачније, бодоваће се време, звање или функције које су старешине обављале, што ће допринети квалитету Критеријума.

Не можемо говорити о истим елементима који се као захтеви постављају пред официре и подофицире различитих родова или служби Војске. Сваки род или служба имају специфичности које морамо уважити, што ће сугерисати савети видова. У те захтеве биће уграђени и резултати истраживања О стручном профилу официра за почетне дужности. Тек у јуну 2006. године Управа за кадрове моћи ће формирати тачне ранг-листе перспективних, потенцијално перспективних и неперспективних старешина Војске, јер ће имати све потребне елементе, који за сада нису разрађени Критеријумима.

□ Које новине у кадровској политици доносе критеријуми професионализације?

Критеријуми ублажавају неизвесност припадника Војске о кретању у каријери или престанку службе. Суштина је да се најбољим старешинама омогући развој на који они могу утицати. Неперспективном кадру се нуди Присма – Програм преквалификације за цивилна занимања или пензија. Уколико не буду усвојене измене и допуне Закона о Војсци – пензионисање старешина са навршених 20 година радног стажа, одређен број официра и подофицира изаћи ће из система одбране без пензије. Тада Критеријуми гарантују релативно поштен отпуст запослених, јер ће без посла остајати војна лица са зачеља ранг-листа.

Модел по коме се рангирају старешине Војске је сублимат иностраних решења прилагођених нашим условима. Немци, на пример, имају систем у коме су сви професионални припадници под уговором до 35 године живота. Тек после тог времена се бира кадар за професионалну службу. Кадровска политика је у сталном ходу и промени. У наредном периоду треба да пројектујемо кадровска кретања до 2010. године, а јасно је да она зависе од расположивих финансија, безбедности интеграција и прописаних стандарда.

Сачињена је и Анкета о статусу и жељеном развоју у каријери. Она је почетни покушај да се сагледају и препознају настојања и способности официра и подофицира за кретање у служби, од којих зависи даље усмеравање кадра. Анкетом је, такође, проверен и социјални статус, те интересовање за поједине облике збрињавања вишка запослених. Истовремено, Министарство развија и модел потреба за кадром, а на основу ранг-листа могу се изабрати најквалитетније старешине за поједине дужности.

□ Хоће ли се на тај начин зауставити пријем млађих старешина у службу?

У сваком случају не. Управо ће се insistирати на подмлађивању кадра. Проблем је, додуше, у знатно мањем броју кандидата за војне школе, што је последица стандарда и

професионалних војних лица. С друге стране, о повећању стандарда можемо говорити само ако смањимо број припадника Војске. Наш буџет је дефинисан, а планираним средствима не можемо у другој половини године обезбедити досадашњи ниво плата и њихово минимално повећање, бар на нивоу инфлације. Дакле, неопходно је што пре одпустити вишак војног кадра.

□ *Како ће се Критеријуми примењивати у јединицама и установама?*

Реализација Критеријума је у потпуности информатички подржана. Управа за кадрове, надлежна за њихову примену и верификацију, развила је модел који се темељи на Кадровско-информационом систему, тако да су јој доступни подаци о сваком професионалном припаднику Војске. Она ће на основу критеријума професионализације сачинити ранг-листе и доставити их свим јединицама и установама Министарства одбране и Војске. Важно је да сваки персоналац у јединици и установи на време ажурира податке о старешинама, што за сада није учињено. Но, како ће место и ранг бити значајни сваком официру и подофициру, они ће и сами настојати да правовремено евидентирају персоналне измене.

□ *Познато је да у систему одбране ради велики број цивилних лица. Реформски процеси у Војсци и Министарству намећу потребу за смањењем броја и те категорије запослених. Шта предузимају, у том смислу, надлежни?*

По сличном моделу који се примењује за официре и подофицире Министарство одбране креира критеријуме за отпуст цивилних лица. Основ за излазак из система је укидање радног места или смањење броја извршилаца за поједине дужности на које су распоређени цивили. И у том случају потребно је заштитити стручан кадар. Како? Само на основу јасно дефинисаних услова. Они не могу бити идентични критеријумима за старешине, јер се разликују послови које обављају, а другачији је и начин на који се одмерава квалитет

Управа за кадрове Министарства одбране

Године	Стаж	Школа	Служ. оцена	ФМ	Број преме.	Страни језик	Пријем	Укупно				
36	5	19	0	КШУ-9,61	18	4,83	10	2	0,5	0	5	40,50
36	5	18	0	КШУ-7,89	17	4,32	7	2	3	1	5	40,00
37	3,75	17	0	КШУ-8,61	18	4,51	9	2	0,5	1	5	39,25
38	2,5	20	0	КШУ-9	18	4,62	9	2	0,5	2	5	39,00
38	2,5	17	0	КШУ-9,06	18	4,75	9	2	0,5	1	5	38,00
38	2,5	19	0	КШУ-9,11	18	4,47	7	2	0	1	5	35,50
34	7,5	15	0	ВСС-9,03	8	4,6	9	2	1	2	5	34,50
36	5	18	0	Спец	12	4,62	9	2	0	1	5	34,00
34	7,5	16	0	ВСС-8,22	7	4,76	10	2	1	1	5	33,50
37	3,75	18	0	Спец	12	4,42	7	2	2,5	1	5	33,25
34	7,5	16	0	ВСС-7,6	7	4,6	9	2	1,5	1	5	33,00
34	7,5	14	0	ВСС-7,19	6	4,74	9	2	2	1	5	32,50
36	5	19	0	ВСС-8,77	8	4,53	9	2	1,5	1	5	31,50
39	1,25	21	0	Спец	12	4,27	7	2	3	1	5	31,25
38	2,5	17	0	КШУ-7,94	17	3,59	2	2	1,5	1	5	31,00
38	2,5	25	0	Спец	12	4,43	7	2	1,5	1	5	31,00
35	6,25	17	0	ВСС-8,47	7	4,61	9	2	0,5	1	5	30,75
37	3,75	19	0	Спец	12	4,33	7	0	0,5	2	5	30,25
36	5	16	0	ВСС-8,29	7	4,7	9	2	0	2	5	30,00
36	5	18	0	ВСС-7,26	6	4,83	10	2	1	1	5	30,00
39	1,25	23	0	Мр	18	3,38	1	2	1,5	1	5	29,75
36	5	17	0	ВСС-8,89	8	4,46	7	2	1,5	1	5	29,50
35	6,25	15	0	ВСС-7,84	7	4,47	7	2	0	2	5	29,25
37	3,75	18	0	ВСС-7,5	6	4,58	9	2	1,5	2	5	29,25
36	5	16	0	ВСС-7,82	7	4,26	7	2	1,5	1	5	28,50
36	5	19	0	ВСС-6	5	4,51	9	2	1,5	1	5	28,50
37	3,75	22	0	ВСС-8	7	4,5	7	2	1,5	2	5	28,25
35	6,25	17	0	ВСС-7,4	6	4,4	7	2	1	1	5	28,25
36	5	17	0	ВСС-8,87	8	4,5	7	0	1	2	5	28,00
37	3,75	18	0	ВСС-7,81	7	4,44	7	2	1	2	5	27,75
35	6,25	17	0	ВСС-7	6	4,39	7	2	0,5	1	5	27,75
37	3,75	23	0	ВСС-7,84	7	4,36	7	2	1,5	1	5	27,25
37	3,75	19	0	ВСС-8,46	7	4,45	7	2	1,5	1	5	27,25
38	2,5	20	0	ВСС-7,23	6	4,7	9	2	1,5	1	5	27,00

Ранг-листа пешадијских мајора формирана на основу Критеријума (без имена старешина и назива јединица)

На предлог Кадровске комисије, министар одбране може одобрити задржавање у Војсци официра на дужностима које није могуће ваљано попунити осталим категоријама, најдуже до краја календарске године у којој се предлаже њиховостанак у служби.

њиховог рада. Но, у наредном периоду мењаће се у целини и начин оцењивања цивилних лица. Вредновање и категорисање биће условљени годинама старости, образовним нивоом, додатним облицима едукације, знањем страних језика у зависности од послова које обављају, затим, појединачним способностима за одређене дужности, просечном службеном оценом за по-

следњих десет година рада, али и појединим социјалним елементима – да ли је запослени једини хранилац породице, запосленост осталих чланова или припадност породици чији је члан погинуо у Војсци током ратних сукоба. Крајем маја биће дефинисани критеријуми за цивилна лица у Војсци. У сваком случају, њихов отпуст условљен је динамиком организационих промена. ■

Владимир ПОЧУЧ

НОВИНАРИ "ОДБРАНЕ" НА ВЕЖБИ НАТОА У НОРВЕШКОЈ

ХЛАДНИ ОДГОВОР НА ВРУЋЕ ИЗАЗОВЕ

Од 10. до 22. марта на северу Норвешке одржана је једна од највећих вежби НАТОа у овој години, која је окупила 10.000 људи из једанаест земаља. Војници и јединице обучавали су се за учешће у мировним операцијама на кризним подручјима у екстремним зимским условима. На вежби су, у саставу норвешке лаке пољске болнице, учествовала и четири лекара са Војномедицинске академије.

Асанду, земљи на крајњем северу Европе, која је 1979. године добила независност, током последњих пет година кулминирао је вишегодишњи сукоб између нове демократске власти и политичара из периода од пре стицања независности. Нестабилности земље доприноси и један број побуњеничких група, али и висока инфлација, која је узрок пада животног стандарда становништва. Од 1985. године Асанда је претрпео и бројне природне катастрофе, поплаве и земљотресе, који су додатно отежали материјални положај земљи.

Сепаратистичке групе, које су у вези са међународним терористичким организацијама, желе да сруше демократску власт. Због тога је председник Асанда, заједно са својим колегом из суседне земље Раније, апеловао на Савет безбедности УН, тражећи помоћ како би се стање смирило, избегао грађански рат и спречило ширење сукоба у региону.

Влада Раније постигла је споразум са УН, којим њиховим оружаним снагама омогућује да, делујући у складу са резолуцијама УН, користе њене територије током прелиминарних активности у Асанду. У операцији под мандатом Уједињених нација учествоваће снаге НАТОа за реаговање у кризним ситуацијама и друге међународне снаге. Операција је мировног карактера, а спроводи се ради нормализације живота у Асанду, раздвајања сукобљених страна, успостављања мира и владавине закона на целој територији те државе.

У тој замишљеној земљи, која је смештена на крајњем северу Норвешке, од 10. до 22. марта одржана је вежба НАТОа "Хладни одговор" 2006. – Cold Response. Циљ њеног одржавања био је, пре свега, обука Норвешких оружаних снага, али и снага других земаља чланица НАТОа и Програма Партнерство за мир за ангажовање у мировним операцијама на кризним подручјима у екстремним зимским условима.

■ РЕАГОВАЊЕ У ЕКСТРЕМНИМ УСЛОВИМА

Своју умешност показало је око десет хиљада људи, а после земље домаћина, Велика Британија је ангажовала највише војника

и средстава, а у “смиривању стања у Асанду” учествовали су и војници и официри из Шведске, Холандије, Латвије, Швајцарске, Француске, САД, Финске, Данске и Шпаније.

Вежбу је водио Норвешки национални здружени штаб, уз подршку других земаља чланица НАТОа, а у складу са Повељом Уједињених нација.

На списку земаља учесница нашла се и Србија и Црна Гора, иако није чланица НАТОа нити Програма Партнерство за мир. Четворочлани тим лекара са Војномедицинске академије, који су сачињавали хирурзи мајор Бобан Ђорђевић и капетан прве класе Иван Марјановић, те анестезиолози мајор Иво Удовичић и капетан прве класе Александар Врањанац, представљао је нашу војску у том елитном друштву. Ангажовани су у саставу норвешког контингента у лакој пољској болници, која је била најзначајнији елемент санитетског обезбеђења на вежби.

До команде вежбе стигли смо у пратњи Торбјорна Ловланда, дописника норвешког војног магазина “Форсваретс форум” са севера те земље, а стање на терену предочио нам је у кратком брифингу поручник Јан Харалд Томасен, официр за односе с јавношћу.

– Највећи део активности дешавао се у приобалном подручју, на војним полигонима и у насељеним местима. Учешће у вежби која се изводи у тешким зимским условима (температуре су се кретале у просеку око петнаестог поделка испод нуле) представља изазов јер би сваки војник и стварно могао да се нађе у сличним ситуацијама на земљи, у ваздуху и на води. Стога мото вежбе гласи: “Ако можеш да се бориш и да преживиш у екстремним условима Арктика, онда можеш да се бориш било где на свету” – каже мајор Томасен.

Надгледање терена, патролирање, постављање контролних пунктова, контрола возила и ваздушног простора, рашићивање мина, евакуација цивила и решавање проблема са побуњеницима, само су неки од аспеката вежбе у којој је и сваки војник морао да развија и исказује своје индивидуалне војничке вештине и знања.

На путу до пољске болнице у близини Сотермоена, највећег гарнизона на северу Норвешке, сусрећемо колоне моторних и оклопних борбених возила, извиђаче на снежним скутерима, осма-

ОРУЖАНЕ СНАГЕ НОРВЕШКЕ

Краљевина Норвешка има 4.593.041 становника и простире се на површини од 307.860 квадратних километара западног дела Скандинавског полуострва. Чланица је Нордишког савеза и НАТОа од његовог оснивања. Иако није чланица Европске уније, активно се залаже за јачање европске безбедности и заједно са Шведском и Финском учествује у формирању једне од борбених група у оквиру Европских снага, које ће постати оперативне 2008. године.

Норвешке оружане снаге броје око 21.750 припадника (Ков – 13.000, Морнарица – 4.950 и РВ и ПВО – 3.200, Национална гарда – 600 и Цивилна заштита – 350 припадника), укључујући војнике на одслужењу војног рока и цивиле на служби у војсци. Јединице норвешке војске ангажоване су у мировним мисијама у Авганистану, Босни и Херцеговини, Судану и на Косову и Метохији. Буџет за одбрану износи око 3,2 милијарде долара.

трачке пунктове, рејоне размештаја јединица, радио-релејне центре и логистичке станице. Жуте табле са упозорењима да се налазимо у рејону извођења војне вежбе постављене су поред пута на сваких неколико километара.

– Наравно, таква фреквенција војних састава и њихове активности нису баш по вољи локалног становништва. Нарочито им сметају ограничења брзине, ноћне акције и имитације ватрених дејстава. Помирили су се некако са тим, мада организатор има доста проблема с цивилима – каже Ловланд.

У вежби су ангажовани и одређени потенцијали цивилне заштите и други сегменти цивилне одбране, али само у најнужнијој мери како се живот становништва не би посебно нарушавао.

– Војска користи искључиво своје ресурсе у извршавању одбрамбених задатака, тако да је незамисливо да се јединице размештају у цивилним објектима, школама и другим установама – додаје он.

Припадници шведских оружаних снага на вежби у Норвешкој

У време хладног рата на северу Норвешке налазили су се велики војни потенцијали. Ту је било лоцирано чак тринаест бригада и неколико десетина хиљада војника спремних да одговори на совјетски напад са истока. Касарне, складишта различите намене и други војни објекти уочљиви су свуда услут.

– Сада је на том простору размештена норвешка бригада "Север". Многи објекти су празни и уопште се не користе. Неки су запоседнути само у време извођења војних вежби, а неки су одавно напуштени или су на продају – објашњава колега Ловланд, очигледно добро упућен у локалне војне прилике.

■ ЛАКА ПОЉСКА БОЛНИЦА

Лака пољска болница смештена је у кругу великог војног комплекса у Сотермоену. Да смо на правом месту видело се не само по табли на уласку у велики шатор, на којој је, по узору на познату америчку ТВ серију, писало Welcome to M.A.S.H. (Mobile Armu Surgical Hospital – Покретна војна хируршка болница), већ и по активностима које су биле у пуном јеку. Из санитарског возила изношени су управо пристигли "рањеници" са терена. Особље болнице било је у пуном замаху, тако да смо на лицу места могли да сагледамо њен рад.

У тријажном одељењу повређени су разврстани по степену хитности за санитарско збрињавање. Они са најтежим повредама завршили су на операционом столу. Циљ је спасити живот и обезбедити транспорт до здравствене установе, где ће повређени бити потпуно збринуту. У дежурном тиму са норвешким колегама био је мајор Бобан Ђорђевић, вођа тима.

– Имамо ових дана пуне руке посла. Маркиранти са различитим повредама пристижу у болницу дању и ноћу, а вежбали смо и на "живим пацијентима", свињама, што је за нас било несвакидашње искуство – каже мајор Ђорђевић.

Пољска болница је опремљена свим потребним средствима и за најсложеније операције

БИЛАТЕРАЛНА ВОЈНА САРАДЊА

Добра билатерална војна сарадња Краљевине Норвешке и наше земље продубљена је током 2005. године, када је Норвешка добила улогу контакт-земља за односе Србије и Црне Горе са НАТОом. Започети су бројни заједнички пројекти, који су настављени и у овој години, пре свега у изради *Стратегијског преглед одбране*, затим на припремама представника ВСЦГ за учешће у међународним мировним операцијама, подршци реформи система научноистраживачке делатности и војног школства, реализацији програма за преквалификацију вишка војног кадра и сарадњи у области односа с јавношћу.

Посебно значајан простор за проширење билатералне сарадње отворио се у области војног здравства, јер та земља тражи партнера који има потенцијала за трајну сарадњу приликом упућивања снага за медицинско збрињавање у мировним операцијама. Наиме, већина земаља чланица НАТОа и Партнерства за мир престала је са развојем војног санитета, па је уочљив недостатак обученог особља, јер цивилни лекари нису заинтересовани за такав посао. У оквиру те иницијативе представници санитарске службе оружаних снага Норвешке су у 2005. години у два наврата боравили у СЦГ и најавили донацију лаке савремене пољске болнице за коришћење у мировним операцијама.

Норвешка је током 2005. године за помоћ реформи Сектора безбедности у СЦГ издвојила око три и по милиона евра, а најављено је и да ће у овој години бити издвојено још толико новчаних средстава.

Курс из ратне хирургије на свињама

– На том својеврсном курсу из ратне хирургије на свињама све се одвија по посебној процедури и под контролом представника Организације за заштиту животиња. Операција не сме да почне док њени представници не дају сагласност. Животиња се најпре уведе у анестезију, па се тек онда устрели, јер не сме да пати приликом рањавања. У току операција инструктори су правили намерне повреде органа како би се тимови обучавали у збрињавању тешких повреда. Пробуше срце, пресеку неку од великих артерија, а ми их даље оперишемо. Врло је битно да свиња преживи операцију и дође жива у интензивну негу – додаје мајор Марјановић.

Рад дежурног тима помно прати мајор Тор Вормдал, контролор вежбе.

– Веома смо задовољни радом колега из Србије и Црне Горе. Реч је о врхунским професионалцима који су се врло брзо уклопили у рад пољске болнице. Са њима имамо укупно шест хирурга и четири анестезиолога. Распоређени су у три тима, у којима се налазе и медицинске сестре, анестетичари, сестре за интензивну негу и инструментарке. Тренутно је у норвешком

делу болнице ангажовано укупно 64 људи, и сваког дана, заједно са британским колегама можемо да примимо и збринемо, у просеку, 14 пацијената – каже мајор Вормдал.

Иначе, за функционисање лаке пољске болнице у мировним операцијама УН потребан је тим од најмање 150 људи, различитих специјалности, док је за њен рад у мировним операцијама које води НАТО, неопходно најмање двеста људи. Обучено људство може да је успостави за два сата. Шатори се врло брзо монтирају, јер имају специјалну конструкцију која се надувава компресорима, а за транспорт монтажних делова потребно је двадесетак камиона.

– Болница је опремљена свим потребним средствима и за најсложеније операције у пољским условима. Има две операционе сале, апарате за анестезију, рендген, јединицу за стерилизацију и сав други потребан прибор. Ту су и сала за интензивну негу са четири кревета и просторија са 20 кревета за збрињавање лакше повређених и промрзлих – каже капетан Ивар Солхајм, главни медицински техничар норвешке пољске болнице.

– Пре изласка на терен провели смо две недеље у Ослу, где смо били на некој врсти праксе у норвешким цивилним болницама. Сагледали смо њихову организацију, начин рада и технику коју користе. Потом смо завршили курс ратне хирургије и укључили се у

ЕВРОПСКА АСОЦИЈАЦИЈА ВОЈНИХ НОВИНАРА

Уредници норвешког војног магазина “Форсваретс форум” Тор Еигил Стордахл и Ерлинг Еикли јесу и челници Европске асоцијације војних новинара (European Military Press Association – ЕМРА). Асоцијација постоји од 1977. године и окупља индивидуалне и колективне чланове (редакције војних медија) из 17 земаља Старог континента. Сусрет са норвешким колегама био је прилика да се из прве руке обавестимо о начину рада те асоцијације и процедури за приступ Редакције магазина “Одбрана” у колективно чланство.

Поред војних новинара, чланови асоцијације су и експерти који се баве проблематиком безбедности и одбране. Задатак Европске асоцијације војне штампе јесте да ојача везе између чланова и да подржи њихов рад у војним медијама, а њени основни циљеви су: размена информација и лакши приступ медијима, појединцима и другим изворима у иностранству, промовисање разумевања безбедносне и друге политике страних земаља и проширивање сазнања о њиховим оружаним снагама.

Војничка капела

рад норвешких дежурних тимова у пољској болници. Доста смо научили. Домаћини су били веома љубазни и веома су се трудили да нам обезбеде услове за рад – истиче мајор Врањанац.

Особље болнице смештено је у малим шаторима, попут оних које наши војници праве од шаторских крила. У сваком је смештен по један дежурни тим од шест до осам људи.

– Када смо дошли на терен следили смо се и од саме помисли да се на хладноћи од минус 20 или чак 25 степени, колико је тих дана показивала жива на термометру, борави у тим условима. Али уз добру опрему то није проблем ни у арктичком подручју – каже мајор Удовичић док обилазимо рејон размештаја болнице. – У средишту сваког шатора је пећ на нафту, која веома добро греје. Гориво се не штеди и унутра је врло топло. Спава се у врећама на подметачима који не пропуштају влагу. Испод подметача су само дебеле асура да би упиле воду од отопљеног снега. Висок степен влажности се подразумева, али на то смо већ навикли.

Хладан ветар подсећа нас да се налазимо далеко на северу, на 69 паралели. Само због утицаја Атлантског океана, топле Голфске струје и ветрова са запада и југа, клима у северној Норвешкој је знатно топлија него у другим областима на истим географским ширинама. Под утицајем хладних поларних маса само су најсевернији делови земље. У обалском појасу клима је умерено топла и влажна.

Капетан Ивар Солхајм, главни медицински техничар Норвешке пољске болнице

Мајор Тор Вормдал, контролор вежбе

Наш лекарски тим у Норвешкој: слева на десно, мајори Бобан Ђорђевић и Иво Удовичић и капетани прве класе Иван Марјановић и Александар Врањанац

Уши су почеле да бриде од хладноће. Склањамо се у један шатор у близини пољске болнице. Бобан каже да је ту "базу" открио тек пре неколико дана. У топлој и угодном простору затичемо посве неубичајен prizor. Сточић на коме се налазе две вазе са цвећем, крст са распећем и Библија. Поред сточића је сталак са запаљеним свећама. У једном углу шатора била је гитара, у другом музичка линија, а у трећем апарат за печење бакиних колача, чинија са тестом, бокали са топлим напцима, кутија са мармеладом од јагода и нугат-премазом. Све то, заједно са нафтаром у средини и неколико столица са стране – јесте војничка капела.

Сачекала нас је Оника, корпулентна жена у униформи. Има чин мајора и обавља дужност војног капелана у пољској болници. Њен је задатак, наравно, да води бригу о духовним потребама војника на терену, а у слободно време, каже, припрема им слатко послужење. Ловланд додаје да је та врста бакиног колача норвешки национални специјалитет.

■ НАРВИК

Према сценарију вежбе у Асанду је ситуација нормализована. Нема ни победника, ни поражених. Модерни сукоби се тако завршавају.

– Стечена су драгоцену искуства. Посебно у командовању мултинационалним снагама и координацији сложених активности у кризним подручјима – наглашава мајор Томасен.

И наши лекари испунили су своју једномесечну мисију. Можда ће се ускоро са Норвежанима поново наћи у Авганистану или некој другој мировној операцији, а обавеза им је, најпре, да стечена знања и искуства пренесу колегама у земљи.

Растајемо се са њима, уз договор да причу наставимо у Београду.

На повратку до Бардуфоса свратили смо у Нарвик, једну од највећих норвешких лука (после Осла, Бергена и Тронхејма), преко које се извози гвоздена руда из Шведске. За време Другог светског рата тај град био је станица бројних заточеника Вермахта. Искрено смо се обрадовали Ловландовој понуди да обиђемо Спомен-обележје логорашима, иако је већ било прилично касно. Сумрак се полако навлачио на обалу норвешког мора, снежне врхове глечера и идиличне куће црвене, беле и жуте боје.

Споменик српским логорашима, најчешће француских и норвешких страдалника из Другог светског рата. Норвежани су веома поносни на тај део своје историје, јер Хитлер је управо на подручју северне Норвешке доживео први пораз. ■

Славољуб М. МАРКОВИЋ и
Сања САВИЋ

РАЗМЕНА ИСКУСТАВА

Током боравка у Норвешкој новинари "Одбране" обишли су Редакцију норвешког војног магазина "Форсваретс форум" у Ослу, где су разговарали са главним и одговорним уредником Тором Еигилом Стордахлом и извршним уредником Ерлингом Еиклијем.

"Форсваретс форум" је месечник, који је, после недавног гашења 16 различитих војних листова и часописа, једино штампано гласило Министарства одбране и Норвешких оружаних снага.

Обликовање и ширење информација везаних за војску задатак је Медија-центра тих снага. Старији саветник Андре Хјелсет и саветник Џон Чарлс Квам представили су нам ту институцију, која је део Канцеларије портпарола министра одбране. Медија-центар има шест организацијских целина: за информисање, аудиовизуелну продукцију, мултимедијалну продукцију, маркетинг, продукциону подршку и посебну целину која спроводи кампање за попуњу оружаних снага потребним кадром. Медија-центар уређује званични Интернет сајт Министарства одбране www.mil.no, који је основа за интерну и екстерну комуникацију и односе са медијима.

Магазин "Форсваретс форум" није део Медија-центра, али те две институције тесно сарађују.

СОЦИЈАЛНИ ПРОГРАМ И ОТПИС ДУГОВА

Министар одбране Србије и Црне Горе Зоран Станковић посетио је 1. априла Војну установу "Карађорђево", по трећи пут од како је на челу Министарства, како би сагледао степен реализације задатака на решавању нагомиланих проблема у тој установи.

У разговорима са пословодством министар Станковић је захтевао конкретне предлоге за превазилажење проблема. Обраћајући се запосленима међу којима је њих 150 до 200 у вишедневној обусти рада, он је најавио да ће у сарадњи са Владом Србије бити реализован социјални програм за збрињавање 273 прекобројна радника и отпис дугова по основу пореза и доприноса држави, те да ће на-

стојати да се обезбеде средства за исплату заосталих примања.

Министар Станковић је такође најавио да ће лично бити на челу тима за решавање статуса војнодоходовних установа.

Према речима заступника директора мајора Боривоја Младеновића, у Војној установи "Карађорђево" тренутно има 467 запослених. Укупни дугови су око 414 милиона динара без доспелих камата, а потраживања су нешто већа од 30 милиона динара. Радници већ пет година не добијају редовна лична примања. Уместо плата примају вредносне бонове за које узимају робу у продавницама Установе.

С. М. М.

РАД СЕКТОРА ЗА МАТЕРИЈАЛНЕ РЕСУРСЕ

Пуковник Бранко Ђедовић, помоћник министра одбране за материјалне ресурсе, упознао је министра др Зорана Станковића са проблемима који оптерећују свакодневне задатке састава логистике. Посебно је истакао потешкоће због лоше попуности организационих целина Сектора квалитетним ка-

дром, недостатка финансијских средстава за логистичку подршку јединица и установа Војске и отежаног чувања вишка наоружања и војне опреме. Од 3,2 милијарде одобрених расхода, како каже пуковник Ђедовић, Сектор је већ реализовано 1,3 милијарде. У протеклом времену остварена је међународна логистичка, војноекономска и научнотехнолошка сарадња са 32 земље.

Током састанка министру одбране су презентовани програмски пакети из домена Информационих система логистичке подршке, које су креирали припадници Сектора за материјалне ресурсе – *Помак 2* и *Апотека*.

Министар одбране разговарао је и са старешинама Управе за снабдевање Министарства.

В. П.

НАГРАДА ЗА "ПОМАК 2"

Друштво за информатику Србије доделило је 7. априла плакете и похвале Друштва за изванредне доприносе у развоју информатике у 2006. години. Добитник похвале је, поред осталих, и пуковник Иво Брајевић за "ПОМАК 2" – Информациони систем за извештавање из материјалног књиговодства из Војске Србије и Црне Горе.

УКРАТКО

ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈА ОФИЦИРА

Пети циклус преквалификације официра за цивилна занимања у оквиру програма Присма почео је са радом 3. априла у Центру за обуку при Факултету организационих наука у Београду.

Велика Британија је донатор Петог циклуса преквалификације који ће похађати сто полазника.

Успешну обуку официрима пожелели су начелник Управе за кадрове генерал-мајор Слободан Тадић и војни изасланик Велике Британије у СЦГ пуковник Сајмон Ванделер.

И у Центру за обуку Ниш, при Машинском факултету у том граду, почела је преквалификација друге групе од 100 официра ВСЦГ за цивилна занимања. Полазнике су поздравили и пожелели им успех у обуци начелник Управе за кадрове Министарства одбране генерал-мајор Слободан Тадић, војни аташе Краљевине Холандије у СЦГ пуковник Јан ван ден Елсен, проректор Универзитета у Нишу Мирољуб Богдановић, декан Машинског факултета Зоран Боричић и менаџер Центра за обуку Мирослав Тројановић.

Преквалификацију ове групе финансира Министарство иностраних послова Краљевине Холандије, а помажу бројне институције укључене у програм збрињавања вишка војног кадра. Обука на Машинском факултету у Нишу базирана је на самосталној изради пројеката уз помоћ ментора, али и на разради пројеката добијених од потенцијалних послодаваца.

А. А. и З. М.

ПРВОМАЈСКИ УРАНАК

Војна установа "Карађорђево", под покровитељством Министарства одбране, и ове године организује традиционални првомајски уранац.

Догађај дана биће коњичке трке, које ће се првог мајског дана одвијати од 12 до 17 часова. За посетиоце ће бити организован и богат културно-забавни програм. У складу са традицијом главна атракција биће во печен на ражњу и пасуљ из војничког казана. Улаз за посетиоце је слободан.

Капмерима је обезбеђен простор за подизање шатора без надокнаде, док ће онима који буду ноћили у камп-приколицама бити наплаћена услуга прикључка на струју и дрва за ложење. Припадници Министарства одбране и ВСЦГ моћи ће, уз нарочити попуст, да резервишу смештај и у чврстим објектима.

Потребне информације могу се добити на телефон 021/ 765-222 и 22-057.

**ОБУКА У ПРВОЈ
ОКЛОПНОЈ БРИГАДИ**

ТЕНК НИЈЕ

**Откако је војни рок
скраћен, израженије је
оптерећење војника
током обуке. Старешине
су свесне да је
у времену које се мери
данима веома тешко
припремити младе људе
да користе тенк
као моћно борбено
средство, а да га
при том никада раније
нису ни видели.**

Успешним извођењем планских гађања из наоружања оклопних и механизованих јединица на аутоматизованом тенковском стрелишту "Орешац" бројне генерације војника Прве оклопне бригаде завршавају почетни део свог обучавања за дужности нишанија оператера у тенку и борбеном возилу пешадије. Остварени резултати недавних гађања оцењени су врло добром оценом, што говори да је и обучавањем по новом наставном програму за војни рок који траје шест месеци могуће постићи задовољавајуће домете.

– На укупно шеснаест припремних и школских гађања које смо извели са војницима децембарске генерације из тенковских и механизованих чета показало се да се и у отежаним условима обука у Првој оклопној бригади изводи на примеран начин – каже командант једног од оклопних батаљона те бригаде мајор Љубиша Којадиновић.

После изведених гађања, најзадовољнији су били војници који су управо доживели ватрено крштење као нишаније у тенковима и борбеним возилима пешадије.

– Пре војске студирао сам на Факултету цивилне одбране. Има доста додира између области којима се бавимо на факултету и онога са чиме сам се срео током служења војног рока, јер обоје спадају у систем одбране. Толико су повезани да су студенти мог факултета некада чак били ослобођени служења војног рока – каже разводник Саша Сунајко из Београда, иначе студент на Смеру цивилне заштите и заштите животне средине.

Његов колега, Александар Марић из Степојевца, једва чека бојно гађање на полигону на Пасуљанским ливадама. И њему је то најзанимљивији део обуке.

– Није ми тежак сам терен, а нарочито волим гађања. Једино што ми је напорно јесте да при поласку и одласку спакујем сву неопходну опрему – тврди Александар.

ШАЛА

Снимко Радван ПОПОВИЋ

Још један од најбољих нишанија оператера у тенку је Ђорђе Вучковић, Крагујевчанин рођен 1984. године. Тај младић имао је посао пре војске, радио је већ две године и како се присећа, мислио је да је војска за њега губљење времена. Међутим, сада каже да је променио мишљење.

– Да нисам дошао у војску, никад не бих имао прилику да пуцам са бојном муницијом. Не знам шта је пресудило да тако добро гађам, вид ми није толико добар, али вероватно имам добру координацију покрета и зато је све било како треба.

Из перспективе војника, посебно оних којима војничке вештине иду од руке, изгледа да је обуку релативно лако савладати. Нико од њих не помиње неке битније проблеме у настави. Но, старешине извођачи обуке ипак имају најбољи увид у то шта је све потребно урадити да би ти момци уопште изашли на терен и тамо извели сва гађања предвиђена програмом обуке.

– Основни проблеми су малобројно стање војничког састава и скраћени период за обуку. Исте обавезе имали смо раније са 40 војника у тенковској или преко стотину војника у механизованој чети, када смо могли да одвојимо неке војнике за стражу, пожарства и дежурства и да се процес обуке заврши квалитетно и у року. С друге стране, до скоро је рађено по програму који предвиђа око четири и по месеца обуке пред гађање, а сада прође свега месец дана од првог сусрета војника с борбеним возилом до гађања – објашњава командир вода у механизованој чети поручник Младен Балотић.

Много пажње се, по речима млађих старешина, мора посветити онима који “каскају” за осталима током обуке. Нема се времена за поновно одрађивање тема, него се знања и вештине војника поправљају до нивоа којим се задовољавају постављени критеријуми до времена предвиђеног за гађања. Мора се испоштовати број часова, јер на пример тему од 30 часова по старом програму сада треба свести на свега десет.

Командир тенковске чете у једном од оклопних батаљона капетан Витомир Кипроски каже да су поменути проблеми у обуци нарочито заострени код прве генерације војника која се обучава по новом програму.

Мајор Љубиша Којадиновић

Улазни подаци војника који пристижу у јединицу нису баш охрабрујући, јер има и оних са криминалном прошлошћу, у слабој су физичкој кондицији, и мали је број оних који поседују техничко образовање потребно за род оклопних и механизованих јединица.

– Тек после месец и по дана војник стварно види тенк. Ови момци који су управо гађали били су у тенку двадесетак дана, а након још месец дана ићи ће на бојно гађање. Ако имамо у виду

да подофицир који се школује девет месеци, тек по почетку службе почиње да детаљније учи све оно што мора да зна о тенку, јасно је да је то време кратко – каже капетан Кипроски.

А како економисати у процесу обуке која носи велике трошкове?

– Пошто је материјална база сувише слаба, припремом и организацијом обуке постижемо да обука не трпи. Немамо средстава да поправимо део тренажера који су нам од непроцењиве вредности. Зато се обука изводи на самом борбеном средству односно тенку – каже заменик команданта оклопног батаљона капетан прве класе Саша Антић.

Позитивни помаци дешавају се трудом самих старешина који планирају и изводе обуку. Команда јединице недавно је успела да оспособи собни полигон за гађање који дуго није био у функцији и сада се вежбе у гађању изводе у собном полигону. Тиме је донекле олакшано увежбавање нишанија што показују и добри резултати са гађања на полигону “Орешац”. ■

Александар АНТИЋ

ШКОЛОВАЊЕ ПИЛОТА
БОРБЕНЕ АВИЈАЦИЈЕ

СКУП ДУГОТРАЈАН И РИЗИЧАН ПРОЦЕС

Сваки пропуст у школовању пилота, пре или касније, може бити узрок тешких последица, првенствено због слабије оспособљености летачког кадра и нижег степена готовости јединица авијације за извршење наменских задатака. То неретко изазива теже последице – губитак људских живота. Један од најважнијих путева да се избегну нежељене последице јесте квалитетна летачка обука.

Осим одговарајућег наставног кадра и добро осмишљеног плана и програма, школовање пилота борбене авијације захтева и одговарајућа наставна средства, пре свега квалитетан школски авион, који је, без сумње, један од кључних фактора успешног оспособљавања пилота.

Наиме, школски авион је наменски грађен или адаптиран ваздухоплов за обуку пилота и осталог летачког особља. То је, начелно, двосед са уграђеним двоструким командама. Данас у свету постоји велики број различитих типова школских авиона, који се најчешће разврставају према врсти погонске групе (клипна, турбоелисна и млазна) и према фази летачке обуке у којој се употребљавају. Треба имати у виду да се школовање борбених пилота одвија у етапама, јер због разумљивих разлога будућег пилота није одмах могуће ставити у кабину борбеног авиона и послати га на задатак. Фазе летачке обуке су веома сличне у свим војним системима који се баве обуком пилота. То су фаза почетне, основне, напредне/прелазне и борбене обуке.

■ ОБУКА ПО ФАЗАМА

Почетна летачка обука јесте фаза у којој ученик пилот треба да стекне прва искуства у управљању ваздухопловом и да се прилагоди условима летења. У тој фази, након 10 до 15 часова налета проводи се основна селекција, како би се поуздано проценила подобност кандидата за летење. Добром селекцијом смањује се број кандидата који отпадају током каснијих, осетно скупљих фаза обуке.

Основна летачка обука обухвата садржаје који ученику пилоту омогућавају да стекне темељне вештине управљања и вођења ваздухоплова у простору. Програм садржи основно, акробатско и навигацијско летење, а пожељно је да садржи и основе групног и инструменталног летења. Налет у тој фази износи 80 до 130 сати, што је близу половине укупног налета током обуке.

Напредна/прелазна летачка обука спроводи се са циљем да студент пилот, поред усавршавања садржаја основне обуке, овлада инструменталним и ноћним летењем. У тој фази почиње се и са основном борбеном обуком, која укључује дејство на школском полигону. Налет износи од 90 до 130 сати, најчешће на млазном

школско-борбеном авиону, чије су особине веома сличне правим борбеним авионима, али – уз осетно нижу цену експлоатације.

Борбена (наменска) обука јесте специјалистичко оспособљавање. Проводи се најчешће у јединици и на наменском типу – тачније на борбеним авионима двоседима којима су наоружане јединице прве линије.

Из наведеног може да се уочи да до доласка у борбену јединицу и преобуке на наменски тип авиона млади пилот оствари од 180 до 270 сати налета. Наравно, то су системи који се озбиљно баве обуком и који не желе да праве компромисе са безбедношћу летења и борбеним оспособљењем пилота.

Задовољење тих услова, уз што економичнију обуку, проблем је којим се баве бројни експерти у тој области широм света. Њихова разматрања умногоме се баве истраживањем комбинације школских авиона који ће се употребљавати у обуци. Проблем постаје утолико сложенији када школски авиони не треба да служе само као средство за оспособљавање пилота већ и за тренажу великог броја пилота, који због проблема са горивом или ресурсима нису у стању да активно лете на борбеним авионима прве линије. Зато у одређеним случајевима није претенциозно рећи да оваква врста војних авиона може да има велики значај за опстанак и функционисање једног ваздухопловства.

У обуци пилота, као што је речено, користи се више авиона, са различитим погонским групама и летним одликама. То је нужно једноставно зато што млади пилот, без обзира на природне предиспозиције, не може одмах, после само неколико летова на малом клипном авиону, да укроти борбену летелицу која се за десетак секунди одваја од земље брзином већом од 300 километара на час. Једноставно, то би било као када бисте новопеченог возача југа 45 ставили за волан поршеа и послали на ауто-трке. Дакле, поштовање принципа поступности један је од услова квалитетне и безбедне летачке обуке.

■ ПРВА ЛЕТАЧКА ИСКУСТВА

Данас у свету будући пилоти своја прва летачка знања стичу на клипно-елисним авионима. Школски авиони у тој, почетној фази обуке, односно селекцији, служе да се утврди да ли кандидати који желе да се баве летачким позивом имају природне предиспозиције и смисао за бављење тим захтевним позивом. Летећи на клипно-елисним авионима, искусни инструктори ће већ након неких 10 до 15 сати проведених у ваздуху проценити да ли кандидат

Г4 супер галеб – Снимио Славиша ВЛАЧИЋ

Супер Тукано

поседује добру координацију покрета и потребну брзину реаковања, затим како се сналази у нестандартним положајима авиона, како се оријентише у простору, итд. Правилан одабир будућих пилота је веома битан, јер је финансијски погубно да неподобан кандидат дође до виших степена обуке (где је час летења знатно скупљи) и да се тек тада утврди да не може да савлада летачку обуку на скупљим борбеним авионима.

Најкраће речено, у овој фази се, осим искусних инструктора, тражи клипни школски авион мањих брзина (распона од 100 до 250 km/h), са стајним трапом који се не увлачи, који неће бити нити компликован нити преједноставан за летење и који ће, истовремено, омогућити добру процену кандидата по свим елементима по којима се бира будући пилот. Типични представници те групе авиона јесу немачки *гроб 115*, британски *T-67*, шведски *MFI 17* и чешки *злин 242*.

Посебну подгрупу клипно-елисних школских авиона чине авиони са нешто снажнијом погонском групом (преко 200 kW) и увлачећим стајним трапом. То су италијански *SF 260*, руски *JAK-52*, чилеански *T-35 пилан* и домаћа *ласта*. Дијапазон њихове употребе не завршава се селективним летењем, већ је проширен и на основну летачку обуку.

Кандидати који успешно савладају селекцију настављају са основном летачком обуком. У појединим ваздухопловствима она се, као што је поменуто, наставља на истом типу авиона који се употребљава на селекцији, што је знатно економичније, али и мање продуктивно посматрано са аспекта квалитета летача који се школују. У већем броју случајева, што се нарочито уочава у

развијеним ваздухопловствима (САД, Велика Британија, Француска), обука се наставља на турбоелисним школским авионима. То су, у ствари, млазни авиони на којима се енергија гасова, ослобођена у комори сагоревања млазног мотора, преноси преко редуктора на елису, остварујући тиме Γ укупне силе потиска (вуче), док се ϵ остварује дејством млаза. Такав школски авион има најбољи однос потрошње горива и летних особина на брзинама до 600 km/h. Снага тих мотора креће се од 559 до 820 kW и они омогућавају распон брзина од 450 до 600 km/h, брзину пењања од 12 до 20 м/с и плафон лета од 12.000 метара. Према тим особинама веома су слични појединим ловцима из Другог светског рата.

■ СТИЦАЊЕ ЗРЕЛОСТИ

Конструкција турбоелисних авиона је довољно чврста да могу да поднесу већа Γ преоптерећења и извођење сложенијих акробатских фигура, чијим се извођењем изграђује летачко самопоуздање. Ради безбедности летења избацива седишта су постала саставни део опреме. Углавном су постављена једно иза другог (тандем распоред), а уобичајено је да задње седиште буде издигнуто ради боље прегледности наставника летења. Анти-г и кисеонички систем такође су саставни део опреме. Осим физикалних предности којима се смањује степен замора пилота, анти-г опрема и кисеонички систем налазе се у сваком савременом борбеном авиону, па је зато добро да се студент пилот што раније навикне на ношење кациге, употребу кисеоничке маске и надувавање анти-г одела. Дигитални дисплеји, као и HOTAS команде (руке на палици и гасу), постају стандард и на турбоелисним авионима. Тиме се ствара радна атмосфера типична за кабине борбених авиона, што је такође елемент пожељан у обуци.

Турбоелисни авиони представљају идеалну степену за прелазак на млазне авионе који се користе у последњим фазама обуке. Њихови ресурси су велики, а цена сата лета је незнатно већа у односу на клипно-елисне школске авионе. Такође, у наоружаној варијанти могу успешно да се употребљавају као лаки борбени авиони за блиску ваздухопловну подршку, борбу против хеликоптера и беспилотних летелица, навођење на циљ других врста авијације, и слично. Због своје економичности с временом су из фазе основне летачке обуке потиснули млазне школске авионе прве генерације, као што су то били *СМ-170 magister*, *L-29*, *T-37*, *цет провост* и *МВ 326*. Оно што такође треба да се напомене јесте да по својим летним особинама турбоелисни авиони не заостају много за наведеним школским млазним авионима.

Типични представници турбоелисне категорије школских авиона јесу швајцарски *pilatus PC-9*, бразилски *embraer tukano*, јужнокорејски *KT-1*, пољски *орлик* и амерички *T-6A teksan* (изведен из *PC-9*).

Као главна мана турбоелисних авиона наводи се релативно висока набавна цена у односу на клипне школске авионе. Та релација иде и до 1:10, што значи да за једног *pilatusa PC-9* може да се набави 10 авиона типа *SF 260* или *ласта*. Тај податак осликава једну од основних недоумица у одређивању модела обуке борбених пилота, посебно када је реч о ваздухопловству са тањим буџетом.

Највећа мана турбоелисних школских авиона јесте немогућност постизања великих нападних углова, што је потребно да би се ученици пилоти што пре навикли на понашање савремених борбених авиона који могу да лете на нападним угловима већим од 30°. Исто тако, због тога што су конструисани за брзине до 600 km/h, ови авиони имају релативно дебеле аеропродиле, па им је брзина окретања око уздужне осе мања него код борбених авиона.

Како школски авион за више степене обуке мора у ваздуху да се понаша што сличније борбеном авиону, што се између осталог очитује у претходно наведеним елементима – максималној брзини, максимално дозвољеном нападном углу и брзини

окретања око уздужне осе – јасно је да турбоелисни авиони имају лимит употребе. Због тога се турбоелисни школски авиони користе само за стицање основних и дела напредних летачких вештина, а сложенија борбена обука изводи се на млазним авионима који имају перформансе много сличније борбеним типовима. Такође, аеродинамички посматрано, елиса ограничава максималну брзину авиона, због чега ови авиони вероватно никада неће у потпуности моћи да преузму улогу млазних школских авиона.

■ ФИНАЛЕ НА МЛАЗЊАКУ

Управо зато, у фази напредне/прелазне летачке обуке нема недоумице о неопходности млазног школско-борбеног авиона виших перформанси (британски хок, француски *алфа џет*, италијански МВ 339, шпански С-101 и домаћи Г-4 *супергалеб*). Тежи се да услови лета на школском авиону за прелазну обуку буду што сличнији онима који владају на борбеним авионима – посебно у сфери брзина лета, Г преоптерећења и нападних углова. Као неке од оквирних одлика тих авиона издвајају се крстарећа брзина, која се креће од 600 до 800 km/h, брзина уздицања до 30 m/s, плафон лета од 12.000 m и долет више од 2.000 километара.

Будући да су млазни школски авиони последња степенница са које студент пилот прелази за команде борбеног типа, стандард за те авионе се такође мења. Први корак у постизању новог стандарда јесте модификација већ постојећих млазних типова уградњом јаче погонске групе ради повећања односа потиска по јединици тежине и нове дигиталне авионике, како би радно окружење у кабини било што сличније оном у борбеном типу. Обимно се надограђује постојећа електронска опрема, укључујући увођење тзв. "стакленог" кокпита, који под-

Италијански млазњак М346

Снимио Слависла ВЛАЧИЋ

Обука студената ВА ВСЦГ на авиону Утва 75

Снимио Даримир БАНДА

разумева доње и горње приказиваче, HOTAS систем команди, компјутере мисије, имитаторе радара, инерцијалне и ГПС системе навигације, и слично. Реч је о стандарду опреме налик на најсавременије борбене авионе. Та опрема омогућава и обуку пилота за употребу најсавременијих, прецизно вођених, убојних средстава.

На тим принципима настале су усавршене верзије авиона хок (хок 127), L 39 (L 159) и MB 339 (MB 339 CD). С обзиром на веома

успела конструктивна решења домаћег авиона Г-4 *супергалеб*, природно је да и наши стручњаци увелико разматрају модернизацију те летелице у складу са савременим трендовима.

Међутим, категорију млазних авиона намењених напредној/прелазној обуци не репрезентују само старији, али усавршени модели, већ и потпуно нове конструкције, као што су италијански М-346, јужнокорејски Т-50 и руски ЈАК-130 (званично прихваћен од стране руског РВ) односно МиГ-АТ. У њиховом концепцијском дефинисању примењена су најновија аеродинамичка и технолошка решења коришћена код савремених ловачких авиона, као што су крила и уводници ваздуха прилагођени лету на великим нападним

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ТУРБО-ЕЛИСНИХ ШКОЛСКИХ АВИОНА

Тип авиона	Макс. снага kW	ДИМЕНЗИЈЕ			МАСЕ		ПЕРФОРМАНЦЕ				
		Дужина	Размах крила m	Површина крила m ²	Маса празн. авиона kg	Макс. Корисна носив. kg	Макс. хориз. брзина km/h	Макс. брзина пењањ. m/s	Практични плафон лета m	Брзина спаљиво (слетна конфигу) km/h	Макс. долет са унутр. гориво km
Сф 260 (турбо)	261	7.10	8.35	10.10	750	300	422	11	7.500	126	1.020
Аероспацијал ТБ31 Омега	268	7.00	7.92	9.60	860	-	450	11.18	9.100	119	1.360
КТ-1	709	10.26	10.60	16.01	1.910	-	580	16.5	11.580	130	1.760
Т-6А Тексан	809	10.16	10.18	16.30	2.135	1415 (вар.)	574	15.7	9.448	-	1.667
Ембраер ЕМ 312 Тукано	559	9.86	11.14	19.40	1.850	500	448	11.4	9.150	124	2.040
Пилатус ПЦ-9	708	10.18	10.12	16.29	1.725	1.040	556	20.8	11.580	125	1.540
Шортс Тукано	820	9.86	11.28	19.40	2.210	454	507	16.6	10.300	130	2.100
ПЦЛ-130 Орлик	560	9.00	9.00	13.00	1.750	600	480	13.3	10.00	112	840

угловима и, наравно, кабински простор опремљен модерном авио-ником. Посебан квалитет представља адаптивни систем електричних команди лета, који омогућава да се летни квалитети и начин ре-говања авиона прилагођавају током обуке, сходно порасту нивоа знања и вештина ученика. Такав систем команди лета омогућава да се у домену подзвучних брзина симулира понашање одређених савремених бобених авиона и практично остваре "летећи симулатори" жељених типова оперативних авиона прве линије.

На тај начин може знатно да се скрати време наменске обуке и обезбеди лакши прелазак ученика на било који савремени борбени авион. Тиме се знатно доприноси рационализацији и

економичности система обуке – што је императив у свим фазама оспособљавања пилота.

Па ипак, како се у пракси показује, квалитет школског авиона који је реално један од најбитнијих фактора успешног школовања војних пилота, није увек пресудан за одређивање модела школовања. На то утиче и низ других чинилаца који нису уско везани за квалитет школског авиона.

Зато ће у једном од наредних бројева "Одбране" бити више речи о моделима школовања пилота и начинима на који се, према школским авионима, изналази најефикаснији систем обуке у специфичним околностима. ■

Мр Славиша ВЛАЧИЋ

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ КЛИПНО-ЕЛИСНИХ ШКОЛСКИХ АВИОНА

Тип авиона	Макс. снага кВ	ДИМЕНЗИЈЕ			МАСЕ		ПЕРФОРМАНЦЕ				
		Дужина	Размак крила m	Површина крила m ²	Маса празн. авиона kg	Макс. полет kg	Макс хори. брзина km/h	Макс брзина пењањ. m/s	Практични плафон лета m	Брзина прева (слетна конфиг.) km/h	Макс. долет са унутр. гориво km
T67m160 Фајерфлај	119	7.32	10.59	12.63	649	907	256	5.83	4575	91	1.080
СФ260	194	7.10	8.35	10.10	840	1.300	330	7.62	6.100	106	1.000
Гроб Г115Т	194	8.20	10.00	13.13	850	1.200	330	7.11	4.880	106	1.400
T-35 Пилан	224	7.97	8.84	13.69	929	1.315	330	7.75	5.839	115	1.300
Ласта -2	224	7.96	9.70	11.00	1.064	1.385	320	9.50	6.000	120	840
Епсилон	224	7.59	7.92	9.00	932	1.250	380	9.40	6.990	115	1.350
ЈАК 52	268	7.75	9.30	15.00	1.050	1.290	305	7.00	6.000	88	550
Злин 3-242	149	6.94	9.34	-	730	1.090	231	4.5	4.500	86	1.056

РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР
ЗА ПОМОЋ У КОНТРОЛИ
И ВЕРИФИКАЦИЈИ
НАОРУЖАЊА

НОСИЛАЦ САРАДЊЕ У РЕГИОНУ

Наша земља, као председавајућа Међународне саветодавне групе Регионалног центра за помоћ у контроли и верификацији наоружања (RACVIAC), после година условљавања, носилац је сарадње у региону

Министарство одбране СЦГ и Регионални центар за помоћ у верификацији и примени контроле наоружања – RACVIAC организовали су 3. априла у Београду састанак Међународне саветодавне групе (Multinational Advisory Group – MAG) ради анализе рада и дефинисања будућих задатака. Тај састанак је један од првих мултилатералних међународних скупова из области одбране који је одржан у Београду. И не само то, Србија и Црна Гора председава радом МАГ током ове године, а председавајући је заменик начелника Генералштаба Војске СЦГ генерал-мајор Здравко Понош, што у овом тренутку носи значајну политичку поруку.

После година условљавања наша земља је у ситуацији да буде носилац сарадње у региону, "уз могућност да се наша реч на тако великом форуму саслуша", како је то нагласила помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Самарџић-Марковић.

На састанку МАГ у Београду разговарало се о кључним областима рада: контроли наоружања, мерама изградње поверења и безбедности и новој области рада тог центра – конверзији одбране (преобука вишка персонала, конверзија база и реструктурисање војне индустрије). У тим областима Регионални центар ће сарађивати и са осталим регионалним иницијативама. Поред тога, договорено је да ће RACVIAC убудуће помагати у реформи сектора безбедности у земљама региона.

На основу упитника у којем су се земље чланице изјасниле о будућој улози Регионалног центра закључено је да највећи број чланица сматра да тај Центар треба да се развија као форум за регионални дијалог и да би требало да има интензивнију сарадњу са Европском унијом и Северноатлантским савезом.

Учесници састанка сагласили су се и да се досадашњем директору Регионалног центра бригадном генералу ОС Грчке Стергиосу Папотису, коме мандат истиче ове године, продужи мандат за још једну годину.

– Показало се да је RACVIAC један од најуспешнијих пројеката у оквиру Трећег радног стола Пакта стабилности југоисточне Европе.

Тренутно је у рад укључено 20 земаља у својству редовних чланица и осам у својству посматрача. Особље запослено у овом јединственом мултинационалном телу састављено је од припадника војног и цивилног састава из 14 земаља – изјавио је након састанка генерал Папотис на конференцији за новинаре након састанка Међународне саветодавне групе и додао – јасно дефинисан интерес свих земаља југоисточне Европе за изградњу капацитета и регионалну сарадњу у конверзији система одбране потврђује да је та институција на правом путу и да има стварну могућност да докаже своју улогу.

Регионални центар за помоћ у контроли и верификацији наоружања – RACVIAC пружа помоћ у имплементацији и реализацији одредаба Споразума о контроли наоружања у региону. Основан је крајем 2000. године на иницијативу специјалног координатора Пакта стабилности у југоисточној Европи (ПСЈИЕ) и функционише под окриљем Трећег радног стола ПСЈИЕ (за одбрамбено-безбедносна питања). Налази се у селу Ракитје поред Загреба.

Основни циљ Регионалног центра јесте јачање регионалне кооперације и помоћ у ефикаснијој примени Споразума у области контроле наоружања и других одбрамбено-безбедносних питања од интереса за земље учеснице, посебно чланова 2, 4. и 5. Анекса 1-Б

БЕЗ ПРЕДРАСУДА

– С почетком новог столећа, у Регионалном центру за помоћ у контроли и верификацији наоружања официри из региона почели су да се окупљају и, све мање оптерећени прошлосту, да разговарају о проблемима који пристижу у постконфликтном периоду. Официри у овом региону су у стању да са мање емоција разговарају о временима која су за нама него људи из других сфера, због чега сматрамо да би RACVIAC могао бити место за дијалог, на коме би се окупљали и парламентарци, научни радници, невладине организације и остали субјекти који се баве питањима одбране и безбедности. За Министарство одбране тај центар је важан због регионалне сарадње, али и због прилике да се у свом региону афирмишемо као земља и као војска која је спремна на сарадњу, чиме истовремено отклањамо предрасуде према нама. Мислим да смо у томе били успешни. То показује и чињеница да је нашој земљи понуђена позиција председавајућег Међународне саветодавне групе као управљачког тела Регионалног центра за помоћ у контроли и верификацији наоружања – рекао је након састанка те групе генерал-мајор Здравко Понош.

Снимак Д. БАНДА

Дејтонско-париског споразума и Бечког документа, али и развијање и јачање Оебсових мера за изградњу безбедности и поверења у региону југоисточне Европе.

Регионални центар свој циљ остварује дистрибуцијом потребних информација, координацијом инспекцијских и евалуацијских активности за контролу наоружања, курсирањем људства из земаља учесника, одржавањем семинара и инструктажа о наведеним споразумима и сличним активностима које су у функцији наведене подршке.

Стални састав Центра броји 38 људи из 14 земаља региона. СЦГ активно учествује у раду од формирања, али и у реализацији организованих садржаја обуке, инструктажа семинара, конференција и других. Рад представника СЦГ финансијски помаже Велика Британија.

Центар сарађује са другим регионалним и европским институцијама које се баве питањима безбедности: Оебсом, НАТОом, регионалним центрима и агенцијама за верификацију. Главни донатор Центра је Немачка, која је до сада у његов развој уложила више од пет милиона евра. СЦГ такође – премда много мање – редовно уплаћује контрибуцију, па је тако, илустрације ради, 2004. године учествовала у буџетирању рада са 10.000 евра (1% од укупног буџета Центра за 2004). Регионалним центром управља Међународна саветодавна група – МАГ, коју чине војно-политички представници свих земаља учесника Пакта стабилности у југоисточној Европи.

Регионални центар за помоћ у контроли и верификацији наоружања испунио је циљ свог оснивања у области контроле наоружања. На основу декларације министара одбрана земаља процеса сарадње у југоисточној Европи, усвојене 31. марта 2005. године у Букурешту, то тело ће ширити и јачати своју улогу у региону као тело које пружа помоћ земљама у транзицији, у процесу конверзије одбране (преквалификација војног кадра, конверзија војних база и конверзија војне индустрије).

Семинари, курсеви и радионице обухватају све мере за изградњу поверења и безбедности, те с тим повезана питања безбедносних реформи и безбедносне политике. Његов програм такође укључује главне споразуме о контроли наоружања. Активности су уопштено намењене високим цивилним и војним службеницима у министарствима иностраних послова и министарствима одбране, док су курсеви намењени војним и цивилним стручњацима или особљу верификационих агенција. Намера је да се прошири спектар учесника и укључе академске заједнице, парламентарни посланици, невладине организације земаља региона... ■

Снежана ЂОКИЋ

УКРАТКО

>>> МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА О ТРАНСФОРМАЦИЈИ СИСТЕМА ОДБРАНЕ – Делегација Министарства одбране СЦГ, коју је предводио заменик начелника Генералштаба ВСЦГ генерал-мајор Здравко Понош, учествовала је на међународној конференцији "Трансформација система одбране" у Европском центру за безбедносне студије "Џори Маршал" у Гармиш-Партенкирхену (Немачка), 10. и 11. априла.

>>> ПОСЕТА ДЕЛЕГАЦИЈЕ ОРУЖАНИХ СНАГА САД – Четворочлана делегација Европске команде оружаних снага САД, коју је предводио Тод Лавиње, боравила је од 3. априла у четвородневној посети Србији и Црној Гори. Током посете, са представницима Министарства одбране СЦГ и Генералштаба Војске СЦГ усаглашен је План билатералне војне сарадње за идућу годину.

>>> МИНОЛОВАЦ ВЕРСО У ЛУЦИ БАР – У оквиру билатералне војне сарадње Србије и Црне Горе и Француске брод Ратне морнарице Француске, миноловац "Versaus M 651" – (Версо) био је у званичној посети Морнарици ВСЦГ у времену од 31. марта до 4. априла. Током боравка брода уприличен је сусрет делегације коју су сачињавали капетан Маркантони, први саветник у амбасади Француске у СЦГ, Инес Барели и изасланик одбране Француске Тјери Наврез са градоначелником града Бара и представницима локалне самоуправе.

Госте је примио и командант Морнарице ВСЦГ контраадмирал Драган Самарлић.

>>> ВОЈНА САРАДЊА СЦГ И ХРВАТСКЕ – План билатералне војне сарадње између Министарства одбране Србије и Црне Горе и Републике Хрватске потписали су, 30. марта, у Управи за Међународну војну сарадњу Министарства одбране СЦГ, изасланик одбране Хрватске пуковник Смиљан Чубелић и заступник начелника Управе за међународну војну сарадњу пуковник Михајло Младеновић.

>>> ПОСЕТА ДЕЛЕГАЦИЈЕ МАЂАРСКЕ – У оквиру билатералне сарадње са Министарством одбране Републике Мађарске, Војноисторијски институт, Војни музеј и Музеј ваздухопловства били су крајем марта домаћини представницима Војноисторијског института (ВИИ) и музеја, те Канцеларије за неговање традиција и гробаља Министарства одбране Републике Мађарске.

Делегацију Мађарске примио је и начелник Управе за односе са јавношћу капетан бојног брода Петар Бошковић. Представници домаћина добили су позив да на јесен ове године посете мађарски Војноисторијски институт и музеј, те да учествују на конференцији о догађајима из 1956. године у Мађарској.

>>> ИЗАСЛАНИК ОДБРАНЕ ГРЧКЕ ПОСЕТИО ВОЈНУ АКАДЕМИЈУ – Изасланик одбране Републике Грчке бригадни генерал Ефстратиос Харалампиос посетио је 4. априла Војну академију. Том приликом разговарао је са начелником те војношколске институције генерал-мајором Видосавом Ковачевићем.

>>> РАДИОНИЦА ЗА ИНСТРУКТОРЕ ИЗ ПРАВА ОРУЖАНИХ СУКОБА – У сарадњи са Управом за међународну војну сарадњу, Међународни комитет Црвеног крста (МКЦК) организовао је у Центру за мировне операције "Радионицу за инструкторе из права оружаног сукоба". Главни инструктор био је регионални делегат МКЦК за оружане снаге Жил Леба.

Полазници радионице, која је одржана од 4. до 7. априла, били су припадници Министарства одбране и ВСЦГ који су се оспособљавали за улогу инструктора приликом организовања и извођења обуке из права оружаних сукоба у својим јединицама и установама.

У идућем периоду одржаће се курс на коме би садашњих 15 полазника били у улози инструктора из различитих области права оружаних сукоба, а планирано је и одржавање вежбе у којој би се применила знања из хуманитарног права у оружаним сукобима. ■

ВЕРИФИКАЦИОНИ ЦЕНТАР
СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ

ЗА НОВА ПОВЕРЕЊА

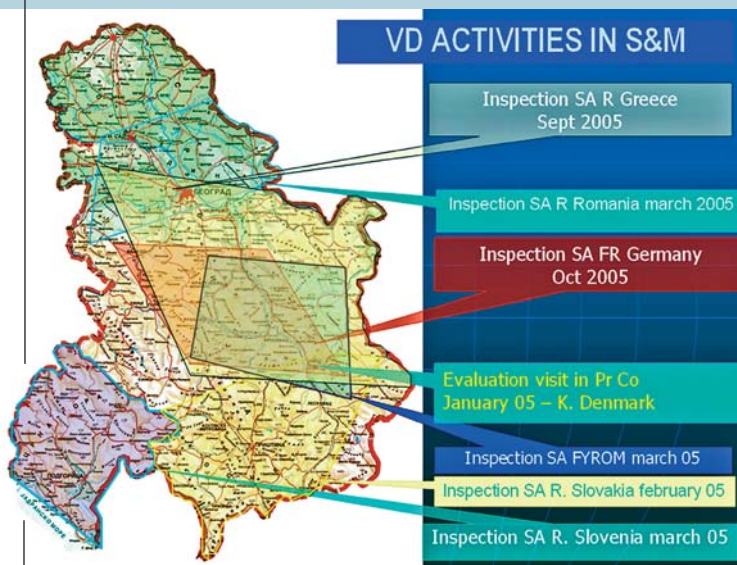
Активности верификационих центара у свим земљама Оебса имају непосредан значај у процесу контроле наоружања, али су и допринос укупним напорима за остваривање већег поверења, сарадње и безбедности. У том процесу Србија и Црна Гора успешно спроводи све међународне обавезе, а њен Верификациони центар има у томе најактивнију улогу.

У прва три месеца ове године Верификациони центар Министарства одбране СЦГ обавио је укупно осам контрола. Од тога су четири биле код нас, а четири пута су наши инспектори боравили у контроли оружаних снага у другим земљама – у Украјини, Словенији, Норвешкој и Шведској.

– Тим активностима наставили смо веома динамичан рад остварен последњих година – истиче начелник пуковник Чедо Вучићевић. – Од 2001. године, када је наша земља примљена у Оебс, број докумената по којима се спроводи контрола наоружања знатно је повећан. Самим тим и наш обим посла. Али је у међувремену смањен број извршилаца, тако да наш мали колектив реализује заиста велики број задатака. То радимо, оцењено је, ефикасно и успешно, па је и наше задовољство утолико веће – додаје пуковник Вучићевић.

Верификациони центар тај назив носи од 2001. године. До тада је то била Управа за контролу наоружања, формирана 1. августа, прелази у Министарство одбране (у Сектор за међународну војну сарадњу, данашњи Сектор за политику одбране) и добија нови назив – Верификациони центар.

Промена назива условљена је променом назива сличних институција у региону. И обим послова се знатно повећава. Са уласком у Оебс наша земља прихвата обавезе из Бечког документа

Инспекцијски тим у контроли оружаних снага Шведске, фебруар 2006.

1999, Конвенције о забрани употребе хемијског наоружања, Конвенције о биолошком наоружању, обавезе из Документа о малом и лако наоружању, Отавске конвенције о противпешадијским минама и свих докумената из области контроле наоружања из надлежности Уједињених нација. Управо се налазимо у поступку приступања и потписивања документа Отворена неба (Open skies).

ПОЧЕЦИ

– Од 1996. до краја 1999. ми смо реализовали само Дејтонски мировни споразум, члан 4, анекс Б, и настојали да пре свега успоставимо међусобно поверење и сарадњу на простору на коме се до јуче ратовало – каже пуковник Вучићевић. – У складу са прихва-

ОРГАНИЗАЦИЈА

Верификациони центар је организацијска јединица Сектора за политику одбране и чине га два одељења. Прво се бави имплементацијом споразума из надлежности УН и Оебса, а друго одељење имплементацијом Дејтонског мировног споразума, анекса 4 и 5.

Према формацији Центар би требало да има 14 лица, од тога 13 инспектора и једно цивилно лице – секретара. Али тренутно има 11 инспектора. Када се почињало 1996. године ту је било 27 људи. Све реорганизације и смањења Војске утицали су и на реорганизацију Центра, иако је од 2001. године много више обавеза него до тада.

– Са великим напорима успевамо да одговоримо свим задацима које подразумева имплементација бројних споразума, каже начелник пуковник Чедо Вучићевић. – Али зато имамо веома добро припремљене људе и водимо рачуна о њиховој едукацији. Такође, и у јединицама имамо обучене људе коју знају како да дочекају инспекцију и квалитетно испуне задатак.

Пуковник Вучићевић наводи пример Немачке, која када је реч о контроли наоружања има исте обавезе као и наша земља, али код њих то ради 240 људи, а код нас само 14! После једног од сусрета и размене искустава, начелник немачког Верификационог центра генерал Јенс Циерман се запитало да ли њима треба баш 240 људи?

ћеним обавезама у Дејтонском мировном споразуму успостављали смо у нашим оружаним снагама лимите у наоружању зацртане тим документом. То је подразумевало да обављамо контроле на територијама страна у споразуму, код нас, у Хрватској, Федерација БиХ и Републици Српској. Да они долазе код нас и ми код њих, те да упоредо спроводимо редукацију наоружања.

Циљ одређивања лимита био је стварање баланса снага у региону, као услов за поверење и јачање мира. Модел пропорционалности прихватиле су све стране потписнице Дејтонског споразума, и онда се кренуло у процес реализације инспекцијског режима и редукације. До 1998. сви су спустили своје наоружање на прописане лимите.

Сами почеци били су специфични због међусобног неповере-

ДЕЈТОНСКИ СПОРАЗУМ

Од 1996. до 2004. године у оквиру спровођења Дејтонског споразума обављено је 236 мисија свих страна. У њима је било 529 инспекција у командама и јединицама. Током тог периода у раду су учествовала и 784 посматрача Оебса из 29 земаља, који су верификовали нашу правилну имплементацију тог споразума.

У току прошле године наши инспектори били су у пет контрола. Једној у Републици Српској (Мањача код Бањалуке) и по две у Федерацији БиХ (Мостар и Високо) и Хрватској (Загреб и Оточац).

Њихови тимови су код нас реализовали седам посета (Суботица, Ниш, Краљево, Никшић...)

ПРОФИЛ

Како се постаје инспектор за контролу наоружања? Официр који то жели да постане, а и то је важно поред других услова, треба да прође тест опште културе, психолошки и тест интелигенције, те да зна један од шест језика Оебса до нивоа несметаног рада са представницима других оружаних снага (Stanag II). Сва лица која долазе у Центар пролазе безбедносну проверу.

Иако је наш тим малобројан, а посла много, искуство показује да сви који виде како се у Центру ради пожеље да то буде њихов посао. Али селекција је строга, јер тај рад тражи опрез, концентрацију, поштовање лица с којима се ради и норми по којима се ради. Људи се пажљиво бирају и зато са изабранима нема проблема. Напротив, влада уверење да имамо можда најквалитетније инспекторе за контролу наоружања у Европи.

ОБУКА

Обучавање инспектора и других учесника у процесу контроле наоружања спроводи се на курсевима у земљи и иностранству. У земљи се организују по два курса годишње, а у иностранству се за обуку користе центри за обуку инспектора за контролу наоружања. То су Оберамергау у Немачкој, Регионални центар RACVIAC у Загребу и други центри у надлежности појединих верификационих центара, као што су у Грчкој и Италији. У те центре наши инспектори иду на основу позива.

У контроли наших оружаних снага

ња свих страна и требало је упорно објашњавати циљ и начине контрола. Посебне двоумице изазивало је уништавање наоружања, за које се издвајао велики новац. Тако је било и код нас, а нарочито у бившим југословенским републикама које су оружје у ратним годинама увозиле. Људи су емотивно тешко прихватили да секу наоружање којим су руководили, поготово ако је оно било исправно.

Тако је било на почетку, а касније, нова смањења армија и организационе промене учињене у међувремену утицали су да државе почну смањење наоружања и испод тражених лимита. Највише због економских разлога. Почело се постављати питање одржавања неких артиљеријских, оклопних, па и ваздухопловних система, који више нису били рентабилни за одржавање.

У процесу смањења армија све стране су пратиле како је то урађено у Европи, и полако редуковале непотребно наоружање. Тако је, од почетног разлога – успостављање поверења у региону, с временом почео да долази до изражаја економски фактор, па су поједине стране смањиле број наоружања и испод лимита. О свакој промени стране су обавезне да обавесте Оебс и друге потписнице споразума.

РЕДУКЦИЈЕ

У процесу смањења наоружања до лимита датих у Дејтонском споразуму, а касније и испод њих, према економским могућностима и перспективама развоја оружаних снага, и наша земља извршила је планску редукацију свог наоружања.

Од 1996. године на просторима СРЈ, БиХ и Републике Хрватске уништено је око 10.000 комада разног наоружања које подлеже контроли. Од тога је СРЈ уништила око 2.800 комада, а само у 2005. години 485 средстава.

Поред лимита као обавезујућег, добровољно је смањен број појединих средстава зато што нису перспективна и не уклапају се у визију организације наших оружаних снага. Друго, нису рентабилна за одржавање, као тенкови Т-34, топови 76 мм М-48 Б-1, и слично. Тиме се постиже троструки ефекат: испуњавање обавезе из Споразума, смањење трошкова и остављање могућности за набавке нових савременијих средстава.

Продаје се и оно што може да се прода. Током 2005. легално су продати 24 хаубице 105 мм М-56 и 11 топова 130 мм М-46. Нема заправо илегалне трговине наоружања. Нико не може ништа да купи нити да прода док о томе не обавести Оебс и Уједињене нације.

У процесу редукације уништени су и неки авиони, јер нама нису потребни, нико неће да их купи, а поједини тридесет година нису сервисирани.

Редукације су извођене и по споразумима о смањењу малог и лаког наоружања, противпешадијских мина, хемијског наоружања... Треба истаћи да део трошкова за уништење вишка наоружања обезбеђује међународна заједница реализацијом програма донација.

Све је то део процеса контроле наоружања у свету, а један од битних разлога је да то наоружање не доспе у руке нео-

ПРЕВЛАКА

Контрола наоружања је један од погодних механизма за решавање спорних питања између држава. Такво спорно питање између СЦГ и Хрватске јесте Превлака. Две државе потписале су Привремени протокол уз јужну границу, по коме се тај простор контролише са копна, мора, из ваздуха и демилитаризује. Никакви војни ефективи не могу се ту налазити. То је регионални споразум, али су сви елементи усклађени према Бечком документу.

Тај простор се редовно контролише два пута годишње, у трајању од по 48 часова, по утврђеним процедурама. Као резултат те активности може се рећи да су пале тензије у том делу обале, а то је значајно за туризам, наш у Херцег Новом, а њихов у Дубровнику. Граница се зна, али је споран део око рта Оштро, на уласку у Боку которску, о чему међудржавни споразум тек треба да буде постигнут.

Пуковник Чедо Вучићевић,
начелник Верификационог
центра СЦГ

Контрола по Дејтонском мировном споразуму у Хрватској и БиХ влашћених, нарочито терористичких група.

АКТИВНОСТИ

За спровођење свих контрола постоје међународно прихваћени документи. Свака земља је дужна да прими одређени број заинтересованих инспекција од других чланица Оебса, као што има право да пријави и оде у инспекцију оружаним снагама друге земље. Број такозваних квота, активних и пасивних, дакле оних кад се иде у посету или се посета прима, одређује се на почетку године на основу пријава које свака земља изврши посредством комуникационе мреже Оебса. То је директна заштићена веза са Оебсом, коју има свака земља чланица, тачније њен верификациони центар. Оебс је, у ствари, посредник односа између земаља које имају иста права и обавезе.

Други план сарадње јесу билатерални контакти, који додатно доприносе јачању транспарентности, међусобног поверења и сарадње страна у споразуму.

Свака земља у Оебсу има верификациони центар или институцију сличног назива и намене, при министарству одбране или при министарству спољних послова. Код нас је то при Министарству одбране и план рада Верификационог центра СЦГ на годишњем нивоу одобрава министар одбране. Излазна комуникација, дакле, све што се шаље Оебсу и УН, иде преко дирекција за Оебс и УН у Министарству спољних послова СЦГ.

Треба нагласити да су облици ангажовања разноврсни. Поред инспекција, ту су и друге контроле, посете, размене информација, демонстрације нових типова наоружања, билатерална сарадња са појединим земљама...

У прошлој години Верификациони центар је по Бечком документу обавио укупно 24 активности у земљи и иностранству. Код нас су били Грци, Румуни, Немци, Данци, Македонци, Словаци, Словенци, а ми смо били у Пољској, Турској, Бугарској, Албанији, Грчкој, Хрватској, Словенији, Шпанији, Француској и Немачкој.

ПРОЦЕДУРЕ

Једна држава најављује своју посету преко комуникационе мреже Оебса, у складу са одредбама документа по коме жели да спроводи контролу. Друга страна дужна је најпре да одговори да ли контролу прихвата или не. Уобичајено је, заправо правило, да се инспекција прихвата, а може се одбити само због више силе, на пример, земљотреса, природне катастрофе...

Делегација се дочекује на граници, уз обезбеђене дипломатске визе и дипломатски имунитет свим инспекторима, јер сви имају ди-

пломатске пасоше. У подручјима у којима нису сви односи сређени опасно је ићи без дипломатског имунитета. Одмах на почетку посете, пратећи тим државе која прима инспекцију информисе инспекцијски тим о активностима оружаних снага у том тренутку. То је битно да инспекција не би реметила значајније редовне активности. И тада се тимови договарају о раду.

По Бечком документу најављује се простор или јединица у којој се жели спровести инспекција. И све што је на том простору подложно је инспекцији. Верификује се тачност података из информација које постоје за сваку државу, односно њене оружане снаге. То подразумева контролу само једне јединице, са најавом три до пет дана пред долазак, а ако се контролише специфично подручје, онда све јединице на том терену треба да припреме информације – брифинге и образложе своје активности.

Ако је инспекција по Дејтонском споразуму, план инспекције сазнаје се сат времена после уласка инспекцијског тима у земљу. Не зна се унапред шта ће бити контролисано, само се зна гранични прелаз. Време трајања инспекције за први најављени објект је 48 сати, а за сваки наредни 36, тако да она најдуже траје 48 сати. Ако би се спојило више инспекција, на пример три-четири, онда најдуже кумулативно време може бити 10 дана. Али у пракси сви планирају једну до две инспекције.

Треба напоменути да је Дејтонски споразум више војни документ, са тежиштем на контроли наоружања, бројног стања људи, а Бечки документ је више војно-политички, где тежиште није на средствима, већ на активностима јединица, њиховој организацији, плановима...

Важно је нагласити и да се сваке године по свим споразумима размењују информације, у којима се даје преглед јединица и средстава у оружаним снагама. Такву информацију доставља свака земља и тачно се зна целокупна организација оружаних снага, те колико која јединица има људи, средстава, да ли изводи одређене активности... Сваки покушај скривања је недопустив. То што други знају о нама, и ми знамо о свим другима.

Тим за контролу по Дејтонском споразуму има до девет инспектора земље која спроводи инспекцију и два асистента Оебса, а Бечки документ предвиђа четири инспектора. У оба споразума предвиђено је помоћно особље (преводиоци, возачи). Међу та четири инспектора један или два могу бити и гости, дакле из других држава. Инспектор гост претходно долази на заједничке припреме, затим учествује у раду и, после завршетка инспекцијске посете, суделује у анализи. Позивање инспектора госта постало је уобичајено, јер је знак поверења и транспарентности. И наши инспектори радо су виђени у другим тимовима, тако да су прошле године били гости у македонском, немачком и албанском тиму.

Разноврсне активности верификационих центара имају непосредан значај у процесу контроле наоружања, али представљају и велики допринос укупним напорима за остваривање већег степена поверења, сарадње и безбедности у региону.

Раденко МУТАВЦИЋ

КЛУБ ГЕНЕРАЛА И АДМИРАЛА СЕРВИС ДОБРИХ УСЛУГА

Генерали и адмиралы били су
и остали део наше војске, стога
тезе о нашем наводном
елитистичко-конформистичком
сепаратизму из официрског
кора, као и она да је наш клуб
нека генералска странка,
неозбиљне су и неосноване
– кажу челни људи
Удружења, генерали у пензији
Љубиша Стојимировић и
Спасоје Смиљанић

Од идеје до формирања Клуба генерала и адмирала Војске Србије и Црне Горе (Клуба) било је потребно дванаест година. Разлога за то дуго “стагнирање” има више али, када се зна друштвено-историјски амбијент о којем говоримо, а посебно пут којим је марширала и прошла Војска, прво СР Југославије, а потом Србије и Црне Горе, ствари постају јасније. Овome треба додати и одређене дилеме и разумљива колебања дела генералског кадра у вези наведене идеје од *бити или не бити* до *оне коцка (ни) је бачена* – каже за “Одбрану” председник Савета клуба генерал у пензији Љубиша Стојимировић и објашњава:

– Јануара 2005. године једанаест генерала и адмирала ВСЦГ, активних и пензионисаних, конституисали су иницијативни одбор ради формирања Клуба. Иницијатива је наишла на разумевање у Министарству одбране СЦГ и до јуна прошле године Одбор је извршио припреме за одржавање Оснивачке скупштине и израдио потребна, законом предвиђена документа за рад Скупштине и регистрацију Клуба.

■ ШТА БИ ГЕНЕРАЛИ?

На Оснивачкој скупштини Клуба, одржаној 30. јуна 2005. у Централном дому ВСЦГ у Београду присуствовало је и учествовало у раду 186 генерала и адмирала. Тада је донета Одлука о оснивању Клуба, усвојени су Статут клуба и друга документа, а тајним гласањем изабрани су Статутом предвиђени органи Клуба: председник и потпредседник Скупштине, председник и чланови Савета клуба, Статутарна комисија, Надзорни одбор и Суд части. Убрзо, тачније 20. јула 2005, Клуб је регистрован, односно уписан у Регистар удружења грађана код Министарства за људска и мањинска права СЦГ.

Питамо саговорнике шта су конкретно хтели генерали и адмиралы оснивањем свог клуба?

Према речима председника Скупштине овог удружења генерала у пензији Спасоја Смиљанића и Љубише Стојимировића, сврха његовог формирања и постојања дефинисана је “стратегијским” чланом 8 Статута којим су, заправо, дефинисани и његови основни задаци. А то су неговање традиција и очување угледа и других вредности официрског кора Војске, развијање и изградња војничке етике и кодекса генерала и адмирала, планирање и организовање различитих активности на јачању угледа Војске и чланова Клуба, иницирање научноистраживачког рада својих чланова и организовање научних, војностручних и информативних представљања на јавним скуповима у земљи и иностранству, иницирање решавања статусних питања и помоћ својим члановима и припадницима Војске. Основни задатак Клуба је и праћење геополитичког стања у региону и свету, израда стручних и научних анализа у вези са јачањем система одбране земље и достављање истих надлежним органима и организацијама, сарадња са организацијом Резервних војних старешина и удружењима војних пензионера СЦГ и сличним асоцијацијама, сарадња са удружењима генерала и адмирала других земаља, организовање културних, рекреативних и других

активности чланова Клуба, планирање, организовање и реализовање сарадње са медијима објављивањем саопштења, стручних написа и реаговања путем конференције за штампу, те организовање других послова и активности предвиђених програмом рада Клуба или ванредно покренутих и утврђених одлукама надлежних органа Клуба.

– Клуб се финансира средствима из чланарина, комерцијалног ангажовања чланова кроз предавања и слично, донација, спонзорстава и других извора, а у складу са важећим прописима. Новчана средства Клуба воде се на посебном рачуну код Српске банке и њихово коришћење уређено је правилником – кажу саговорници и додају да чланови Клуба могу бити активни и пензионисани генерали и адмирални ВСЦГ, а изузетно, по одлуци Скупштине клуба, могу се примити и почасни чланови. Међутим, понашање и рад чланова Клуба морају бити у складу са Статутом и Кодексом удружења. Уосталом, чланство у Клубу је добровољно, стиче се потписивањем приступнице, а доказује чланском картом Клуба.

■ ГЕНЕРАТОРИ УДРУЖЕЊА

Како објашњавају саговорници, на годишњој Скупштини одржаној крајем новембра 2005. усвојен је Програм рада Клуба за 2006. годину, донета је Одлука о формирању подружнице Клуба у Нишу, формирано је пет секција, а органи Клуба су обавезани да на основу усвојеног Програма израде одговарајуће годишње планове рада.

– На Скупштини су разматрана и актуелна питања реформе система безбедности и ВСЦГ, професионално-социјални статус војних лица и војних пензионера, те потреба доградње одређених докумената Клуба, посебно Кодекса – кажу генерали и напомињу да је успешан рад Скупштине и Клуба писмено пожелео министар одбране СЦГ, а у име начелника ГШ ВСЦГ Скупштину је поздравио генерал-мајор Милан Станимировић. Гости Скупштине били су тада и председник Удружења војних пензионера СЦГ генерал у пензији Миленко Глигоревић, представници Организације резервних војних старешина ВСЦГ, СУБНОР-а и новинари.

Захваљујући разумевању, узајамном уважавању и обостраној заинтересованости 21. новембра делегацију Клуба примили су начелник ГШ ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић, а 27. децембра 2005. министар одбране Зоран Станковић. Како кажу Смиљанић и Стојимировић, ти сусрети су би-

ли срдачни, радни и обострано корисни са разменом информација и ставова о важним питањима из области одбране, безбедности и реформе наше војске, а начелник ГШ ВСЦГ је том приликом поклатио Клубу књигу “Земља живих”. Поклати је примљен као подршка идеји чланова, да властитим снагама и од поклата, формирају библиотеку Клуба.

– Успеси сваке организације зависе, пре свега, од људског фактора, његове бројности, квалитета, организованости, одлучности, упорности, креативности, ентузијазма... Наш клуб је до сада обухватио 46 одсто свих наших генерала-адмирала и број чланова Клуба се стално увећава. У Клубу нема војне субординације и обезбеђена је апсолутна једнакост чланова, уз разумљиво посебно поштовање чланова којима је Скуп-

БЕЗ ПОЛИТИКЕ

На питање да ли је Клуб, заправо, прикривена генералска странка или неко удружење “аписовске оријентације”, генерал Љубиша Стојимировић каже да се и из самог решења о регистрацији удружења види да није реч ни о каквој политичкој странци већ о жељи професионалаца, односно прерано пензионисаних генерала и адмирала да (у активној служби нема ни једног “ратног” генерала из 1999.), преко Клуба, на неки начин, наставе да се баве пре свега оним питањима којима су се бавили током своје официрске каријере. Дакле, напомиње генерал, Клуб, као организација, није политички опредељен и не бави се ни дневном ни страначком политиком. Он поштује све државне одлуке али и сматра да је сасвим у реду да његови поједини чланови имају своје политичко мишљење о одређеним темама и да могу бити истовремено чланови политичких странака или других организација тим пре, што су генерали и адмирални, како кажу, високо образовани људи огромног животног искуства и завидног нивоа политичке културе. Међутим, уколико неко од чланова Клуба ипак иступа у јавности поводом одређених политичких питања, онда то мора чинити искључиво у своје лично име – каже Стојимировић и прецизира да су и та питања регулисана Статутом и Кодексом Клуба. Одређени ставови Клуба, од значаја за државне институције и јавност, морају бити верификовани на Скупштини Клуба, одлуком већине генерала и адмирала чланова Клуба.

Са једног од састанака генерала и адмирала

штина указала поверење да руководе Клубом, као и старијих генерала и адмирала. Код нас, дакле, нема постројавања, војних почаста, поздрава налево, равнања надесно, прекоманди, прековременог рада и ванредних догађаја – каже, више у шали, генерал Стојимировић али и прецизира:

– Истовремено, Клуб не ограничава права својих чланова да буду чланови и других институција, удружења, организација или политичких странака. У том смислу један број генерала чланова Клуба, градећи своје цивилне каријере, определио се за политички ангажман, други за менаџерске изазове, трећи за своје продужено професионално ангажовање у струци у цивилном сектору... Такав персонални мозаик доказује да су чланови Клуба људски материјал високе отпорности на *пострауматски шок пензионисања по потреби службе*. Видите, најмлађи генерали чланови Клуба имају око 50 година, а најстарији од 80, до чак 92 године. Укупно радно-професионално искуство, или да кажемо радни век чланова Клуба износи близу 8.000 година или осам миленијума!

■ ПОЗНАТА ИМЕНА

Питамо саговорнике, до скоро активне генерале, ако то није “клубска и војна тајна”, ко су њихови чланови, јесу ли њихова имена позната и широј јавности?

Љубиша Стојимировић

Спасоје Смиљанић

Тако сазнајемо да су међу 245 чланова Клуба и два донедавна начелника ГШ ВСЦГ генерали Бранко Крга и Драган Паскаш, четири претходна заменика начелника ГШ ВСЦГ генерали Светозар Марјановић и Милан Зарић и адмирал Миливоје Павловић и Михаило Жарковић, донедашњи заменици начелника ГШ ВСЦГ за видове, команданти стратегијских групација и корпуса, три начелника ВМА... Ту су, рецимо, и у својству чланова Савета Клуба, још и генерали у пензији Радослав Бабић, Момчило Момчиловић, Љубомир Анђелковић, Геза Фаркаш, Радослав Шкорић, Бранислав Петровић и адмирал Владе Нонковић. Поменимо и генерале у пензији, иначе чланове двају комисија и Суда части, Милоша Гојковића, Душана Зорића, Живомира Нинковића, Бранка Фезера, Градимира Живановића, Боривоја Јованића, Љубомира Домазетовића, Радомира Гојовића, Јову Милановића, Петра Тркуљу, Милана Ђаковића, те челне генерале подружнице Клуба у Нишу Верољуба Живковића и Мирка Старчевића. Уз то, веле саговорници, посебно научно-креативно језгро Клуба чине око 30 доктора и магистара војих, медицинских, економских, техничких и других наука. Чланови Клуба могу бити и пуковници који су Указом били постављени на генералске дужности, успешно их обављали у потребном времену, али су “потребе службе”, последњих неколико година, захтевале да “поново буду унапређени у чин пуковника” и, наравно, пензионисани.

Генератори Клуба су пет његових секција у којима је груписано око седамдесет генерала и адмирала са континуираним планским радом током целе године, осим у августу. У тим секцијама чланови, на основу личних афинитета, индивидуално и колективно, реализују годишњи План Клуба у релевантним програмским садржајима: политика одбране, статусни и социјални положај активних и пензионисаних војних лица, са-

радња са институцијама, организацијама и медијима, култура и рекреација.

За сада, “привилеговани” прималац анализа и ставова Клуба из наведених области су Министарство одбране и Генералштаб ВСЦГ, али у наредном периоду тај број адреса биће већи. У том смислу, кажу саговорници, Клуб треба схватити као професионално-експертски сервис добрих услуга. Тренутно је ангажован на анализи и изради ставова о актуелним доктринарно-законским документима из области реформе система безбедности и Војске, као и на анализи актуелног војног потенцијала држава у региону и војним реформама у суседним државама. Истовремено теку припреме и за почетак рада на великом вишегодишњем пројекту “Стручно професионалне референце генерала и адмирала ВСЦГ од 1990. до 2005. године” као и за саветовање по теми “Реформе система одбране СРЈ и СЦГ од 1990. до 2006. године – искуства и поуке”, планирано за октобар ове године.

Клуб је иницирао сарадњу са Удружењем војних пензионера СЦГ и Организацијом резервних војних старешина ВСЦГ ради обезбеђивања очекиване и пожељне сарадње и ангажо-

вања у реализацији једног броја заједничких и актуелних задатака. Разумљиво је да ће Клуб интензивно сарађивати и са другим организацијама и институцијама где постоји обострани интереси, програмско слични задаци и циљеви или заједнички изазови. О тој сарадњи и резултатима рада удружења главни информатор од маја месеца биће Интернет сајт Клуба, а како кажу генерали, одговарајући услови за рад Клуба обезбеђени су у Централном дому ВСЦГ.

– Око формирања Клуба било је појединачних неразумевања. На такве усамљене и исхитрене случајеве нисмо реаговали и прихватили смо их, пре свега, као последицу недовољне информисаности о Клубу или мале људске сујете. ‘Страх’ од генералског Клуба, којим се, наводно, угрожавају јединство и монолитност официрског кора је безразложан – каже Стојимировић и објашњава:

– Генерали су били и остали део официрског кора наше војске и теза о ‘елитистичко-конформистичком сепаратизму’ генерала из официрског кора је неозбиљна и неоснована. Већина генерала и адмирала су истовремено и чланови Удружења војних пензионера СЦГ (50 одсто чланова Клуба су чланови УВП) и Организације резервних војних старешина ВСЦГ, те других удружења. Такође, Статут Клуба омогућава и пријем почасних чланова, између осталог и официра. И на крају, као што су некада врата Српске краљевске академије (касније Српске академије наука) била отворена за генерале Јована Драгашевића, Димитрија Ђурића, Јована Мишковића и Живка Павловића, тако су и врата генералског и адмиралског клуба од 20. јула 2005. отворена за официрски кор наше војске. Дакле, господо добро дошли! ■

Душан МАРИНОВИЋ
Снимили Г. СТАНКОВИЋ и Д. БАНДА

ЧОВЈЕК

МАЈОР
САША ИВАНОВИЋ,
КОМАНДАНТ
56. ИНЖИЊЕРИЈСКОГ
БАТАЉОНА
У ПОДГОРИЧКОМ
КОРПУСУ

ЗАЉУБЉЕН У МОСТОВЕ

Сва она потуцања и напори по беспућима и недођијама забораве се кад се посао заврши – направи мост или пробије пут. Тада радост дијелимо са народом тога краја, јер урађено највише народу користи и за потомство остаје

Наш Нобеловац Иво Андрић, почетком прошлог вијека на једном мјесту записа – *Од свега што човјек у животном нагону подиза и гради, ништа није у мојим очима боље и вредније од мостова. Они су важнији од кућа, општији од храмова, свачији и према свакоме једнаки, подигнути увијек смислено, на мјесту на коме се укрштава највећи број људских потреба, истрајнији су од других грађевина и не служе ничем што је тајно и зло.* Написа Андрић и нама остави да читамо и његову тврдњу потврдимо или оспоримо. Свакако да су мостови права спајалишта крајева и људи. Та узајамност траје с временом и потврђује се животом. Људи воле мостове, неки су у њих и заљубљени, а љубави нема ако се не заљубимо. Један од заљубљеника у мостове је и мајор Саша Ивановић, командант 56. инжињеријског батаљона у Подгоричком корпусу.

– Постоји безброј мостова грађених од дрвета, камена, бетона или гвожђа. Али најбољи и најљепши су они с душом грађени и с љубављу сазидани, свеједно од чега су направљени. Важно је како су направљени и шта неимару значе – каже Ивановић.

Но, откуд та љубав за мостове код њега?

■ МОСТ КОЈИ ЋУ ПАМТИТИ

Почео је своју причу првим сјећањима на рано дјетињство. Рођен у скромној породици Миомира Ивановића, полицајца, и мајке Радмиле, домаћице, растао је Саша између двије сестре, уз будно око мајке, јер је отац, с обзиром на природу посла, био мање са дјецом. Али су над њиховим домом увијек бдјели његова “строгоћа” и брига да дјеца расту скромно и буду васпитана у духу традиције.

Чести одласци у мајчин родни крај, село Кути у андријевачкој општини, близу границе са Републиком Албанијом, на Сашу су имали велики утицај. Тамо се још као дијете срео са нашим граничарима. Њихово оружје и униформа учинили су да дјечак заволи војску. Још када је од дједа, мајчиног оца, добио на поклон сабљу, дјечија љубав за будући позив све је више и више узимала маха. Послије основне школе, коју је започео у Бијелом Пољу, мјесту рођења, а због очеве прекоманде завршио у Подгорици, уписао је Средњу геодетску и био један од најбољих ђака. Слиједили су упис на Природно-математички факултет, Одсјек физика, а убрзо затим и одлука да се одслужи војска. Отац се никад није противио најмери сина, али је увијек водио рачуна

да не “залута”. То је исто важило и за сестре. Војнички рок је одслужио у Карловцу, у школи Резервних официра инжењерије. Тада се и јавила прва љубав према мостовима и сан да и сам буде градитељ неког од њих. А потом је све кренуло својим током. Било је то 1989. године.

– Сматрао сам ту дужност као и сваку другу и не слутећи да ћу завољети мостове. А они су ме просто пљигенили. И онда када нијесам лично учествовао и њиховом грађењу, волио сам приче о њима. До сада сам везан за седам мостова које је градила јединица под мојом командом. Сви су они дубоко урезани у сјећање, али три имају посебно мјесто. Првјенац сам градио као млад потпоручник са резервним саставом и више сам ја тада учио од њих него они од мене. Други је грађен у Фочи после бомбардовања 1999. године, када је НАТО срушио мостове на Дрини. И њега сам градио са трећепозивцима. Посебно истичем њихову жељу и упорност, истрајност и пожртвовање да мост што прије направе. Као да су њиме хтјели да пркосе сили и неправди. – А онда дубок уздах из мајорових груди. Поглед кроз прозор и наставак приче.

– Мост који ћу памтити док сам жив, већ је срушен. Али је

свакако, иако је кратко време коришћен, имао велики значај. Градили смо га са групом резервиста онда када је резерва већ била распуштена, након бомбардовања 1999. године. Било је то у Мурину, малом мјесту у андријевачкој општини, гдје су страдала недужна дјеца када су јачи и моћни, без икаквог разлога, срушили мост на Лиму. Смрт четворо дјеце искрено нас је погодила и забољела. Учествовали смо и у покушају спасавања. Али је за њих било све касно. Са добровољцима смо брзо поставили понтонски мост и он је успешно коришћен пола године. Демонтиран је након изградње новог моста. У мом сјећању остао је за сва времена као знак наше неуништивости – завршава своју причу о мостовима мајор Ивановић.

ЗНАШ ЛИ ТИ ШТА ЗНАЧИ ОПАСАЧ

Отац се никад није мијешао у моје одлуке. Кад сам му рекао да сам примљен у Вишу војну школу и да сам напустио факултет, питао ме је: *Знаш ли ти шта значи опасач?*

Знам – одговорио сам.

Можеш ли ти то издржати?

Могу.

Ја се не слажем са том одлуком, а теби нека је са срећом.

Тако ме је отац испратио – каже Ивановић. Нијесам му видио сузе, али сам осјетио да му је било тешко. Вјероватно зато што сам био јединац и што сам релативно млад отишао од куће.

НЕКА СУ ОНИ ЖИВИ И ЗДРАВИ

Саша и ја никада нијесмо планирали колико ћемо дјеце имати. Само нека су она нама жива и здрава. Свако ће наћи свој пут, само га треба правилно усмјерити. Мени је најважније да су ми дјеца здраво и да у породици владају хармонија и здрави односи. То је највећа срећа и изван тога ништа не постоји – каже Сашина супруга Аница.

ТО ШТО НИКО НЕ МОЖЕ, ВОЈСКА МОЖЕ

Но, животна прича се наставља. После добијања чина поручника Саша је са двадесет година и четири мјесеца постао командир чете. Прилике и догађаји га одводе на Кордун. То је било за мене нешто посебно, каже Саша. Примео сам чету која је учествовала у ратним дешавањима и имала губитке (пет мртвих и седам рањених). Мислим да сам је добро и успјешно водио, свих шест мјесеци колико сам провео на ратишту. За мене као младог официра била је то велика школа. По повратку у Прокупље среће своју животну сапутницу Аницу Михајловић, Прокупчанку, са којом се упознао током сарадње са омладинском организацијом гарнизона. Своју везу двоје младих озваничило је браком.

Мезимац породице син Душан

Дјеца су наше највеће богатство, мајор Ивановић са ћеркама Јованом, Тијаном и Миљаном

А потом је успједила Сашина молба за премјештај у Подгорицу, што је и одобрено 1994. године.

У Подгорици се породица увећала: Ивановићи су добили три кћерке и сина – Јовану, Тијану, Миљану и Душана. О њима се стара мајка Аница, која каже да није сигурна да их неће бити још.

– Можда дјелује помало чудно имати четворо дјеце у ово вријеме када дјецу није лако подизати и васпитавати – каже Аница. – Али ја полазим од тога да је Сашин отац био јединац, Саша јединац, и онда сам одлучила да се та ситуација у породици Ивановића промијени. Иначе нам пријети бијела куга, и то је из дана у дан све израженије. Нимало ми не сметају замјерке наших пријатеља када се сретнемо у Прокупљу са приновом, а они се ишчуђавају – *Зар опет?* Много ми је пријатније када нам рођаци и пријатељи овдје кажу – *будите здраво и нек' вас је још више*. Јесте да немамо стан, али вјерујемо да ће све бити боље. Само нека су дјеца здрава и нека расту – осмјехнула се Аница. Након доласка у Подгорицу, Саша је наставио са личним усавршавањем. Уписао је Факултет цивилне одбране и завршио га са високом оцјеном. Прије него је дошао на дужност коју сада обавља, у Подгорици је Ивановић обављао дужности командира пионирског вода, командира пионирске чете, начелника Одсјека за оперативне послове у пуку, команданта пионирског батаљона, а 2001. године био је командант инжењеријског батаљона у оквиру 56. инжењеријског пука. Најновијим организацијско-формацијским промјенама, које су успједиле 2004. године, 56. инжењеријски пук је префориран у батаљон у Подгоричком корпусу. Свој позив нескривено воли и са задовољством говори о колективу којим командује.

– Кад је неко са 36 година најстарији међу људима којима командује, а просјек њихове старости износи 27 година и мање, онда он с разлогом треба да се поноси. Говорим о официрима из састава моје јединице. Али има и разлог више, а то су подофицири, ако изузмемо једног заставника, они у просјеку имају око 23 године. Додасмо ли томе чињеницу да смо колектив стручан, обучен и оспособљен да извршава све постављене задатке, што и чинимо, разлози за радост и понос су ту. А илустрације ради поменућу задатке и послове које је батаљон извршио у току прошле године, јер смо до сада, крајем зиме и почетком прољећа, имали велике невоље са снијегом. Поменућу само деблокаду пута до манастира “Острог” у даниловградској општини. Био сам присутан када је наша машина, послје максималног напора и труда руковооца, пробила огромне намете и појавила се право пред манастиром. Никада нећу заборавити радост и благослове монаха при сусрету са нама. Потом смо радили на рашчишћавању снијега у општинама Даниловград, Подгорица и Никшић. Да не помињемо извршавање редовних задатака и обавеза, чиме смо обезбиједили несметан рад у оквиру јединице Подгоричког корпуса, прије свега 650. логистичке бригаде и других. Извршили смо и пробој пута у дужини од 600 метара, нове трасе и реконструкцију 400 метара у општини Рожаје. Тај задатак су прије нас покушавали да изврше различити извођачи, али су сви одустајали због тешког терена. Ми смо успјели и по ко зна који пут потврдити да оно што нико не може, војска може. Били смо окружени признањима грађана Рожаја. Изразили су жељу да и даље сарађујемо, на обострано задовољство. Затим смо радили на уређењу плаже у Војном одмаралишту “Валданос” и изградњи противпожарних путева у маслињацима око те установе. Радили смо и на Аеродрому Голубовци, потом на реконструкцији пута у селима Тепца, Мала Црна Гора у жабљачкој општини. У Подгорици смо уклонили стари мост преко ријеке Рибнице у улици Ратних ветерана и поставили га преко ријеке Сушице, гдје ће користити за потребе војске. Све ове задатке извршили смо крајње савјесно и одговорно, уз велике напоре и максимално ангажовање свих припадника колектива. Није нам било лако, али смо ипак успјели. Остварили смо и приход више од 20.000 евра – рекао нам је на крају мајор Ивановић. ■

Слободан ВУЧИНИЋ

УКРАТКО

>>> ВМА ПРЕДСТАВЉА СВЕТСКИ БРЕНД – Министар одбране др Зоран Станковић изјавио је 29. марта да потенцијал Војномедицинске академије (ВМА) представља светски бренд који можемо да активирамо и преко учешћа у мировним мисијама на кризним подручјима.

После разговора са члановима Колегијума начелника ВМА, министар одбране је рекао новинарима да имамо захтеве међународне заједнице за учешће санитарних тимова у мировним мисијама. “То би био још један додатни доказ наше спремности за све оне интеграције којима тежимо”, рекао је министар Станковић.

За потребе ВМА, у најскорије време, биће обезбеђени савремени дијагностички апарати, а биће урађена и неопходна потпуна реконструкција, која није обављена последњих 25 година, највише је министар Станковић и изразио очекивање да ће за те потребе, у вредности око десетак милиона евра, новац бити обезбеђен из Фонда за реформу Војске.

Начелник ВМА генерал-мајор Миодраг Јефтић предочио је министру одбране начин рада и проблеме у свакодневном деловању са којима се сусрећу запослени у тој установи.

>>> СУПРОТСТАВЉАЊЕ САВРЕМЕНОМ ТЕРОРИЗМУ – У Институту ратне вештине 4. априла је одржан састанак тима за координацију рада на научноистраживачком макропројекту “Сектор безбедности Србије и Црне Горе у супротстављању савременом тероризму”.

У конструктивној расправи анализиран је досадашњи рад и дате су смернице за даљу реализацију научноистраживачког задатка. Састанку, којим је руководио пуковник др Бранислав Ђорђевић, присуствовали су представници органа држава чланица и државне заједнице СЦГ, учесника у пројекту.

>>> ИЗМИРЕНА НОВЧАНА ДУГОВАЊА У КЗБ – Министарство одбране СЦГ успело је да измири сва новчана дуговања за прошлу годину према професионалним припадницима Војске СЦГ и Министарства одбране, који су ангажовани на извршавању посебних задатака у Копненој зони безбедности. Тако је 27. марта ове године исплаћена накнада закључно са првом половином јануара 2006. године, у укупном износу од 143.800.000 динара, те накнада за граничне јединице, закључно са децембром 2005. године, у укупном износу од 16.347.632 динара.

>>> ПОМОЋ РАДНИЦИМА ВГУ “КРАЉЕВО” – Министарство одбране у сарадњи са Министарством за капиталне инвестиције ургентно разматра упошљавање капацитета Војнограђевинске установе “Краљево”, као што је управо покренуто ангажовање војнограђевинских капацитета на санирању последица изазваних клизиштима и поплавама у Србији и евентуалне авансне исплате уговорених радова.

Такође, у сарадњи са надлежним министарствима Републике Србије, Министарство одбране настоји да обезбеди конкретна финансијска средства из социјалног програма ради надокнађивања неисплаћених зарада и доприноса у износу од око 64 милиона динара.

Министарство одбране је већ контактирало Дирекцију за имовину Републике Србије ради хитног разматрања и верификације захтева за трансформацију и реструктурисање Војнограђевинске установе “Краљево”, да би се проблем трајно решио. Проблеми са којима се сусрећу радници те установе сежу годинама уназад, делом су субјективне природе и не могу се решити за седам дана, како то захтевају радници који су покренули нелегалну обушту рада. Илустрације ради, од 48 милиона динара аванса добијеног крајем 2004. године за уговорени посао у Нишу, око 34 милиона су потрошили за плате, уместо да покрену производњу, те прети и тужба инвеститора за неиспуњење уговора.

Министарство одбране ће учинити све, у складу са надлежностима и реалним могућностима, да се проблем војнодоходовних установа што пре реши. ■

КРПЕЉИ И ЛАЈМСКА БОЛЕСТ

ОПАСНИ ВЕСНИЦИ ПРОЛЕЋА

Лајмска болест јавља се код људи и животиња, а запаљенским процесом могу бити захваћени сви органи и системи, најчешће кожа, нервни систем, зглобови и срце. Осетљивост на инфекцију је општа и обољења су регистрована у свим узрасним групама хумане популације, али је ризик од заразе већи код особа чији степен изложености стаништима крпеља траје дуже, било да им је то професионална делатност (шумари, сточари, војници и др.) или су повремено изложени нападу крпеља (ловци, риболовци, рекреативци, кампери).

Кожа је један од органа који је најчешће захваћен у инфекцији узročником лајмске болести. Промене на њој након убода крпеља могу бити последица локалне реакције на месту убода, у виду црвенила пречника 1-2 цм, које нема тенденцију даљег ширења и спонтано се повлачи након два-три дана. У више од 80 одсто случајева први знак болести је прстенасто црвенило (erythema migrans), које се јавља између првог и тридесет шестог дана од инфекције. Еритем је безболан, периферно се шири и може достићи око 30 цм у пречнику, споро се повлачи, и ако се не лечи може да траје неколико недеља. У том периоду, са или без еритема, могу се јавити и повишена телесна температура, главобоља, болови у мишићима и зглобовима и увећање лимфних жлезда.

У том стадијуму важно је препознати обољење и применити правилну антибиотску терапију, која најчешће доводи до излечења. Код нелечених и недовољно дуго лечених болесника могу се неколико недеља или месеци после инфекције испољити манифестације другог стадијума лајмске болести на централном и периферном нервном систему, зглобовима и срцу. Ефикасно лечење антибиотицима у раној фази обично спречава настанак касне фазе болести и испољавање тешких хроничних форми.

Стручњаци Института за епидемиологију ВМА, сваке године почев од 1989. године, испитују присуство крпеља на одређеном броју локалитета у Београду – Кошутњак, Авала, Топчидерски парк, Бањица и Ада Циганлија. Резултати испитивања активности крпеља указују да њихова бројност и појављивање у природи варирају зависно од климатско-метеоролошких услова, док је утврђена зараженост крпеља бактеријом *Borrelia burgdorferi* (зависно од локалитета)

Крпељи постају актуелна тема са првим пролећним данима јер се тада буде из зимског сна, а све већи број људи одлази у природу. Иако преносе и многа обољења, људи се највише плаше лајмске болести. Данас у Србији има око 7.000 оболелих.

Знак болести је прстенасто црвенило

ПРЕПОРУКЕ

Пацијенти који дођу на преглед у амбуланту Института за епидемиологију ВМА могу да за 15 минута добију резултат да ли је одстрањен крпељ био заражен и зависно од тога даље препоруке. Грађани се за све информације могу јавити на телефоне 011-3609-367 и 3609-332.

износила од 15% до 35%, просечно 23%. Та испитивања омогућавају да се сагледа ризик од инфекције на појединим подручјима и предложене мере превенције. Оне се могу односити и применити на само станиште крпеља, и подразумевају редовно кошење траве, уређење терена уклањањем и спаљивањем нискожбунастог растиња, те примену хемијског третмана. Али, треба имати у виду да ове мере не значе потпуно уништење крпеља, већ само знатно смањење њихове бројности на неком локалитету. Зато је више пута предлагано да се такви локалитети видно обележе таблама, како би људи знали у какво подручје улазе и правовремено примене неку од мера личне заштите (заштиту коже одећом са дугим рукавима и ногавицама, увлачење ногавица у чарапе, или мазање откритих делова коже средствима које одбијају инсекте). Након боравка у природи морају се пажљиво прегледати сви делови тела, а уколико су са вама били и кућни љубимци, обавезно прегледајте и њих. Често се дешава да се преко њихове длаке унесе крпељ у кућу и да укућани зараде убуд крпеља а да нису боравили у природи.

Уколико је дошло до убода крпеља, нема разлога за панику, јер није сваки крпељ заражен узročником тог обољења, а и да јесте, то не значи и да ћете се разболети. Важно је знати да се правилним и правовременим одстрањивањем крпеља знатно смањује ризик од инфекције. Крпеља не треба гњечити, кидати, чупати, нити премазивати разним хемијским супстанцама (алкохол, етар, уље, ацетон, бензин и др.), већ је најбоље да се одмах обратите лекару да он то уради. Уколико то не можете одмах, покушајте сами да га правилно извадите тако што ћете пинцетом ухвати крпеља што ближе кожи и полако извући, а место убода потом дезинфиковати. Касније се обавезно јавите лекару због стављања под здравствени надзор, како би се правовремено открили први симптоми ове болести: црвенило на месту убода, повишена температура, замор, малаксалост и болови у зглобовима.

Резултати нашег вишегодишњег рада са пацијентима који су се јавили у амбуланту Института за епидемиологију ВМА због убода крпеља, указали су да је десет пута већи ризик од инфекције и обољевања од лајмске болести у групи оних који су сами на непрописане начине одстрањивали крпеља. ■

Др Радован ЧЕКАНАЦ

ШТА ЈЕ СУД У СТРАЗБУРУ?

Актуелна тема – критика рада правосуђа, па неспорно недефинисана надлежност по питањима судске заштите у управном спору професионалних припадника Војске и њених пензионисаних чланова након укидања војног правосуђа, све чешће завршавају коментаром: Све ћу ја то тужити Стразбуру! Шта је заправо Суд у Стразбуру?

Савет Европе је међународна организација са седиштем у Стразбуру која окупља више од 45 европских земаља. Свака држава у Европи може постати члан Савета Европе под условом да прихвата начело владавине права и јемчи људска права и основне слободе свакоме у оквиру своје надлежности. Савет Европе бави се свим најзначајнијим питањима са којима се суочава европско друштво, осим одбране. Његов програм укључује области људских

ПРАВНИК ВАМ ОДГОВАРА

права, медије, правну сарадњу, односе у друштву, спорт, здравство, образовање, културу, локалну самоуправу, сарадњу међу државама, животну средину и регионално планирање. Савет не треба мешати са Европском унијом, јер су ове две организације сасвим различите.

Србија и Црна Гора примљене су у чланство Савета Европе у пролеће 2003. године. Почетком јануара 2004.

Припрема
Радојка МАРИНКОВИЋ

године у СЦГ је ступио на снагу Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода од стране држава уговорница. Европски суд за људска права, који је смештен у Стразбуру, једини је прави судски орган установљен у складу са Европском конвенцијом о људским правима. Састављен је од 41 судије и осигурава, као последња судска инстанца, да државе уговорнице поштују своје обавезе преузете ратификацијом наведене Конвенције. Међутим, један од основних предуслова за обраћање Суду у Стразбуру је, како је то регулисано одредбом члана 35. Конвенције, да су исцрпљени сви унутрашњи правни лекови, у складу с општепризнатим начелима међународног права. Правноснажне пресуде Европског суда за људска права су обавезне и извршне за државу која је била странка у спору. Уколико Суд својом пресудом утврди да је прекршена Конвенција или протокол уз њу, одговорна држава дужна је да обештети оштећено лице. ■

ФОТО АЛБУМ

Обука артиљераца
1946. године
Снимио
П. Караматијевић

Припремио
Радован ПОПОВИЋ

ДУХ ПРОШЛИХ ВРЕМЕНА

**(“Моралиста или свештеник у касарни”,
Одбрана бр. 9, 1. фебруар)**

Желео бих на почетку да поздравим вашу поштовану редакцију, искрено се надајући да ће и у наредном периоду наставити успешан рад, који се огледа у мноштву занимљивих текстова. Разлог мог обраћања је следећи: у броју 9 од 1.2.2006. године објавили сте текст под насловом “Моралиста или свештеник у касарни”, који је потписао господин Стеван Стојановић из Шапца. О том тексту говорићу у своје име, мада верујем да ћу говорити и у име једног дела припадника ВСЦГ. Као прво, веома је ружно како је господин Стојановић изнео тврдњу да би замена моралиста свештеницима била само по оној народној: “Сјахао Мурта, узјахао Курта”, уз додатак од “три прста”. Као прво, поштовани господине, та три прста неке веома много значе и симболизују Оца и Сина и Светога Духа, Свету Тројицу, за које је неко од нас животно везан. Некоме је, можда, поштовани господине, ВЕРА у Свету Тројицу помогла да преброди тешке тренутке којима је била изложена целокупна наша нација у претходном периоду.

Господину смета што је Црква у садашње време у великој експанзији. Камо лепе среће да је одувек тако било код нас Срба! А то да Господин Бог није могао да нам помогне у нека ранија боља времена, одговорићу само питањима: а како смо се ми односили према Њему у протеклих педесетак година? На који начин смо се односила према нашим црквама, манастирима? Ко је рушио своје светиње у име неке идеологије? У изнесеном излагању господина Стојановића не могу а да не приметим, или боље рећи осетим, дух неких прошлих времена, или је можда боље рећи – дух неких времена која долазе!?

Дозволићете мени грешном да изнесем неко своје мишљење, по коме већина припадника Војске не би имала ништа против увођења свештеника у СЦГ.

Износите податак да је енормна експанзија Цркве узрок што млади Срби не желе да иду у своју војску, да неће да носе оружје!!! Ако већ износите неке аргументе, морате их нечим и поткре-

пити. Да ли је вама познат став Цркве о ратовању, а поготово према Божијој заповести “Не убиј!”? Када су и где то представници СПЦ позивали да се не иде у војску и ширили дефетизам? Конкретно наводим СПЦ, јер заиста постоје одређене верске групе – секте које пропагирају дефетизам и самим тим слабе одбрамбену способност наше државе. Ако се то односило на њих, дубоко се извињавам. А што се тиче односа СПЦ према ВСЦГ, упутио бих дотичног господина на дела Лазара Милина, истакнутог апологета 20. века у крилу СПЦ, који на конкретан начин износи постављен проблем у својој књизи “Цркве и секте”. Или, да ли је позната историјска чињеница да је и наш канонизовани светитељ св. Николај Велимировић, епископ жички и охридски, по налогу Николе Пашића, за време Првог светског рата одлазио у Енглеску и Америку и тамо по колеџима, универзитетима, хотелима, црквама и на сваком месту, бранио интересе српског народа и на тај начин придобијао чак и протестанте и римокатолике да се боре за српску ствар! Није он позивао да се безрезервно убија неко у име православља, већ да се брани отаџбина.

Још много тога бих изнео, али не желим да вам више заузимам простор, мада искрено и не верујем да ћете објавити моје писмо. ■

Старији водник прве класе
Дамњан ТОДОРОВИЋ,
Велико Градиште

ТРИ ГРУПЕ БЕСКУЋНИКА

**(“Или јесмо, или нисмо”,
бр. 10, 15. фебруар)**

Прочитао сам интервју са господином Обреном Јоксимићем, директором Фонда за реформу система одбране, у коме акцентира на двадесет две хиљаде бескућника, са размишљањем како тај горући проблем решити.

Моје је мишљење да све бескућнике треба поделити у три категорије, и то:

– лица која су током свог радног века од својих припадности плаћала стамбени допринос. Поставља се питање где су та средства. Ако је законодавац неке те средства дао, онда треба да тражи повраћај. Срамота је да је исти законодавац сам себе злоупотребио;

– другој групи бескућника припадају избеглице из бивших република. Преиспитати постоји ли могућност повратка на њихова огњишта, а ако не постоје, онда преко надлежних тражити да се таквим бескућницима исплати надокнада за одузету и уништenu имовину;

– трећу групу сачињавају лица која су на служби у ВСЦГ. Нерешавање стамбене проблематике и те како утиче на та лица. Да би се лакше и безболније решавао тај горући проблем, навешћу неколико предлога.

Од ВСФ откупљени су станови и они потпадају под скупштину станара. Такви станови у већини случајева су са равним кровом који прокишњава. Поједине скупштине станара, да би решиле тај проблем, издају дозволу да се извр-

ши надоградња. Сматрам да по тим питањима треба мењати прописе и да првенство надзиђивања има ВСЦГ.

На тај начин би се брже и јефтиније решавало питање бескућника. Грађевинска управа Министарства одбране има све стручне кадрове који могу да испитају поменуте зграде и земљиште на коме се налазе. Војска у том случају не би морала да купује станове, земљиште, да плаћа инфраструктуру код те зграде све то поседују. Војска би једино била у обавези да од скупштине општине добије урбанистичко решење, а са скупштином стана да реши остале проблеме.

Из свега поменутог добили бисмо три ствари: веома јефтино решавање питање бескућника, заштитили бисмо стамбени објекат од прокишњавања и онемогућили оним који располажу са огромним новчаним средствима да на лакши начин изведу надзиђивање.

Не бисмо смели да дозволимо да прописи и закон чине једно, а животна пракса сасвим друго. ■

Заставник у пензији
Живан ГОЈКОВИЋ,
Крушевац

ПЛАНСКО РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА

**("Кадровска пирамида"
и "Јачање потенцијала",
Одбрана бр.13,
1. април)**

Као активан официр редовно читам магазин "Одбрана" и веома сам задовољан концепцијским променама. Анализирањем и изношењем у јавност питања о стамбеним проблемима и решавању вишка запослених, сигурно сте заинтересовали читалачку јавност и унутар и

ван система одбране. То је посебно уочљиво у последњем броју "Одбране", где сте објавили интервју са мр Зораном Јефтићем, помоћником министра одбране за људске ресурсе и чланак пуковника др Митра Ковача о *Стратегијском прегледу одбране*.

Из интервјуа и чланка види се да садашњи менаџмент има јасну слику о предстојећим реформама и план како да се спроведу неопходне промене. Оно што је посебно важно, у области управљања људским ресурсима видљива је спремност Министарства одбране да се социјални проблем запослених и проблем вишка кадра свих категорија решава плански, уз уважавање достојанства запослених и специфичности војног позива. Наравно, остаје да се види колико ће се и како реализовати планови и да ли ће се у решавање проблема укључити и држава.

Мислим да би требало да наставите са даљим истраживањем и праћењем тема везаних за управљање људским ресурсима, јер су људи, и у времену брзог технолошког развоја, основни чинилац система одбране. ■

Жељко ГАЈИЋ

ОДБРАНА

ИМА ЛИ КРАЈА

Поштована Редакцијо, надам се да ћете снагом јавне речи успети да помогнете војним осигураницима који су ових дана изложени непријатностима по здравственим установама у Крушевцу.

Свима је добро познато да поједине специјалистичке прегледе није могуће обавити у гарнизоним амбулантама, тако да су војни осигураници, уз уредно извађен пут, поједине здравствене проблеме решавали у цивилним здравственим установама.

А онда, од пре неколико дана, уколико сте поседник плаве књижице, за вас почиње кошмар, јер несхватљивом одлуком Министарства здравља војни осигураници више не могу да иду код цивилних педијатра, офталмолога, гинеколога, ортопеда... Ако, не дај боже, уганете ногу – ништа страшно...

Сачекаћете организовани превоз до војне болнице у Нишу, а за ту пригоду морате устати под окриљем ноћи и, уз прве петловце, тачно у пет ујутру, кренути да задовољите своје право да будете здравствено збринути.

Или, уколико супруга треба да се породи, поновићете исти поступак уз наду да у крштеници будућег детета као место рођења неће стајати "Аутопут"... И тако даље, без краја и конца..

С друге стране, уколико пожелите да себе и своје најмилије сачувате оваквих малтретирања и путештвија, можете отићи до цивилног лекара и достојанствено платити више стотина динара, за једноставније прегледе, до више десетина хиљада динара (!?), уколико је у питању порођај.

Све је само ствар избора, а избор увек постоји, зар не? На крају, постављају се разна питања.

Има ли краја ниподаштавању и омаловажавању војничке униформе, позива, части? Да ли ће ико устати у одбрану нашег дигнитета, или се од нас очекује да до века мирно прихватимо све експерименте који се над нама спроводе?

Има ли краја тражењу професионализма, а да се заузврат дају само празна обећања и увреде?

Последњи поступак Министарства здравља то, свакако, јесте... ■

Потпуковник мр Драган ПЕТКОВИЋ, дипл. инж.
Крушевац

БАЊИЦА БЕЗ АМБУЛАНТЕ

Када сам недавно ишао код лекара на ВМЦ Славија, свратио сам код управника. Изнео сам му проблем који ме мучи. На крају, то и није само мој проблем. Тиче се и других осигураника који живе на Бањици.

Рекао сам, дошао сам да Вас молим, ако је ишта у Вашој надлежности да помогнете да се врати амбуланта на Бањици. Изнео сам лични проблем због здравствених тегоба моје кћерке. Само у нашем суседству има неколико тешких болесника, а на подручју целе Бањице да и не говорим.

Љубазни доктор пажљиво ме саслушао. И сам подржава идеју о враћању амбуланта у којој се лечило више од 3.000 осигураника.

Дао ми је адресу Редакције магазина "Одбрана" и број телефона. Обавезно да вам се обратим. Зато вас најљубазније молим да у границама ваших могућности дате свој допринос да се што пре отвори амбуланта.

С надом да ћете изаћи у сусрет мојој молби, унапред вам захваљујем и другарски вас поздрављам. ■

Јордан ЈЕРЕМИЋ, Београд

Објављивањем Вашег апела да се поново отвори амбуланта "Бањица" ми смо урадили све што је у нашој моћи.

Надамо се да ће то прочитати и неко од надлежних за решавање тог проблема.

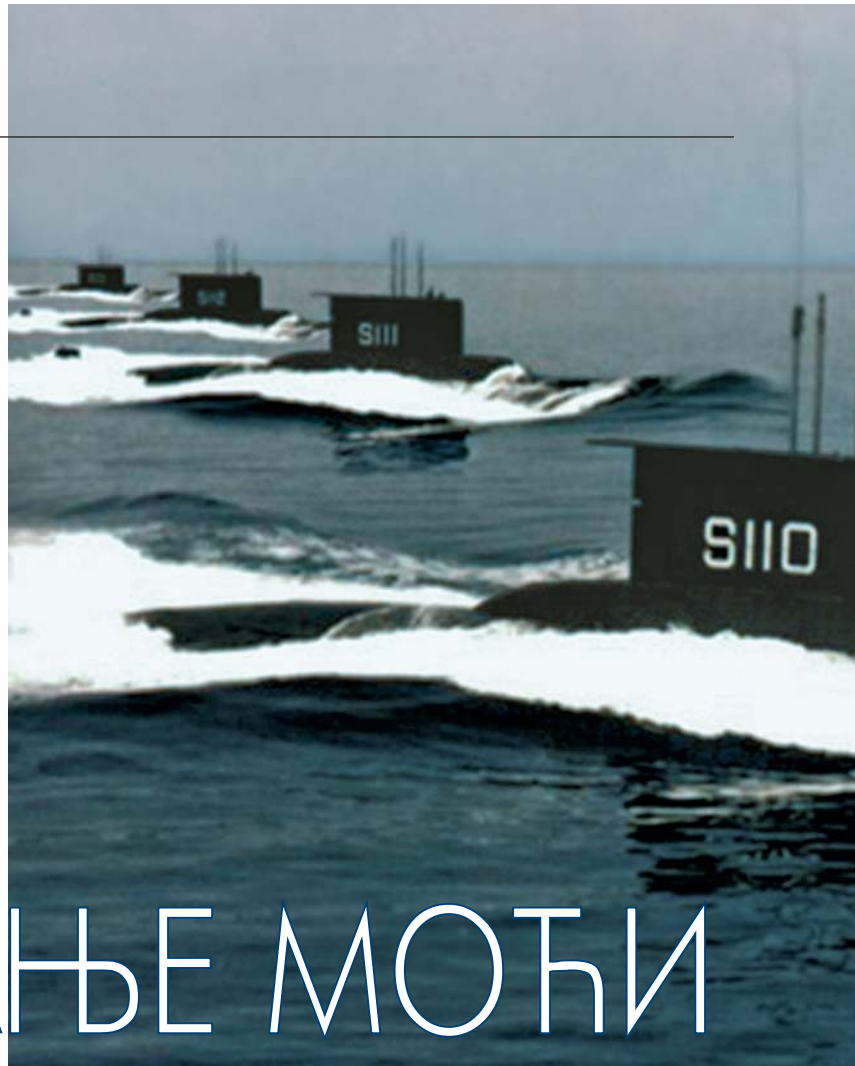
Редакција магазина "Одбрана"

ПОДМОРНИЧКЕ СНАГЕ
У СРЕДОЗЕМНОМ МОРУ

УВАЖАВАЊЕ МОЋИ

**Средоземним морем
плове веома уверљиви
мултинационални
састави, чији су део и модерне
конвенционалне подморнице
земаља чланица Алијансе.
Стално су присутне и америчке
нападне подморнице,
наоружане крстарећим
ракетима.**

Двадесет једна држава излази својим обалама на средоземни басен и скоро све имају своје, што трговачке, што ратне морнарице. А половина и подморнице у оквиру својих снага на мору, уз сву потребну логистику и технолошку моћ, неопходну за све комплекснију и захтевнију енергетску подршку у оквиру логистике.

Од земаља Средоземља подморнице данас немају Албанија, БиХ, Кипар, Либан, Либија, Малта, Мароко, Монако, Сирија, Словенија и Тунис. Неколико држава је шездесетих година, по нижим ценама (за пријатеље) купило подморнице од Совјетског Савеза – Сирија три из класе *Romeo*, Либија шест из класе *Fox-trot*, а Албанија две из класе *Whiskey*. Све је то одавно застарело и делимично расхићено. Занимљиво је да албанску подморничку базу на острву Сазан реновирају Турци, што изазива бројна нагађања о њеном даљем статусу.

■ ГРУПА I

У групу земаља I, које имају само диверзантске подморнице (цепне), сврставају се Хрватска и Србија и Црна Гора.

Хрватској је након распада СФРЈ 1991. године остала једна подморница из састава југословенске 88. флотиле подморница ознаке 914. Она је преуређена и нека својства су јој побољшана. Сада је то подморница под именом *Велебит*, ознаке 01, али није оперативна због истеклих ресурса акумулатора. Хрватска је имала врло амбициозне планове за даље пројектовање и градњу подморница, али ће одлукама Натоа одустати од тога, па и у том контексту треба гледати на извесно тактизирање да ли да уопште набавља нове акумулаторе за објекат 01.

Србија и Црна Гора имају три подморнице истог типа, које су након укидања 88. ФП априла 2005. остале у оперативној употреби под ознакама 913, 915 и 916, а у саставу комбиноване морнаричке јединице за дејства под водом. Оклевањем да се набаве нови акумулатори појачава се теза о међуокраку ка потпуном укидању тог сегмента поморске моћи државне заједнице.

Поменути расформирањем 88. ФП остале су у вишку две диверзантске и три велике подморнице, што уз једну претходно

расходовану чини укупно шест објеката којим располаже Министарство одбране. До сада учињени потези у 2004. и 2005. не обећавају продају па је све ближа извесност да ће Никшићка жезларца доћи до квалитетног старог гвожђа.

■ ГРУПА II

Групу земаља II, које имају две до четири велике подморнице, чине Алжир, Египат и Израел.

Алжир има две моћне подморнице из руске класе Кило, највеће класичне објекте на свету, поред класе *Collins* – Аустралија, од 3.000 тона подводног депласмана и б/к од 18 торпеда, које могу да лансирају и ракете. Оба објекта су на средини века трајања, па се очекује нужна модернизација, коју Руси већ изводе на тој класи за себе и стране купце.

Египат има четири подморнице руске класе *Romeo*, саграђене у Кини 1983/1984. године, депласмана 1.700 тона, старе концепције и техничких решења која би, уз америчку помоћ, хитно требало да осавремене ради прихвата противбродских ракета и повећања њихове борбене моћи. Има информација и о могућем трансферу две подморнице из једне европске земље, како би се ублажио технолошки јаз између тих подморница и модерних објеката које поседују традиционално неугодне комшије.

Израел је 1999/2000. увео у састав три најмодерније подморнице саграђене у Немачкој (бродоградилште TNSW), депла-

ПОРЕЂЕЊА

Анализом квалитета подморница земаља које излазе на Средоземно море може се рећи да Хрватска и СЦГ, група I, немају озбиљан третман по више критеријума, уз подсећање да је место СФРЈ било у групи III.

У групи II, Алжир, а нарочито Египат, знатно заостају из Израела, који има могућност да лансира и ракете.

У групи III, Шпанија, Турска, Грчка и Италија су по једном критеријуму врло изједначене, а по другом Грчка и Италија су у знатној предности због набавке подморница треће генерације.

У групи IV само је Француска и њена подморничка флота најјача, јер поседује нуклеарне подморнице.

Укупна борбена моћ подморничких флотила може се изказати бројком од 930 торпеда и ракета, колико износи збир бојних комплета подморница медитеранских земаља. А свака бојна глава носи у просеку 250 kg експлозива.

сману 1.800 тона, са 10 торпедних цеви и б/к од 16 торпеда или ракета *Harpoon*. Објекти су саграђени на бази познатог немачког типа 209, уз знатно уважавање израелских захтева, што их је сврстало у респективне подморничке снаге на Средоземном мору.

■ ГРУПА III

Групи земаља III, у којима су подморничке флотиле у оквиру укупних морнаричких ефектива знатно наглашене, припадају Шпанија, Турска, Грчка и Италија.

Шпанија има две групе (класе) подморница. Тип *Daphne* са четири објекта, депласмана 1.000 тона, изграђена је 1973–1975. у Француској и предвиђена је за многобројну посаду, што говори о архаичности техничких решења. Друга група је сачињена од подморница класе *Agosta 90A*, такође француске производње, али је знатно модернија и убојитија од претходних. Саграђене су 1981–1984. године, депласман им је 1.700 тона, а б/к је 20 торпеда. И њих одликује превелик број чланова посаде у односу на слична решења других.

Пројекат нове класе подморница *Scorpene*, опремљених AIP системом, урађен је у сарадњи са Француском и приведен крају, па ће шпанско подморничарство, које је дериват француског, са четири таква објекта држати корак са модерним токовима.

Турска као земља са хиљадама километара средоземне обале веома држи до својих подморничких снага, које су конципиране да задовоље све захтеве одбране њеног архипелага и обале. Турци су своје поверење још пре тридесет година поклонили немачкој подморничкој школи, тако да данас имају две генерације подморница. Шест објеката је из старије класе *Atilay* и само је прва саграђена у Немачкој, а остале у домаћој бродоградњи (1975–1988); депласман им је 1.300 t и имају б/к од 14 торпеда. Новија класа *Prevez* од шест подморница такође је саграђена у Турској у периоду 1989–1999. године. То је модификовани тип 209, депласмана 1.600 тона, са истим бројем торпеда и посадом од само тридесет људи.

Логистика турске подморничке флотила нема већих проблема, јер су Немци саградили десетине тих објеката за потребе бројних купаца, чиме је оптимизовано и проверено свако техничко решење.

Највећи проблем турских подморничара јесу токсични и корозивни ефекти дејства водоник-сулфида, кога у великим количинама имају воде, посебно у дубинама на којим оперишу њихове подморнице.

Грчка је такође своју инвентивност у подморничкој технологији препустила немачкој бродоградњи. Осведоченим квалитетом и ширином понуде Немци су удовољили свим специфичним жељама Грчке морнарице, тако да Грци имају одличне подморнице класе 209/1.100 тона (четири објекта саграђена 1971–1975) и 209/1.200 тона (четири објекта саграђена 1976–1980). Модернизоване после 15–17 година експлоатације, са по 14 торпеда у б/к представљају заиста респективну снагу. Пратећи светске токове у погону подморница без присуства ваздуха, тзв. AIP (*Air Independent*

Propulsion), Грчка је са Немачком уговорила градњу четири објекта, од којих је први – *Paranicolis* изграђен у Килу (бродоградилште HDW), а следећа три ће под надзором немачких стручњака бити саграђена у домаћем бродоградилшту Скараманга. То је познати немачки тип 212, као експортна варијанта шифрован ознаком 214, са депласманом 1.700 тона, осам торпедних цеви и б/к од 12 торпеда.

Италија као поморска сила у прошлости и сада држи примат у Средоземљу (ако се не рачунају француске нуклеарне подморнице). У периоду 1980 – 1995. изградили су четири тзв. мини серије са по две подморнице, стално побољшавајући својства и повећавајући депласман од 1.630 тона на типу *Sauro* из 1980. до 1.860 тона на типу *Primo Longobardo* из 1993. године. Свих осам објеката грађено је са импозантним пречником чврстог трупа од 6,8 метара, а имају по шест торпедних цеви и б/к од 12 торпеда.

Италијани су такође благовремено ухватили корак са АИР технологијом, па већ имају две завршене подморнице, од четири уговорене, по лиценци за објекте 212, које самостално граде под немачким надзором у свом бродоградилшту Мугијано.

■ ГРУПА IV

Француска (IV) као медитеранска земља гради и извози конвенционалне подморнице, али их нема у својој оперативи, већ поседује само нуклеарне, и то три класе. Најстарија је *Rubis*, са шест јединица (грађене 1983–1993) од 2.700 тона, средња класа је *Inflexible*, два објекта (1985–1986) од 9.000 тона и најновије је *Triomphant*, у којој су саграђене две, а план је четири јединице (1997–2009.) од 14.100 тона.

ПОВЕЋАЊЕ СНАГЕ

Прва испитивања руског АИР система *Кристал 20Е* дала су добре резултате, па је јачи систем *Кристал 27Е* уграђен на две подморнице класе *Кило*, чије је експлоатационо испитивање у току. Руски стручњаци до 2010/2012. године очекују снагу система од 600 KW, који би требало да буду уграђивани у класу подморница *Амур*.

ГРАДИТЕЉИ

Некада је и СФРЈ припадала групи земаља градитеља подморница, али је већ уочљива тежња ка смањењу те групе, па и неке технолошки знатно напредније земље одустају од таквих послова.

Са аспекта квалитета и сигурности подморница и нових технолошких решења, врло брзо издвојиће се само неколико испоручилаца, првенствено Немачка, Русија, Шведска и Француска.

Старе подморнице у Тивту

Неке процене говоре да би Французи даљим подизањем перформанси својих АИР подморница класе *Agosta 90В* могли врло брзо да их уврсте и у своју подморничку флотилу.

■ НОВА РЕШЕЊА

Подморнице типа 212 (214) са посебно примењеним енергетским решењима представљају врхунац у светској бродоградњи и уз бок су са шведским типом *Gotland* и француским *Agosta 90В*. То су објекти који чине трећу генерацију подморница (I – класичне дизел-електричне, II – нуклеарни погон), са главном одликом продуженог боравка под водом, без контакта са атмосфером до 20 дана (2005). Већ се најављују повећања подводне аутономије до 60 дана (2010–2012), чиме би се знатно приближиле неким својствима атомских подморница.

Ту предност омогућавају им напредне западне технологије, после вишедеценијских снова и експеримената на погонима независним од ваздуха. Тако енергију за погон подморнице 212 под водом обезбеђују гориве ћелије еквивалента 300 KW, без трошења капацитета основних акумулатора. *Gotland* покрећу стирлинг-мотори

ОБИЉЕЖЕН ДАН ПОДМОРНИЧАРА

ВУКОВИ ПОД МОРЕМ

Смотром припадника Првог дивизиона подморница, коју је обавио командант капетан фрегате Ненад Болмановић, и читањем наредби о похвалама и наградама, у згради подморничара у Тивту обиљежен је 8. април – дан подморничара и 78. годишњица од оснивања те службе у Морнарици ВСЦГ

НАША СЕРИЈА

Домаће подморнице типа 911 изграђене су у серији од шест објеката у периоду 1983–1988. године у Бродоградилшту специјалних објеката у Сплиту. Деласман им је 100 тона, пречник чврстог трупа 2,7 метара, а могу да носе четири мине АИМ М-70/82 или да превозе четири до шест поморских диверзаната са опремом. Погон им је чисто акумулаторски (без мотора и генератора), што има одређених и предности и мана.

снаге 2 x 75 KW, а подморници Agosta 90B енергију обезбеђује турбински погон од 200 KW.

Ово су решења која ће врло брзо изменити погледе на подморнички рат у документима малих земаља, које деценију уназад нису ни сањале да могу поседовати подморнице које ће остати неоткривене недељама пред противничким водама, на комуникацијама, у извиђању, специјалним превозењима и у сличним мисијама.

При том је јасно да све то, набавка подморница, обучавање посада, прихватање нових технологија и обезбеђење оштрих логистичких захтева, много кошта. Немачка је уговорила четири своје подморнице за 1,2 милијарде евра (са развојем погона), Грчка четири за 960 милиона евра, Италија за 250 милиона евра по јединици. Пакистан је постигао цену од 900 милиона долара за три објекта од Француза, а Израелци су своје подморнице платили Немачкој по 340 милиона долара. ■

Милан КОМАР

Након што је прошле године расформирана 88. флотила подморница као посебна јединица у саставу Морнарице, Први дивизион подморница који чине три мале подморнице типа "Уна П-911" уведен је у састав 82. поморског центра, специјалне морнаричке јединице којом командује капетан бојног брода мр Ото Икер. Поред капетана бојног брода Икера, свечаности у Тивту присуствовао је и некадашњи командант 88. флотиле подморница, а сада заменик команданта Морнарице ВСЦГ, капетан бојног брода Рајко Булатовић.

Иначе, 8. април се обиљежава као Дан подморничарства у спомен на исти датум 1928. године када су у ратну луку Тиват уловиле прве југословенске подморнице "Храбри" и "Небојша" изграђене те године у Великој Британији за потребе РМ Краљевине Југославије. Већ 1929. године југословенска РМ набавила је у Француској још двије подморнице "Осветник" и "Смели", а крајем тридесетих година прошлог вијека у Њемачкој је наручила изградњу још двије мале обалске подморнице од 250 тона деласмана, које јој због избијања Другог свјетског рата никада нису испоручене.

Од подморница Краљевине Југославије Други свјетски рат преживјела је само подморница "Небојша" који је након капитулације 17. априла 1941. пребјегла савезницима у Александрију. Са тим ратним бродом који је по повратку у домовину 1945. године добио име "Тара", почела је обнова подморничких снага СФРЈ у које су ушле и из мора извађене и обновљене, у рату потопљене италијанске подморнице "Сава П-802" и "Малишан П-901". Изградњом нових подморница "Сутјеска П-811" и "Неретва П-812" почетком шездесетих, СФРЈ се уврстила у веома уски круг држава које су развиле и градиле сопствене типове подморница што се у бродоградњи сматра изузетним достигнућем. Након тога услједила је и изградња нових и још модернијих дизел-електричних подморница "Херој П-821", "Јунак П-822" и "Ускок П-823" почетком седамдесетих, односно "Сава П-831" и "Драва П-832" почетком осамдесетих година прошлог вијека. Посљедње југословенске подморнице изграђене пред распад бивше СФРЈ биле су шест малих диверзантских подморница типа "Уна П-911" које су и данас међу најуспјелијим бродовима те врсте и намјене у свјету.

Празник који је обиљежен 8. априла у Тивту био је и прилика за сусрет са бројним старим, пензионисаним или подморничарима који су у међувремену из те јединице отишли на бројне друге војне и цивилне дужности.

Како се чуло, бивши припадници те јединице намјеравају да ускоро у Тивту формирају Удружење подморничара по угледу на већ постојеће двије НВО са именом "Подморничар" које дјелују у Новом Саду и Београду. ■

Н. БОШКОВИЋ

ЈУРИШНА ПУШКА ТАВОР 21

ИЗРАЕЛСКИ АДУТ

**Оружје одликује
велика прецизност,
једноставна конструкција,
лако одржавање и употреба.
Одређени делови израђени су
од алуминијумских легура,
што пушци даје више него
прихватљиву тежину.**

Динамика ратовања, а и нова глобална опасност – тероризам захтевају веома велику мобилност свих снага, а нарочито специјалних јединица, које су обучене и опремљене за вођење противтерористичких дејстава. Да би се тај, можда и најзначајнији захтев испунио, пред произвођаче стрељачког наоружања задужене за опремање таквих јединица поставља се неколико услова, који се сада углавном свде на габарит и тежину оружја. Поред тога, траже се тачност и прецизност, једноставност у руковању и могућност доградње што више додатних уређаја, као што су оптоелектронски нишани, балистички рачунари, потцевни бацачи граната, тактичка светла, ласерски обележавачи циљева, јуришне предње дршке и сва остала опрема која доприноси успешном извођењу задатка.

Israel Military Industries (IMI), основана 1947, до сада је неколико пута задивила свет осмишљавањем и производњом ручног ватреног оружја, које "бије" глас да је у врху са осталим познатијим фирмама које имају дугогодишњу традицију производње, као што су Colt, Ижмаш, Smith & Wesson, Remington, Walther... Пре неколико година IMI је представила свој нови производ, који се у потпуности разликује од свега до сада виђеног. Најпре је добио име AAR (Advanced Assault Rifle – што би у преводу значило унапређена јуришна пушка), а сада носи назив Tavor Assault Rifle 21 (TAR – јуришна пушка тавор 21). Име је добила по истоименој планини, која се помиње у Старом завету као важно бојиште у јеврејској историји.

■ КОНФИГУРАЦИЈА БУЛ-ПАП

Пушка је израђена у конфигурацији бул-пап (Bull Pup), што значи да се оквир налази иза рукохвата са механизмом за окидање и да се затварачки склоп креће унутар кундака. Таква конфигурација јуришне пушке појавила се први пут 1942. године, и то као модел *коробов* ТКБ – 408, у калибру 7,62 x 39 mm. Међутим, људи који су одлучивали о судбини те пушке прогласили су је превише футуристичком, и она је остала у другом плану наредних тридесетак година, све до седамдесетих, када је Stauer AUG поново активира, па се широм света појављује све више модела аутоматских пушак у конфигурацији бул-пап. Најпознатији почетни модел био је Stauer AUG A 1, па прототип SA 80 из чувене енглеске фирме Enfield који после усавршавања добија ознаку L85A1 и на крају чувена "труба" из француског Giat-a, а то је FA MAS G-1.

МОГУЋЕ ДОГРАДЊЕ

По избору, односно жељи купца – наручиоца, на TAR 21 могу се додати и доградити најсавременији оптоелектронски дневни нишани, пасивни нишани треће генерације, ремник за ношење, оквир од 20 или од 30 метака, прибор за чишћење са шипком, "бипод" двоножац, потцевни бацач гранате М 203, шине НАТОа (Виверова или Пикатинијева), пригушивач пуцња, кратка цев за карабине и дуга цев за снајперске пушке.

Конфигурација бул-пап доприноси компактности оружја, бољој манипулацији и помера тежиште оружја уназад (што значи да постоји могућност продужења цеви, а самим тим и повећања успешног дејства оружја), али исто тако има и неке недостатке, пре свега у самом руковању са таквом конфигурацијом. Док код класичне конфигурације у лежећем ставу оквир утиче на величину циља у лежећем ставу, ако се заузима на отвореном простору, то код конфигурације бул-пап није велики проблем, јер се оквир налази иза рукохвата, али озбиљан проблем наступа када треба да се замени резервни оквир. Без обзира да ли сте леворук или дешњац, став (без обзира који је) треба видно да се наруши (значи открије, ако је у лежећем ставу) да бисте убацили пун оквир.

■ ПРИХВАТЉИВА ТЕЖИНА

Тавор 21 је веома компактно оружје. Калибар је прилагођена стандарду НАТОа, што значи да је 5,56 x 45 mm. Пушка се пуни оквиром од 30 метака и при томе користи оквир пушке М-16. Маса јој је мања од три килограма, а теоретска брзина гађања износи 900 метака у минути. Цев је жлебљењем причвршћена у сандук и изнутра је тврдо хромирана. На уста цеви уграђен је компензатор-скривач-развијач пламена, који би требало да умањи одскок цеви. Кундак је ергономски дизајниран, као и велики број других делова који су изграђени од високоотпорних и лаганих полимерских маса. У зависности од потребе наручиоца, ти делови се боје у различите боје – од сивомаслинасте – зелене, па до боје песка и светлосмеђе. Одређени делови израђени су од алуминијумских легура и оне дају пушци више него прихватљиву тежину. Поред тога, оружје одликују веома велика прецизност, једноставна конструкција и лако одржавање и употреба.

■ ЗГОДНА И ЗА ЛЕВОРУКЕ

Команде код TAR 21 су обостране, што значи да пушком без икаквих проблема могу да рукују и војници који су леворуки. Њен гасни механизам поседује већ виђена, али и нека нова решења. Шипка која се простире од цеви са предње стране и ублажавача удара на капи кундака са задње стране води носач затварача на њеном кретању напред-назад. Носач се креће само по једној вођици да би се смањиле додирне површине између затварача и сандука/усадника. Овај систем требало би да продужи век трајања пушке, а нарочито у отежаним екстремним условима (песак, блато итд.). Да би спречили обртање носача затварача са обе стране, пушка је потпомогнута са два алуминијумска помоћна носача. Брављење се врши закретањем затварача, које обезбеђује фиксна вертикална игла вођица, по којој се креће спирални жлеб затварача.

Извлачак је постављен на затварач под углом од 15 степени у односу на хоризонталну раван, да би се угао избацивања свео на 45 степени и уназад. На тај начин постигнуто је следеће – да без обзира на то што се отвор за избацивање чаура налази одмах испод образа стрелца, празне чауре неће ударати у њега, већ ће летети уназад под углом од 45 степени у односу на осу цеви. То обезбеђује избацач који је смештен са супротне стране у односу на извлачак.

Подсклоп механизма за окидање, иако робустан, једноставне је конструкције. Он се састоји од кућишта, ударача, окидача, запињаче и аутоматске запињаче. Овај подсклоп израђен је као посебна целина, како би се што лакше одвојило од пушке ради чишћења и одржавања. Аутоматску запињачу активира затварач када се она потпуно забрави, а то онемогућава случајно опаљење метка у току вођења у лежиште. Полука кочнице, односно селектор паљбе, смештена је тик изнад пиштољског рукохвата, тако да се са њима веома лако управља палцем. Полука има три положаја: укочено, јединачна и рафална паљба. Када је оружје укочено сигурносна полука блокира и ударач и обарачу.

Полуга за запињање затварача налази се са горње десне стране, уз сам врх сандука. Ход му је релативно кратак, а због места где се налази, веома лако се запиње слабијом руком, без промене положаја оружја.

Полуга за запињање затварача налази се са горње десне стране, уз сам врх сандука. Ход му је релативно кратак, а због места где се налази, веома лако се запиње слабијом руком, без промене положаја оружја.

ОСНОВНЕ ОДЛИКЕ

Модел	TAR/STAR	STAR	MTAR
Калибар	5,56 mm НАТО M855 / CC109		
Укупна дужина (mm)	720	640	480
Дужина цеви (mm)	460	380	250
Тежина празног оружја (kg)	2,8	2,7	2,4
Тежина пуног оружја са 30 метака (kg)	3,635	3,535	3,235
Тежина обараче (kg)	2,5-4		
Број жлебова	6 и корак увијања удесно		
Теоретска брзина гађања	750-900 метака у минути		
Принцип рада	позајмица барутних гасова и ротирајући затварач		
Почетна брзина зрна m/sec	890	860	770

Пушка се веома једноставно контролише приликом дејства рафалном паљбом. Контрола оружја је боља од аустријског AUG-а и много боља од британског L85A1.

■ **ПОРЕЂЕЊЕ ВИШЕ МОДЕЛА**

Ако упоредимо TAR 21 са осталим моделима у свету, посебно са моделима бул-пап, који су атрактивни на светској пијаци наоружања (аустријски Stauer AUG, енглески L 85A1, француска "truba" FA MAS, па чувена белгијска FN 2000, јужноафрички вектор, затим цео амерички програм OICW, француски RAPOR, и др.) долазимо до занимљивих сазнања. Одмах је уочљиво да су неки модели, на пример, Stauer AUG или L 85 A1 и FA MAS, увелико деде за TAR 21, јер су они у наоружање уведени међу првима у тој конфигурацији давних седамдесетих година. Ако посматрамо само технику израде оружја тих седамдесетих година, са оном примењеном на TAR 21, чита је велика разлика у самом квалитету израде делова. Сем тога, произвођач је код TAR 21 главни акценат ставио на тежину – у фази израде максимално су искоришћене композитне лаке легуре и материјали.

Американци су одустали од свога програма OICW због низа незгода које су се дешавале током опитовања, нарочито потцвеног бацача. Наиме, догађало се да се гранате саме активирају у оквиру – чипови су прерано активирали пројектил. Постојао је још је-

Компактна верзија – CTAR21

КЛАСИЧНИ МОДЕЛ TAR21 И НАША M21

	TAR 21	M 21
Калибар	5,56 mm НАТО M855 / SS109	5,56 mm НАТО SS109
Калибар ПБГ (mm)	40	40
Тежина пушке са ПБГ (kg)	3,635	5,635
Теоретска брзина гађања	750–900 мет./мин.	560–680 мет./мин
Дужина цеви (mm)	460	460
Укупна дужина (mm)	720	1020/750
Укупна тежина празне пушке (kg)	2,8	3,7
Магазин:	20–30 метака	30 метака
Почетна брзина зрна (m/sec)	890	914

ПРЕСУДНА ЈЕ ЦЕНА

Када TAR 21 упоредимо са класичним моделом, на пример, са нашом аутоматском пушком M 21, на први поглед уочавамо велике предности TAR 21, пре свега када је реч о теоријској брзини гађања, укупној дужини и, што је најзначајније, тежини. Лакша је од M 21 два килограма. Та два килограма на бојишту значи много, чак и главу могу да спасу. Међутим, прави резултати упоређења могли би да се саопште тек када би се пушка опитовала код нас у Никинцима. Ту су, поред наше M 21, испитиване и најпознатије светске пушке, као што су M 16 и неки њени модели, затим FN FAL, Stauer AUG, АК 74 и многе друге. *Застава оружје* је једина гарантовала да се цевима њене пушке неће догодити ништа ако се у зимским условима из пушке испали неколико оквира метака рафалном паљбом и одмах потом потопа у буре са леденом водом. За модел M 16 A2 чак нису ни препоручивали тај опит, јер би се цев сигурно деформисала, а M 21 је тај опит прошла без икаквих проблема.

И израелска и наша пушка имају једну заједничку особину, а то је рефлексни колиматорски нишан MARS који је предвиђен и за нашу пушку. Наменен је за нишањење у свим временским дневним условима и у сумрак. То је оптички инструмент који је интегрисан са ласерским обележавачем циља. У дневним условима, кроз оптику (која иначе не увеличава нити има кончаницу), после укључивања уређаја појављује се црвена тачкица помоћу које се успешно нишани до 400 m. Ноћу и у сумраку може се користити и ласерски обележавач циља (интегрисан у самом нишану) који има два спектра зрачења – видљиви и невидљиви. Ноћу се успешно нишани до 300 m. Поред овог нишана за нашу M 21 предвиђена су још два успешна израелска оптоелектронска уређаја за нишањење, а то је LOC AIM 2000 (ласерски обележавач циља) такође производ фирме ITL и пасивни моноклар за осматрање MINI N/SEAS.

На основу свега и лаици би могу да закључе да је пушка TAR 21 боља од M 21, међутим детаљнијим разматрањем уз анализу и поређење цене производа, рода и сировина, утврдило би се да је наша аутоматска пушке M 21 много јефтинија. А управо је цена TAR 21 пресудила да Израелци пушку уведу само у неке специјалне јединице своје и индијске армије.

дан разлог – цена готовог производа била је висока чак и за њих. Французи су такође од свог програма RAPOR одустали због цене, па су прихватили много јефтинију варијанту – да већ постојећу "truba" FA MAS модернизирју у варијанту 2. Једини који су остали у трци са TAR 21 јесу белгијска FN 2000 и јужноафрички вектор.

И поред тога што Израелска војна индустрија (IMI) зна да изненади светско тржиште својим смелим производима, поставља се питање због чега су променили конфигурацију када су са претходним моделом Gallil постигли много већи успех него до сада са овом новом пушком. Зашто су се баш они одлучили да произведу савршену јуришну пушку у конфигурацији бул-пап када то не пада на памет ни Американцима који увелико раде на замени M 16 новом M18 пушком. Чак је и Русија, која је давних четрдесетих година међу првима понудила нову конфигурацију у конструкцији аутоматских пушка, и то система бул-пап,

до данас урадила само један новији модел – а то је ГРОЗА (иако је то оружје у фази испитивања, њиме су већ наоружане неке специјалне јединице руске армије). Својевремено је и *Застава* – наменска урадила прототип јуришне пушке у конфигурацији бул-пап, чија је основа био аутомат 5,56 mm M 85, али се одустало од производње. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

СНАЈПЕРИСТИ КРОЗ ИСТОРИЈУ

СЛОВЕНСКА ЛУКАВОСТ

Сваки снајпериста је добар или одличан стрелац, али сваки одличан стрелац не мора бити и добар снајпериста. Онај прави мора бити изузетно вешт у камуфлажи, стапању са природом, прикрадању и осматрању... да остане невидљив, а све види и уништи.

И зраз снајпер, у буквалном преводу, значи шљукар, односно "ловац на шљуке". Шљука (енглески snipe) је врста мале птице познате по брзом и кривудавом лету, што захтева посебну вештину ловца који жели да је погоди. Поменута кованица настала је половином 18. века, а касније је постала синоним за натпросечно квалитетног стрелца.

Снајпериста, међутим, са војног аспекта, мора да има и друге квалитете. Сваки снајпериста је добар или одличан стрелац, али сваки одличан стрелац не мора бити и добар снајпериста. Разлога је више, и не односе се сви на способност снајперисте да кроз оптички нишан види човека кога ће убити и касније због тога (не)осећати грижу савести или кајање. Прави снајпериста мора бити изузетно вешт у камуфлажи, стапању са природом, прикрадању и осматрању, односно у ономе што су припадници немачког Вермахта звали словенска лукавост, очајни због сталних губитака које су им наносили совјетски снајперисти. То је демонстрирано и септембра 1941. када је 465. пешадијски пук Вермахта, током одмора у густој шуми, за само неколико сати претрпео губитке од 75 мртвих и 25 несталих војника. Нанео их је непријатељ који је нестајао у дубини шуме. Словенска лукавост је, заправо, само била квалитетно изведена камуфлажа и прикрадање, у складу са мотом совјетских снајпериста: *Ја остајем невидљив... али видим све, и уништавам.*

■ ВЕШТИНА КРОЗ БЕКОВЕ

Одувек је први задатак снајперисте био елиминисање противничких официра по принципу што виши чин, утолико боље. Први забележени податак у том смислу сусреће се у средњовековном Јапану.

Великом битком код Нагашина 1575. године, Ода Нобунага је потпуно поразио војску свог противника Такеде Шингена и тиме створио простор да Токугава шогунат влада дуже од четврт века. Тај успех је остварен мудрим коришћењем пушака са фитиљем које су у Јапан први донели португалски трговци 1543. године. Тадашње пушке су се споро пуниле, биле непрецизне на већим растојањима, гломазне и тешке, а изнад свега је њихова примена зависила од временских услова – суво време је било императив. Међутим, вискрени Нобунага је изабрао идеално место за битку, поље Шитарабара ограничено реком са три стране. Наредио је копање ровова са пушкарницама и изградњу фортификација од бамбуса. Проблем брзине пуњења пушака решио је тако што је 3.000 стрелаца распоредио

Пушка витворт изузетно прецизна и врло скупа

Ода Нобунага

у четири врсте – док је прва гађала остале три су пуниле пушке, припремале фитиљ и дотурале оружје првој врсти. До поднева је Такеда Шинген изгубио велики број војника у узалудним нападима, а и сам је погинуо од пушчаног зрна. *Срећа прати храбре*, каже изрека, па се мора напоменути да је дан битке, 21. мај, био усред кишне сезоне, али тада није пала ни кап, иако је претходног дана пљуштала. Да није било повољних временских услова, питање је како би се одвијала историја Јапана.

Француски краљ Луј XIV захтевао је да његови стрелци гађају витезове у оклопу и сматра се да су танад, која су тежила 30 грама, била довољна да тешку, оклопљену коњицу заувек одстране са бојног поља и учине је безнадежно застарелом.

Хроничари енглеског грађанског рата (1642–1648) бележе податак о смрти лорда Бруна, током опсаде Личфилда 1643. године, када га је ројалистички стрелац погодио у око хицем са крова катедрале са раздаљине од око 150 јарди (135 метара). За то време био је ово врло прецизан погодак, поготово ако се узме у обзир да је Брун био заклоњен кућним тремом, одакле се нагао како би видео дејство оближњег топа.

Током америчког рата за независност јасно су се испољиле две различите концепције. Британској војсци (црвеним мундирима) наоружаној са непрецизним мускетама *браун бес*, домета око 200 ме-

Јапанске аркебузе – пушке са фитиљем

тара, навиклој на линеарну борбу (где војници стоје раме уз раме и размењују плотуне са растојања од педесетак метара), супроставила се војска америчких побуњеника, одличних стрелаца, вештих лову и животу у природи. Наоружани *кентаки* пушкама, мањег калибра а високе прецизности, они су се стапали са природом, а сталним и неочекиваним нападима доводили су Британце до очајања. Прецизност *кентаки* пушак је с разлогом легендарна. Наиме, 1922. оригиналном пушком из времена револуције, при гађању са ослонца, пет погодака груписано је у промер круга од пет центиметара на растојању од 200 метара.

Британски генерал Сајмон Фрејзер убијен је хицем са око 500 јарди (450 метара), што је директно утицало на ток једне битке у корист побуњеника. Британци су такво ратовање сматрали за нефер борбу и прича се да је једном приликом Џорџ Вашингтон, вођа побуњеника, био на нишану британског стрелца, али официр није дозволио војнику да пуца, са образложењем да није посао обичног војника да убија боље од себе.

Ставови се брзо мењају, те је већ за време Наполеонових ратова британска војска оформила неколико јединица стрелаца, одевених у зелено (ради камуфлаже), са основним циљем да елиминшу непријатељске офицере. Најпознатији је хитац Томаса Планкета којим је убио генерала Колбера јануара 1809. код Виљафранке у Шпанији, са око 300 јарди (270 метара) из пушке типа *бејкер*. Чувени британски адмирал Хорације Нелсон погинуо је од снајперског хица испаленог са јарбола непријатељског брода у бици код Трафалгара 1805. године.

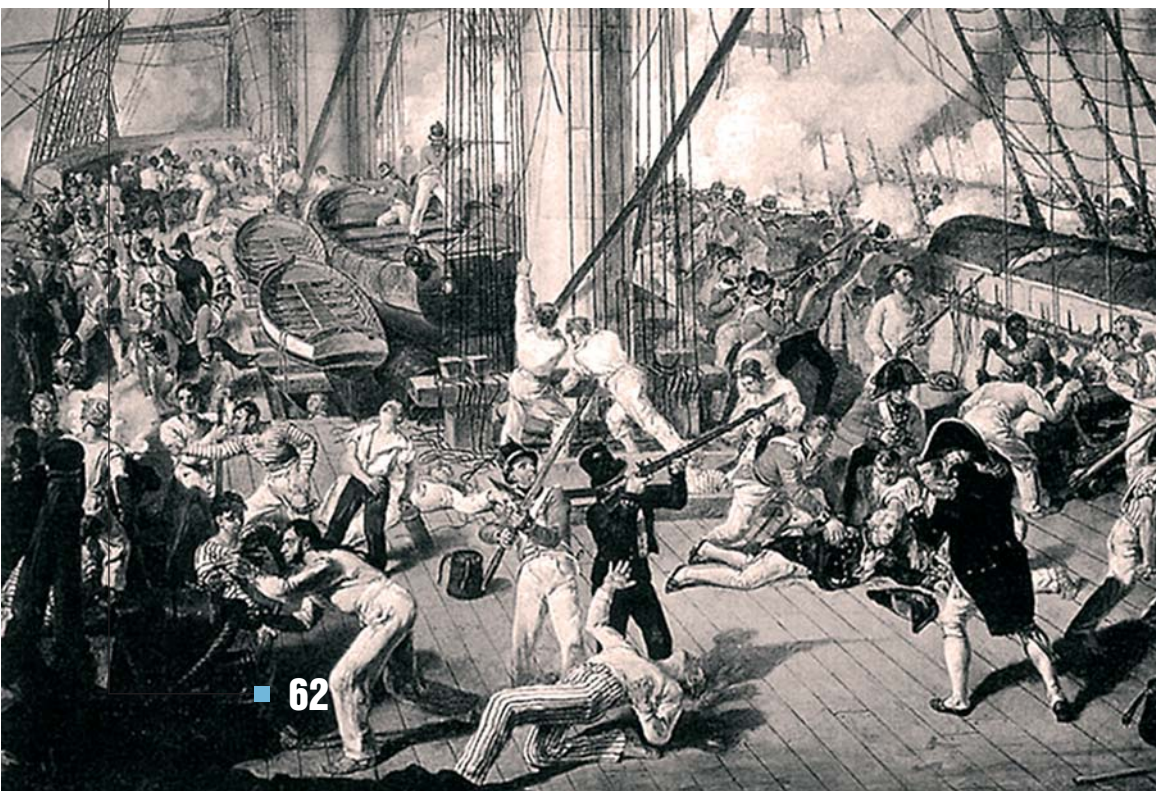
■ БЕРДАНОВИ СТРЕЛЦИ

Током америчког сецесионистичког рата, пуковник Уније Хајрам Бердан основао је два пука "Берданових стрелаца". Услов за пријем био је јединствен: кандидат је морао да групише 10 узастопних погодака у круг пречника пет центиметара на растојању од 600 стопа (180 метара). Мада су многи војници понели и користили сопствене пушке, пуковник Бердан је успео да 1862. године опреми своје јединице пушкама типа *шарпс*, које су уживале завидну репутацију у

погледу прецизности и поузданости. Једино у чему су се разликовали од других војника Уније била је боја униформе – зелена уместо плаве. Тврди се да су "Берданови стрелци" избацили из строја више јуњачких војника него било која јединица униониста.

Јуњаци су такође имали одличне стрелце, који су махом били наоружани енглеским пушкама *енфилд* или *витворт* са ожљебљеним цевима. Ове пушке су биле изузетно прецизне и врло скупе: док је цена *шарпса* била 42 долара, *витворт* је коштао 600, а са оптичким нишаном скоро 1.000 долара.

Погибија британског адмирала Нелсона у бици код Трафалгара – погодио га је снајперски хитац испален са јарбола непријатељског брода

У рукама прaviх стрелаца биле су и прецизне и убојите - канадска пушка рос и пушке бејкер, кентаки и SMLE1 mk3r

Најпознатији пример ефикасног дејства снајпериста у овом рату је смрт генерал-мајора Уније, Џона Сеувика, током битке код Спотсилваније 9. маја 1864. године. Он је вршећи контролу својих јединица упозорен да су јужњачки стрелци врло активни и опасни, па му је саветовано да се заклони. На то је Сеувик одговорио: *Они не би погодили ни слона на овој раздаљини!* Убрзо је пао са коња, погођен испод левог ока хицем из пушке витворт, са невероватне даљине од 800 јарди (700 метара). Његова смрт довела је до конфузије у редовима Уније и била је један од фактора који су допринели победи сецесиониста у овој бици.

■ СТРАХ И ТРЕПЕТ ЗА ПРОТИВНИКА

Први светски рат и рововско ратовање били су идеално место за снајперска дејства свих зараћених страна, у чему су се Немци посебно истакли. Не само да су регрутовали ловце, ловокрадице и ловочуваре који су навикли на живот у природи, већ су на почетку рата имали 15.000 спремних пушака типа маузер 98 са оптичким нишаном. Врло брзо су снајперисти постали трн у оку Британцима и Французима. Немци су правилно уочили деморализујући психолошки ефекат који само присуство снајперисте наноси противничкој страни.

НАЈУБОЈИТИЈИ СТРЕЛАЦ

Снајпериста са вероватно највећим бројем погодака (542) у историји ратова био је Финац Симо Хејхе. Све поготке постигао је током рата између СССР-а и Финске, тачније од 30. новембра 1939. до 6. марта 1940, када је био тешко рањен.

Са друге стране, Британци су у почетној фази рата имали професионалну војску која је била обучена за прецизну плотунску и сасређену ватру, али не и квалификоване снајперисте. Осим тога, стандардна војничка пушка *li-enfield SMLE* пушка бр. 1, Mk.3 није била нарочито прецизно оружје. Стога је Министарство рата фебруара 1915. године купило 52 ловачка карабина великог калибра и доделило их стрелцима на ратишту, док нова варијанта, SMLE пушка бр. 3 Mk. 1, није била спремна за употребу.

Водећи експонент снајперске вештине у Војсци Уједињеног Краљевства био је мајор Хескет Причард, предратни ловац на крупну дивљач, који је брзо уочио низак ниво обуке британских снајпериста и лош квалитет њихове опреме. Војници су добили пушке са оптичким нишаном, али не и неопходну обуку у вези са подешавањем, упуцавањем и одржавањем оружја, камуфлаже, прикрадања. Скоро 60 одсто таквих пушака постало је неупотребљиво после месец дана у рововима. Причард је један од најзаслужнијих за оснивање прве војне школе за снајперисте, осматрање и извиђање, која је довела до препорода снајпериста у британској војсци.

Канадске јединице су користиле пушку типа *рос* која се, и поред изузетне прецизности, лоше показала у условима рововског ратовања са аспекта поузданости. Али, та пушка је у рукама правог стрелца стварала чуда. Такав је био каплар Френсис Пегамабабау, канадски Индијанац из племена Ошибва у Онтарију, један од ретких војника који је преживео цео рат од 1914–1918, укључујући и прву битку код Ипра, априла 1915. године када су Немци, први пут у историји ратовања, употребили бојни отров иперит. Његов обичај је био да чим падне ноћ отпуже из рова у ничију земљу, одакле је сејао страх и трепет немачким трупама. Према неким изворима, сматра се да је имао чак 378 погодака.

Други истакнути снајпериста био је Аустралијанац индијског порекла, Били Синг. Током злосрећног искрцавања код Галипоља, брзо је успостављена рововска линија у којој су ровови били на растојању често мањем од 100 метара. Турци су имали одличне стрелце који су сваком батаљону Комонвелта наносили губитке од 12 до 15 мртвих дневно. Били Синг је пушком без оптичког нишана званично погодио 150 Турака, а незванично више од 200. Осим што је био познат по изузетном стрпљењу, он је био један од ретких снајпериста који је радио уз помоћ осматрача задуженог за проналажење циљева.

■ ЗИМСКИ РАТ

Рат између СССР-а и Финске 1939–1940. године донео је врло велике губитке Црвеној армији. Човек који је директно допринео томе био је Симо Хејхе. Његово име записано је у историји као снајперисте са вероватно највећим бројем погодака (542) у историји ратова. Све поготке постигао је од 30. новембра 1939. до 6. марта 1940, када је био тешко рањен.

Још као младић постао је познат по својој стрељачкој вештини, јер је једном приликом, за опкладу, из пушке без оптичког нишана, погодио стандардну мету на одстојању од 150 метара шеснаест пута за један минут. Користећи финску војничку пушку мосин-наган М28, а понекад и аутомат *суоми*, он је само 21. децембра 1939. имао 25 потврђених погодака, а после три седмице рата 138.

Није користио оптички нишан, јер га је сматрао непотребним и ризичним. Наиме, увек је истицао да се за нишањење кроз оптички нишан глава мора много више подићи, а њему су неколико пута хици совјетских снајпериста прозјали само на неколико центиметара поред главе. Посебно је познат његов дуел са снајперистом који је на једном делу фронта задавао муке Финцима. Од раног јутра, Хејхе је чекао у снегу, без иједног покрета до тренутка када се зраци сунца, које му је у сутон зашло за леђа, нису одбили о оптику противничког снајперисте. Погодио га је на даљини од око 450 метара.

Хејхе је тешко рањен 6. марта 1940. док је штитио одступницу својим саборцима. Тане му је разнело доњу вилицу и образ, али је чврсти Финац, врло ниског раста (158 цм) и тихе природе, преживео и ово искушење и умро у дубокој старости 2002. године. ■

(У идућем броју: У вртлогу Другог светског рата)

Др Александар МУТАВЦИЋ

ЛУВР У БЕОГРАДУ

ПРЕПОЗНАВАЊЕ ЛЕПОТЕ ДОДИРОМ

Како слабовиде или слепе особе могу да уживају у визуелном тродимензионалном или дводимензионалном уметничком делу само под условом да му приступе посредно, Музеј Лувр је тражио решења и изабрао додир као начин да та публика ужива у лепоти његових колекција

Почетак 2006. године донео је Београду, осим сибирских хладноћа и медитеранских отопљења, увек добродошлу културу, без обзира на то да ли она долази из хладне Скандинавије или топле Француске. Тако је почетком ове године још једном потврђено да је Београд постао незаобилазна дестинација на културној мапи Европе и света.

Наиме, после изложбе Тапија Виркале, легендарног финског дизајнера, чије је стваралаштво обележило 20. век, а која је обилазећи светске метрополе гостовала и у Београду, а половином фебруара у наш град стигла је још једна путујућа изложба, чије ће гостовање по много чему остати запамћено. Први пут у историји Народни музеј у Београду угостио је једну изложбу париског Музеја Лувр и његове *Тактилне галерије*. Реч је о изложби "У додиру са антиком", која је, пре свега, намењена и прилагођена особама са посебним потребама.

ЧАРИ БЕОГРАДСКЕ ИЗЛОЖБЕ

Посебност у уводном делу најављеног културног догађаја није само у доласку једног од највећих и најпознатијих светских музеја у Србију, већ и у томе што је сама поставка изложбе *Тактилне галерије* намењена и прилагођена особама са инвалидитетом. Идеја за формирање једне такве галерије први пут се јавила 1995. године у Лувру, а подстакле су је копије ремек-дела европске скулптуре. Изложба "У додиру са антиком", која се, после пропутовања по Италији, може видети на просторима Балкана, осмишљена је на основу изложбе "По античком моделу" из 2000. године.

Музеј Лувр је направио селекцију копија најпознатијих дела грчко-римског вајарства, којим жели да покаже како је антика тема којој се

непрестано враћамо и која представља један од начина да се приступи уметности, лепоти и култури. Бирајући експонате, аутори изложбе Сирил Гујет и Женевјев Бреск-Ботје желели су да нагласе начин на који су се знаменита античка дела касније копирали, имитирали и ширили, али и трансформације које су с временом доживела. Осим тога, идеја са којом је изложба кренула на пут била је да прошири и допуни сећање на антику тако што ће бити обогаћена збиркама из разних музеја у којима се излаже. Постава је у Анкони била повод да се представи макета познате Трајанове тријумфалне капије, а изложба у Сплиту прилика да подсети на цара Диоклецијана и његову палату, док је изложба у Загребу била специфична по томе што је објединила два музеја, Тифлолошки, намењен слепим особама, и Археолошки.

Београдска изложба садржи 27 копија изворних античких скулптура и дела насталих по њиховом узору. Од тога су 24 из збирке Музеја Лувр, три из збирке Народног музеја у Београду, шест оригиналних капитела коринтских стубова и три рељефа који су део сталне поставке Народног музеја. Укључујући у поставку и оригинале, Народни музеј је свесно одступио од прописаних музеолошких правила, омогућујући посетиоцима поређење оригинала и копија. Из збирке београдског музеја представљене су копије Главе девојке – Венере, Сингидунум (II век), Стела Банкара – надгробни споменик, Виминацијум (III век) и Дечак који вади трн, Симеона Роксандића из 1922. године. Прва два експоната из Народног музеја после затварања изложбе наћиће се у Тактилној галерији у Лувру.

ПРАТЕЋИ ПРОГРАМИ

У оквиру пројекта "У додиру са антиком" током трајања изложбе у Народном музеју планиран је велики број радионица са децом школског узраста и децом са посебним потребама. Биће одржана и предавања стручњака о пракси и искуству Музеја Лувр у раду на програмима прилагођеним за слепе и слабовиде особе и додиру, као начину да се публика упозна са његовим колекцијама.

Изложбу прати каталог и мултимедијални CD, а за децу је приређена сликовница која им на креативан и приступачан начин предочава изложена дела.

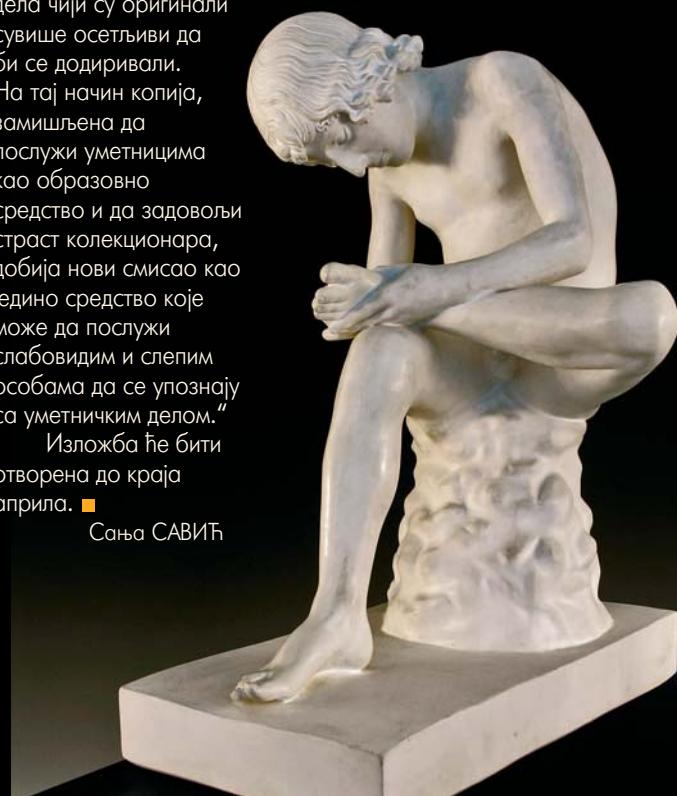
НЕБРИГА ИЛИ НЕШТО ВИШЕ

Како слабовиде или слепе особе могу да уживају у визуелном тродимензионалном или дводимензионалном уметничком делу само под условом да му приступе посредно, Музеј Лувр је тражио решења и изабрао додир као начин да и та публика "види" његове колекције. Осетивши потребу да се и наша земља нађе на путу активнијег укључења особа са инвалидитетом у културни живот уопште, Министарство културе Републике Србије и Народни музеј из Београда, уз велику подршку Амбасаде Републике Француске и Француског културног центра у Београду, довели су пројекат "У додиру са антиком" и у нашу земљу. Тиме су особама са инвалидитетом омогућили да, макар накратко, осете и уживају у уметничким делима, али и свим другим посетиоцима да, користећи још једно чуло, доживе античке скулптуре на нов начин. Изложба је прилагођена и корисницима инвалидских колица, као и особама са оштећеним слухом. Како организатори истичу, ово је само први корак и мали напор да се укључе у битку против постојећег негативног односа и небриге према људима са инвалидитетом, који су на буквалан начин спутани да приступе разним културним садржајима и да у њима учествују.

Као значајан аспект изложбе Сирил Гујет, који је у Музеју Лувр задужен за изложбе намењене особама са инвалидитетом и младима, у каталогу објављеном поводом изложбе истиче педагошку функцију копије: "Вајарство је једина уметност која може да се доживи чулом додиром, а копија је неопходно средство слепим особама да упознају дела чији су оригинали сувише осетљиви да би се додиривали. На тај начин копија, замишљена да послужи уметницима као образовно средство и да задовољи страст колекционара, добија нови смисао као једино средство које може да послужи слабовидим и слепим особама да се упознају са уметничким делом."

Изложба ће бити отворена до краја априла. ■

Сања САВИЋ

ПРИКАЗ КЊИГЕ ОДГОВОР ТЕРОРИЗМУ

У теорији и пракси тероризма ова књига даје солидну полазну основу да се стекне увид у начине супротстављања том проблему међународне заједнице

Крајем септембра 2005. године објављена је књига под насловом "Одговор тероризму", чији је аутор наш познат стручњак за безбедност, ванредни професор Факултета цивилне одбране Универзитета у Београду др Милан Мијалковски. Издавач књиге је наведени факултет, а рецензент Милан Милошевић. Књига обима од 311 страна, структурисана је тако да садржи увод, главни део, два прилога, попис коришћене литературе и индекс важнијих имена и појмова. Главни део рада садржи три функционално повезане целине.

Прва целина је доминантно посвећена генези настанка исламистичког терористичког колективитета *Ал каида*. На тај начин, аутор представља сазнања о условима настанка и развоја *Ал каиде*, као узроку њеног актуелног стања. Потом представља циљеве, активности (с тежиштем на терористичким актима) и организациону структуру (актуелна је за 2001. годину) *Ал каиде*. Имајући наведене аспекте разматрања основних обележја *Ал каиде*, професор Мијалковски указује на специфичности одбране од ње.

Тај део књиге је посебно значајан будући да се на једном месту у међусобну везу доводе чињенице о "Четвртом светском рату", који је између осталог последица претходна три светска рата, а посебно Трећег (Хладног)! Према аутору, као и у сваком рату, велики проблем је непомирљив антагонизам циљева зараћених страна. С једне стране, циљеви *Ал каиде* су *Ума* ("...заједница мухамеданаца, која би најпре обухватала територије настањене припадницима, верницима, исламске верске заједнице, а потом простор читаве наше планете"), *ислам*, *шериијат* (исламски верозакон), итд., док су им супротстављени циљеви антитерористичке коалиције (од 134 до 142 државе, зависно од разматране фазе рата против тероризма), која настоји да сачувају позитивне тековине савременог света. У захвату активности *Ал каиде* занимљиви су наводи о разноврсности њених "борбених" и "неборбених" ангажовања, при чему аутор посебно истиче загонетност финансирања. Најзад, у овоме делу књиге врло је занимљиво и разматрање "асиметричности" текућег светског рата, због неравнотеже снага зараћених страна, при чему је доминација апсолутно на страни антитерористичке коалиције.

Друга целина је посвећена реаговању на терористичке акте. Пре свега, аутор указује на одговор тероризму, а затим на рат против тероризма. Међутим, професор Мијалковски наведеном реаговању на тероризам додаје још једну, суштинску димензију те

реакције, указујући на то да се она односи на страх и непосредних, и посредних жртава терористичких аката.

Овај део књиге посебно је значајан због анализе реаговања на различите терористичке акте у различитим условима. При томе професор Мијалковски "баштини" искуства која се односе на реакције надлежних органа на терористичке претње и акте. Ту је занимљиво издвојити предвиђања о трајању рата против тероризма, јер све процене говоре да ће трајати веома дуго (према појединим, веома озбиљним прогнозама, рат ће бити окончан за 20 до 30 година).

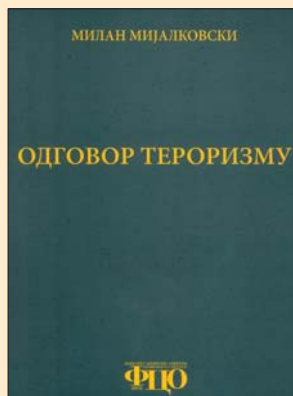
Поред наведеног, професор Мијалковски у овој целини књиге идентификује мере којима надлежни органи реагују на тероризам. Према њему, у најважнија реаговања на тероризам спадају: политичка, економска, психолошка, медијска, здравствена, просветна, безбедносна и одбрамбена реаговања.

Трећа целина је посвећена основним обележјима терористичких аката у зависности од држава у којима се дешавају. При томе аутор систематизује основна обележја терористичких аката против држава које су тероризмом највише угрожене, попут Русије, појединих чланица Заједнице Независних Држава (нпр., Узбекистан), Шпаније, Србије, Македоније, Израела, Ирака, Саудијске Арабије, Авганистана, Индонезије, Филипина, и др.

Овај део рада посебно је значајан за анализу услова настанка и развоја албанског тероризма на простору Србије и Македоније, његовог актуелног стања, али и претензија његових носилаца да се прошири на Грчку. Као носиоца испољавања албанског тероризма на простору Балкана аутор идентификује Албанску националну армију (АНА), као својеврсног наследника Ослободилачке војске Косова (ОВК). Наведену терористичку организацију аутор обрађује са аспекта њених активности и структуре, при чему је посебно значајно разматрање њених веза са *Ал каидом*.

У актуелној фази теорије и праксе тероризма и одговара на њега, ова књига даје солидну полазну основу да се стекне увид у проблем и начине супротстављања савременом тероризму, "како мачем, тако и пером!" Међутим, еволуција проблема одговора на тероризам захтеваће наставак ауторових истраживања, али и осталих научника у наведеној области. Посебно значајна димензија ове књиге јесте подстицај, који њен аутор упућује свим, а посебно млађим колегама – да истрају у напорима који воде коначној победи над тероризмом! ■

Дане СУБОШИЋ

КУЛТУРОСКОП

СВЕЧАНОСТИ

18. и 19. април – Велика сала у 19 сати
48. ФЕСТИВАЛ БЕОГРАДСКИХ ХОРОВА

КОНЦЕРТИ

25. април – Велика сала у 20 сати
КОНЦЕРТ УМЕТНИЧКОГ АНСАМБЛА ВСЦГ "СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ"

26. априла – Велика сала у 18 сати
ВЕЛИКИ УСКРШЊИ КОНЦЕРТ СРПСКЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ И ДУХОВНЕ МУЗИКЕ

ИЗЛОЖБЕ

20. април у 19 сати – отварање самосталне изложбе радова академских сликара ВЕРА ВИРИЈЕВИЋ, Прокупље МИЛАНА ПАУНОВИЋ, Београд и ИВАНА ЈОВАНОВИЋ, Земун
Изложба траје до 7. маја

90 година од искрцавања Српске војске на Крф

ОСТРВО СПАСА

За многе изнурене српске војнике и цивиле, 1916. године, после албанске голготе, то грчко острво заиста је било коначно место спаса. Међутим, за 7.751 човека оно је, уз острво Видо и “плаву гробницу”, постало вечна кућа – за нас данас, место ходочашћа и сећања на славне дане српске историје.

Српска војска се повлачила кроз Албанију децембра 1915. и јануара наредне године са делом Црногорске војске и масом избеглог народа. У условима јаких мразева, глади, замора, болести и готово сталних борби против пљачкашких албанских одреда, главнина српских снага кренула је ка Медови и Драчу, лукама за снабдевање и евакуацију. Током одступања кроз Албанију гладна и огољена Српска војска претрпела је тешке губитке, те зато оно и спада у ред најтрагичнијих и најтежих одступних маршева у историји. Према истраживањима др Милета Бјелајца, процењује се да је приликом тог повлачења погинуло, умрло или нестало око 144.000 српских војника и око 100.000 цивила. Међутим, наглашава историчар, тачан број настрадалих никада се неће сазнати.

Оно што је преостало од Српске војске скупило се до краја јануара 1916. на албанском приморју, чекајући савезничку помоћ. Међутим, Италија је одбила да прихвати Српску војску, тако да су Французи одлучили да евакуишу Србе најпре за Тунис, у Бизерту, 4. јануара 1916. године. Тек сутрадан, а после озбиљног Руског ултиматума, донета је заједничка одлука савезника да се евакуишу на острво Крф, које су, тим поводом, окупирале француске снаге од тада неутралне Грчке.

Укрцавање Прве и Треће српске армије почело је 6. јануара у Драчу и трајало је до 16. фебруара 1916. године. Од 26. јануара отпочело је укрцавање и у Валони, које је трајало до 5. априла, када су последњи делови Коњичке дивизије пребачени на Крф или, како су га већ тада Срби назвали – Острво спаса.

Свечана академија

ПРОМЕТЕЈИ НАДЕ

Сценским колажом “Прометеји наде” у Народном позоришту у Београду, 5. априла свечано је обележена деведесетогодишњица искрцавања српске војске на грчко острво Крф и Видо, а после трагичног повлачења преко Албаније.

Препоуном гледалишту, у коме су били чланови српске владе и скупштине, страни војни изасланици, високе војне личности и цењени гости, на почетку академије обратио се, у својству организатора, министар за рад, запошљавање и социјалну политику Републике Србије Слободан Лаловић.

Сценарио за успели сценски колаж урадила је Јелица Зупанц уз стручну сарадњу др Милета Бјелајца, док је режија поверена Саши Габрићу. Уз познату глумачку имена у једносатној представи посебан тон колажу дали су хор и оркестар Уметничког ансамбла Војске Србије и Црне Горе “Станислав Бинички” и оркестар Опере Народог позоришта у Београду. Под диригентском палицом Павла Медаковића и Милована Панчића “Прометеји наде” завршени су песмом “Тамо далеко” и овацијама бројне публике. ■

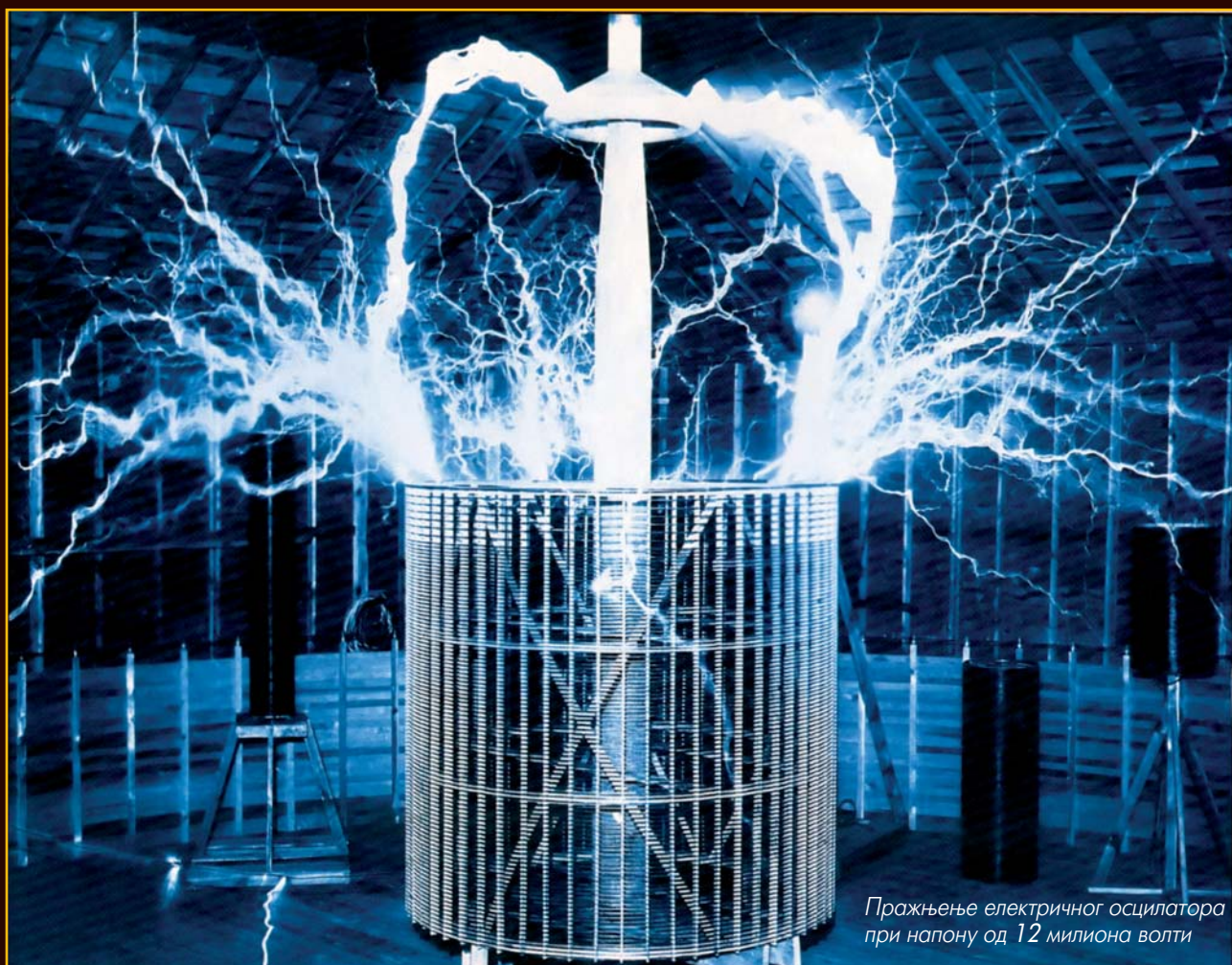
У евакуацији Српске војске и цивила учествовало је 87 транспортних и санитетских бродова, од тога 45 италијанских, 25 француских, 11 британских, а у обезбеђењу целе операције 70 ратних бродова. Остало је забележено да су савезници током тих месеци на Крф евакуисали 151.828, Бизерту 13.000, Корзику и Француску око 5.000 српских војника и цивила. Остао је, наравно, и тужан податак да је од болести и изнурености на Крфу умро 7.751 српски војник.

Од тада је, ето, прошло пуних 90 година. Тим поводом недавно је, уз свечану академију у Народном позоришту у Београду, организована и трибина у Централном дому Војске СЦГ, на којој су, понекад и са сузама у очима, говорили велики познаваца српске историје генерал у пензији др Милорад Прелевић, историчар Дејан Ристић, из Министарства за рад, запошљавање и социјалну политику Србије, Драгош Петровић из Архива Србије, генерал у пензији др Марко Неговановић и пуковник Мића Живојиновић из Министарства одбране. На почетку трибине познату песму Милутина Бојића “Плава гробница” говорио је глумац Зоран Симоновић.

Био је то, наравно, тек почетак великог сећања на те славне и трагичне дане наше отаџбине, народа и војске. Како је том приликом најављено, централна прослава деведесетогодишњице од почетка евакуације Српске војске и народа на Острво спаса, у присуству највиших државних и војних личности Србије и Црне Горе одржаће се на Крфу 18. и 19. априла ове године, када ће, по традицији, у “плаву гробницу” бити положени венци и цвеће у славу свих српских јунака умрлих на Крфу и Видо. ■

Д. МАРИНОВИЋ

МИЛИОНИ ЗА
ПАТЕНТЕ

Пражњење електричног осцилатора
при напону од 12 милиона волти

После продаје свих својих дотадашњих патената Џорџу Вестингхаусу, наш проналазач, и после избијања несугласица са америчким магнатом, спасава од пропасти његово предузеће. Тесла обећава и да ће пронаћи начин да се електрична енергија преноси бежичним путем.

Уз помоћ посаде Тесла је уклонио квар тек око четири сата ујутро. Квар је настао зато што су због кратког споја прегорели неки намотаји у ротору машине. Тесла је после тога углед знатно порастао, тако да му је Едисон рекао: "Имао сам много вредних помоћника, али Ви сте најбољи!"

Било је, дакако, доста разлога да га Едисон похвали, јер је уочио Теслину велику упорност у раду, стручност, знање и умеће. Тим пре што је Тесла, док је радио у Едисоновом предузећу, пронашао много начина за усавршавање динамомашина и повећање њиховог учинка. То Едисоновом оку никако није могло да промакне. "Даћу Вам 50.000 долара", рекао му је Едисон "ако учините да се и добит мог предузећа повећа".

Подстакнут том понудом, Тесла се одмах свесрдно прихватио посла направивши план за поправку 26 разних динамомашина. Суштина целог посла, једноставније речено, била је у замени електромагнета са дугачким

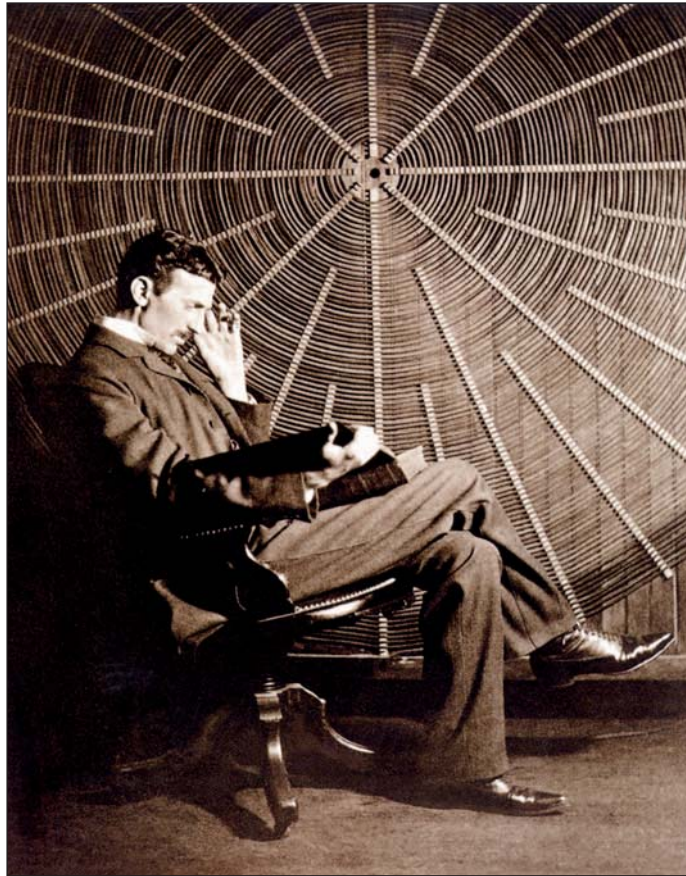

језгром, који су се тада употре-
бљавали, електромагнетима са
краћим језгром, а самим маши-
нама је придодео по неколико
аутоматских контролника, које је
касније патентирао. Динамома-
шине су биле иновирание и ис-
пробане. Испало је све онако
како је Тесла замислио, а када
је затражио да му се исплати
обећана сума, Едисон је само
кратко прозборио: "Тесла, Ви не
разумете амерички хумор".

Било је то у пролеће 1885.
године. За Теслу је то било још
једно разочарање у сусрету са
капиталистом. Узео је своју не-
дељну плату и отказао посао.
Код Едисона се није задржао ни
годину дана. Међутим, за то
време је стекао глас изванред-
но даровитог стручњака, што је
брзо уочила једна група преду-
зимљивих људи, предложивши
му да заједнички оформе дру-
штво под његовим (Теслиним)
именом, на шта је Никола при-
стао. У томе је, сем осталог, ви-
део и прилику да доврши свој
систем наизменичних струја, о
чему је обавестио и будуће ак-
ционаре, али су му они рекли
да њих то не занима.

Тада настаје најтеже доба
у Теслином животу. Није имао
никакав извор прихода. Тек у зи-
му 1887. упознаје А. К. Брауна,
из Америчког телеграфског дру-
штва, који је, заједно са својим
пријатељем, прихватио вредно-
сти наизменичних струја. Обо-
јица су почела да финансирају
Теслино електрично друштво,
тако да је априла исте године
Тесла отворио лабораторију на
Петој авенији у Њујорку, неда-
леко од радионице Едисоновог
друштва.

И ко би рекао: Едисон је
потпуно одбацио Теслину теори-
ју наизменичних струја, а сада
му је, ето, Тесла постао први
комшија, који је имао властиту
лабораторију где је практично
почео да разрађује своју (супар-
ничку) теорију. На том малом
простору ће се, како се касније
видело, повести борба електро-
индустрије у погледу примене
једносмерне или наизменичне
струје. Већ овенчан словом у
Америци, а и у Европи, Едисон
је био велики присталица једно-
смерне струје. Његове елек-
тричне централе биле су монти-
ране у неколико великих градо-

Никола Тесла у својој лабораторији у Њујорку

РЕВОЛУЦИЈА У ЕЛЕКТРОТЕХНИЦИ

Врло упечатљиву оцену Теслиног остварења на подручју електротехнике изнео је 1921. један од првих конструктора и теоретичара индукционих мотора, амерички професор Џ. Н. Беренд: "Када бисмо из наше индустрије искључили резултате Теслиног истраживачког рада, сви точкови те индустрије престали би да се okreћу, трамваји и возови би стали, градови би били у мраку, а фабрике мртве и доконе. Његов рад је од далекосежног значаја... Теслино име обележава епоху напретка науке о електрицитету. Из његових истраживања произишла је револуција у електротехници..."

НЕПРИХВАЋЕНА ПОНУДА

Направивши мотор за двофазну наизменичну струју Тесла није добио само потпуно нов тип електричног система, него је и практично показао да његов негдашњи професор Пешл, са Високе техничке школе у Грацу, није био у праву. Али, шта сад? Ко ме да понуди свој проналазак када управа Едисоновог друштва у коме је радио није хтела ни да чује за његове теорије о наизменичној струји, јер би им пропала огромна улагања у централе што су производиле једносмерну струју?

Зато се Тесла обратио господину Бозену, председнику општине Стразбура, који је био наклоњен младом проналазачу и који је веровао да се применом мотора за производњу наизменичне струје отварају велике могућности. Позвао је виђеније Стразбуржане на састанак на коме је приказан рад Теслиног мотора, али нико није исказао занимање за његов производ.

После тог састанка Тесла није могао да сакрије разочарање и утученост. Наиме, Тесла никако није могао да схвати како људи могу потпуно да одбаце највећи проналазак у науци о електрицитету, који је, и у комерцијалном погледу, имао неограничене могућности.

ва. Тесла је, међутим, био непо-
знат, са врло скромном новча-
ном подршком. Једносмерна
струја је, истина, у техничком
погледу била једноставнија за
примену, док је наизменична
сложенија, али се управо у ње-
ној сложености скрива огромна
могућност практичне употребе.

Никола Тесла је био свестан
да прихватање или неприхвата-
ње система наизменичних стру-
ја није ствар само научног и
техничког сазнања, него да то у
великој мери зависи од предра-
суда, страха од иновација, ус-
краћивања зарада оних који су
уложили у системе једносмерне
струје, а и од саме људске при-
роде и великих "инертних на-
слага" у њиховим размишљања-
ма. "Ипак, његова звезда је јед-
ном морала да засија и да оба-
сја непрегледно небо електро-
технике" (Џон О' Нил).

Чим је основао електрично
друштво на Петој авенији, Тесла
је у својој лабораторији почео
да израђује разне типове дина-
момашина за производњу
електричне енергије. Што је ве-
ома занимљиво, није му било
потребно да прави прорачуне
и цртеже. Све му је било у па-
мети; чак и најситнији детаљи
појединих електричних направа
помоћу којих је доказивао прин-
ципе свог вишефазног система
наизменичних струја у пракси
испадали су онако како их је
славни проналазач замислио.
Један једини апарат, онај што
га је направио у Стразбуру, пр-
ви модел индукционог мотора,
био му је сасвим довољан као
доказ о тачности свих осталих
његових прорачуна.

Никола Тесла је направио
три целовита система машина
за наизменичну струју, за једно-
фазне, двофазне и трофазне
наизменичне струје, и обавио
експерименте са четворофа-
зним и шестофазним струјама.
За сваки од та три главна систе-
ма израдио је динамомашине
за производњу струје, електро-
моторе из којих се добија меха-
нички рад и трансформаторе за
повећање или слабљење елек-
тричног напона, те разне на-
праве за аутоматску контролу
тих машина. Неколико месеци
после отварања лабораторије
у Њујорку, Тесла је В. А. Анто-
нију, професору Корнеловог

универзитета, предочио рад свог двофазног мотора и замолио га да га испита, што је он и учинио. У свом каснијем извештају професор Антонио је, сем осталог, написао: "Овај мотор је у погледу степена корисног дејства исто тако добар као и најбољи мотор једносмерне струје".

Охрабрен мишљењем познатог америчког професора, Тесла је наставио да израђује машине према својој замисли и да, истовремено, разрађује математичку теорију на којој се заснивао њихов рад. Математичку теорију је, према тврђењу Џона О'Нила, разрадио тако темељито да је њоме обухватио не само машине које раде са нормалном фреквенцијом од 60 периода у секунди већ и за струје више и ниже учесталости. У систему развођења Едисонове једносмерне струје није се могло радити уз напоне веће од 220 волти, док је наизменичну струју било могуће произвести и пренети на даљину чак и при напону од неколико хиљада волти. То је водило ка економичном коришћењу струје, посебно зато што је напон могао и да се смањи, зависно од потребе потрошача електричне енергије.

Тесла је, у то време, заправо, хтео да само једним патентом заштити цео свој електрични систем, све своје динамомашине и трансформаторе, систем развођења струје и моторе чији се рад заснивао на Теслиним наизменичним струјама. Међутим, захтев за патентирање, поднесен 12. октобра 1887, није одмах прихваћен, јер је биро за патенте од Теслиних адвоката захтевао да се "пријава рашчлани на седам посебних изума и да се за сваки поднесе одвојена пријава", што је и учињено до 23. децембра те године.

Теслини проналасци су били врло оригинални. Толико су дубоко задирали у неиспитана подручја науке о електрицитету да су за само шест месеци патентирани.

ВИЗИОНАРСКО СХВАТАЊЕ ИЗУМА

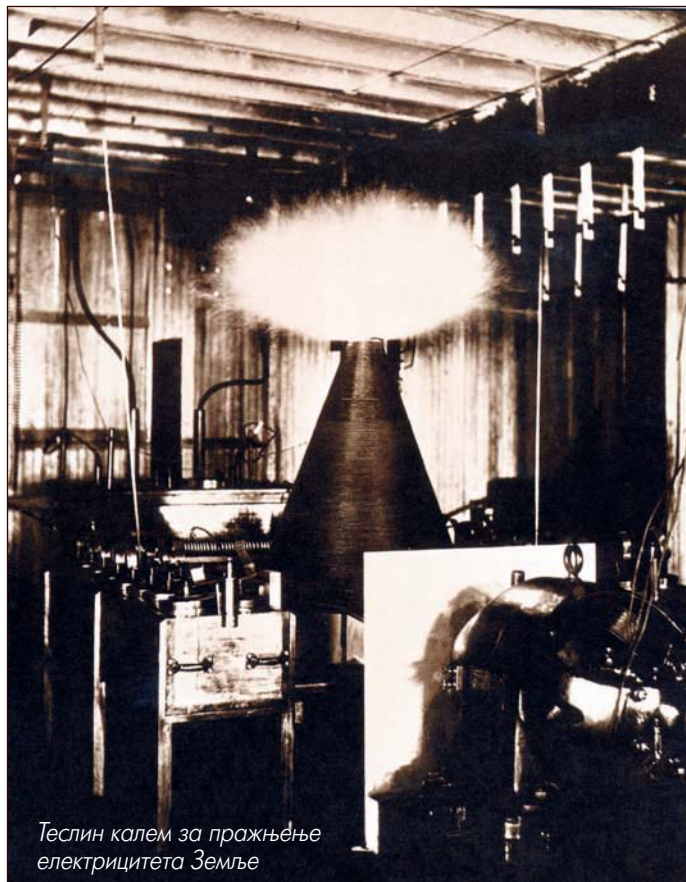
Својим патентима пријављеним у јесен 1887, а признатим и објављеним маја 1888. године, Тесла је веома јасно изложио изум вишефазног индукционог мотора и први добио сва права на тај изум. Он је, за разлику од својих савременика, први и експериментално доказао да се индукциони мотор може направити са високим степеном корисног дејства. Визионарски је схватио значај свог проналаска за развој цивилизације.

Тесла није само изумео, већ је непогрешиво предвидео значај тог мотора у систему за производњу, преношење и употребу електричне енергије помоћу вишефазних наизменичних струја, систем који нам више од једног века омогућава модеран живот.

ПРВИ МОДЕЛ ИНДУКЦИОНОГ КАЛЕМА

У време док је био запослен у Едисоновом континенталном друштву у Паризу, Тесла је често одлазио у друге градове Француске. Извесно време је провео у Стразбуру, у тадашњој немачкој покрајини Алзас, где је било неких проблема око одржавања електричне централе инсталисане на новој железничкој станици. На тај задатак је упућен, сем осталог, због тога што је говорио немачки, али и због прилично великог искуства које је стекао у одржавању Едисонових централа, које су производиле једносмерну струју. Немачка влада није хтела да прими инсталације, па је француско предузеће било пред озбиљним проблемом.

Захваљујући Тесли, његовој стручности и умешности, проблем је решен. Боравак у Стразбуру Тесла је, међутим, искористио и да направи прототип првог мотора за двофазну наизменичну струју, при чему је посебно занимљиво то да су у машинској радионици израђени сви делови без претходних цртежа. Тесла их је имао само у глави. А те слике су му се чиниле живље него да су биле на цртежу. Сваки прорачун му је био тачан.

Теслин калем за пражњење електрицитета Земље

За проналаске које је после пола године прихватио амерички Биро за патенте убрзо су сазнали електроинжењери, за које Тесла више није био непознат. Због значаја тих епохалних открића велики научник је 16. маја 1888. позван да у Америчком институту електроинжењера одржи предавање, што је наш проналазач и прихватио. Уосталом, пружила му се прилика да стручну јавност обавести о целокупном систему наизменичних струја и огромним предумствима над системом једносмерне струје. То Теслино предавање сматра се "класиком електротехнике", јер је тада приказао теорију наизменичних струја и практичну примену у производњи електричне енергије, а патенти којима је заштићена његова интелектуална својина у основи су електротехнике и електросистема који се, уз разна побољшања, и данас користе. Ништа ново, чак ни приближно, није остварено у савременој електротехници. Ти изуми учинили су Николу Теслу оцем науке о систему наизменичних струја и истакнутим проналазачем на подручју електрицитета.

Био је то повод да научник Џон О'Нил напише: "Тесла је изазвао плимину која је једним величанственим таласом понела свет у нови век електричне енергије... Амерички електроинжењери били су задивљени, збуњени и омађијани бројем открића која је Теслина лабораторија без прекида износила пред њих. Теслин систем производње енергије, који се користио високим напонем за преношење на даљину, ослободио је електричне централе за производњу струје сваке зависности од тога да буду чисто локална предузећа, способна да дају енергију на простору од највише 1,5 до 2 километра у пречнику. Његови мотори су користили наизменичну струју која је могла јевтино да се преноси стотинама километара далеко..." ■

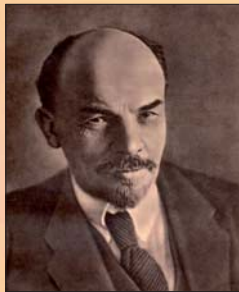
У следећем броју:
ВЕЛИКИ ПРОТИВНИК РАТОВА

ДОГОДИЛО СЕ...

16. април 1917.

После Фебруарске револуције у Русији и свргавања царског режима, Владимир Илич Уљанов Лењин долази из Швајцарске, преко Немачке, у Петровград. Сутрадан ујутро, пред водећим партијским радницима, Лењин је прочитао свој програм "О задацима пролетеријата у садашњој револуцији", познат под називом Априлске тезе.

16. април 1944.

Без икакве најаве, док су Београђани прослављали Васкрсење Христово, англоамерички авиони бомбардовали су српску престоницу. У том бомбардовању погинуло је око 2.000, а рањено око 5.000 људи. Немачки губици у људству били су сто пута мањи. Било је то прво савезничко бомбардовање Београда, а до септембра те године уследило је још десет таквих разарања.

18. април 1867.

После дугих преговора, Отоманска империја је током априла и маја повукла своје гарнизоне из Београда, Шапца, Смедерева и Кладова. Султанов ферман о предаји српских градова свечано је прочитан у Београду тог дана. После готово четири века турска војска напустила је тврђаве у Србији.

20–23. април 1919.

У Београду одржан Конгрес уједињења социјалдемократских радничких партија и социјалистичких група, на коме је основана Социјалистичка радничка партија Југославије (комуниста).

20. април 1974.

Чланице НАТО дају негативан одговор на предлог Варшавског пакта о распуштању оба војна блока.

21. април 1941.

Драгомир Драги Јовановић у окупираној Србији организовао Специјалну полицију која је, заједно са немачком тајном полицијом (ГЕСТАПО), била подређена Полицији безбедности (СИПО). Српска Специјална полиција је била део немачких обавештајних, полицијских и пропагандних служби које су имале своје мреже у окупираној Србији.

21. април 1995.

Усвојена Резолуција 988 Савета безбедности Уједињених нација о суспензији дела санкција према Савезној Републици Југославији.

23. април 1815.

На састанку виђенијих људи у Такову, за вођу Другог српског устанка изабран Милош Обреновић. Тежиште устанка било је у Рудничкој, Ваљевској, Чачанској и Крагујевачкој нахији, где су устаници убрзо ослободили Рудник и почели са опсадом других турских гарнизона.

23. април 1913.

Турска посада Скадра предала се црногорској војсци. Командант одбране Скадра, Есад-паша предао је сутрадан кључеве града престолонаследнику Данилу, а црногорска заставица завјорила се на скадарској тврђави.

25. април 1915.

Савезнички десант на Галипоље. Искрцање је експедициони корпус од 65.000 људи, који је почетком 1916. евакуисан у Солун.

25. април–26. јун 1945.

Одржана оснивачка скупштина Организације уједињених нација у Сан Франциску. На завршетку заседања потписана је Повеља Уједињених нација.

27. април 1992.

На свечаној седници оба већа Савезног парламента прихваћен је Устав Савезне Републике Југославије. Република Србија и Република Црна Гора оформиле су СРЈ као државу која наставља континуитет Социјалистичке Федеративне Републике Југославије.

28. април 1919.

У Паризу усвојен предлог Статута Друштва народа и потписан Пакт којим је образовано Друштво народа. Предлог за формирање Друштва народа поднео је председник САД Вудро Вилсон.

28. април 1975.

Последње јединице САД напуштају Сајгон, чиме се завршила двадесетогодишња војна интервенција САД у Јужном Вијетнаму.

30. април 1941.

Немци донели одлуку да се план напада на СССР одложи за 22. јун 1941.

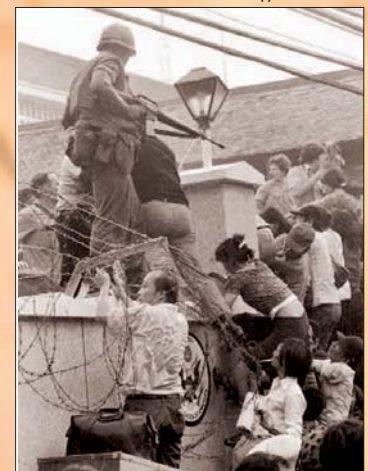
(план "Барбароса").

30. април 1941.

Анте Павелић издао законску одредбу о расној припадности, која је послужила као основ за прогоне и истребљење Срба, Јевреја и Рома у Независној Држави Хрватској.

30. април 1941.

Образована Комесарска управа, цивилна српска власт под немачком окупацијом, којом је председавао Милан Аћимовић. Основни задаци Комесарске управе били су

завођење реда под окупацијом и спречавање евентуалног народног устанка.

30. април 1945.

Адолф Хитлер извршио самоубиство.

30. април 1945.

Југословенска армија почела такозвано ослобађање Трста. ■

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ДОМЕНТИЈАН

Савин ученик, Доментијан, најзначајнији је српски писац 13. века, али и један од великана српске књижевности. За њега кажу да је био “књигољубац” и “зналац светских књига”.

Грандиозна Доментијанова фигура уздиже се високо изнад својих савременика. Као настављач дела светог Саве, он припада врху оне струје у књижевности и духовном животу која је изражавала националне и општељудске идеје немањичке политике државног и културног осамостаљења српског народа.

Рођен око 1210, Доменти-

јан је рано стекао широко образовање. Одличан познавалац свих теолошких дисциплина и литературе, византијске и словенске, био је упућен у сазнања хришћанског Истока. Како сам каже, био је “последњи ученик светог Саве”, његов пратилац у свете земље; присуствовао је његовој смрти и погребу у Трнову у Бугарској и остао крај Савиног гроба до преноса моштију у Србију (око 1227).

Као хиландарски јеромонах, живео је и писао у Карејској ћелији на Светој Гори. Написао је опширно дело “Живот светог Саве”, највероватније 1242/43. године. Две деценије касније (1264), описао је “Живот светог Симеона” (Стевана Немање) у пиргу Преображења на Спасовој води више Хиландара. Убрзо је умро (после 1264), а познати књижевници Теодор Спан и Теодосије изражавали су дубоко поштовање према Доментијановом делу.

Пишући реторичко житије светог Саве, Доментијан је, у ствари, сачинио историју Немањиног, Савиног и Стефановог времена у Србији, балканским просторима и Блиском истоку. Он је Немањину идеју о божанском пореклу своје власти, исказану у аренги прве “Хиландарске повеље”, Немањине аутобиографије, а онда прихваћену од његових синова, “проширио на српску државу и цео српски народ”, уздижући га на “ниво предодређеног, изабраног Божјег народа, Новог Израиља”.

УЧЕНИК СВЕТОГ САВЕ

Скоро све што знамо о светом Сави, почива на Доментијановим казивањима. Иако пише по “нарудбини двора”, Доментијан је настојао да сачува “релативну самосталност” и напише реалну историју Савиног живота. Признају му да је поступио као прави историчар. Поред личног сећања и сведочанстава поузданих сведока, он је уграђивао у свој текст и претходне познате писане изворе. Дабоме, ту су разна документа, писма, прогласи, Савине беседе, путопис из Палестине и друго. Управо зато његова историја обилује значајним подацима о земљама, људима, начину живота, односима међу људима и народима. Уосталом, за Доментијана је историја важнија од појединца, од човека, па и онда кад је тај човек Богом дат као његов Сава.

Историчари књижевности за Доментијана кажу да је “творац националне свести у српској књижевности”. Он је успео да оствари веома активан однос између светог Саве и његовог отачества, па је то главна идеја на којој се гради цео Савин живото-

пис. Споља посматрано, Сава путује, “одлази из отечества, враћа му се, увек с новим вредностима којима га украшава”, каже Радмила Маринковић. Духовно се усавршавајући на Светој Гори, Синају и Гори Таворској, Сава, ипак, своју чистоту дарује отачеству.

По Доментијану, Савин живот је “нека свечана, духовна, чиста служба отаџбини”. Дело има више од 200 страница у модернијем издању. Полазећи по оси Савиних кретања Запад–Исток, у делу се наизменично преплићу боравци у земљи и путовања. Иначе,

дело се састоји од 32 заокружене структуре, а заједно са поговором, композициона целина има 33 дела, што одговара броју Христових година. Та чињеница открива Доментијаново поимање светог Саве као обновљене Христове појаве на земљи, али овога пута у Израиљу, међу Србима. Доментијанове похвале представљају врхунски домет српске реторике средњег века и сублимацију целокупне Савине појаве.

ЖИВОТ СВЕТОГ СИМЕОНА

Своје друго дело “Живот светог Симеона” (1264), Доментијан је написао на основу ранијих писаних дела Немањиног животописа од Стефана Првовенчаног, из кога је извршио избор, и из свога животописа о светом Сави, бирајући оне делове који говоре о његовом јунаку. Славећи светог Симеона, Доментијан је на крају примењивао и похвале, а посебно “Похвале руском кнезу Владимиру”, од Илариона, митрополита кијевског. Наиме, кнез Владимир се сматра утемељивачем хришћанства међу Русима, као што је и Немања својим деловањем “једнак апостолима”, по схватању тадашње српске књижевности. Дакако, тиме је Доментијан желео дати снажнији легитимитет Немањиној верској политици. Ово мање обимно Доментијаново дело, у односу на претходно, има 12 целина. Тиме се симболизује број Христових ученика, апостола. “Живот светог Симеона” боље се уклапа у традиционална црквена схватања о животопису “светог човека”, па је прихваћен као канонски текст о светом Симеону.

У служби повести о српској историји, Доментијан је уједиnio три основна жанра тадашње српске књижевне врсте – поезију као мотивацију, прозу као нарацију, а реторику као сублимацију. Годинама је уживао репутацију нејасног и мистичног мислиоца. Но, када су историјска наука и књижевност боље разоткриле законитости средњовековне поетике, “испливале су Доментијанове вредности”. Тако је он постао српски писац у коме наша савременост “ишчитава сву духовност монументалног српског 13. века”. Оба дела су изузетан извор за упознавање личности и стваралаштва Саве Немањића и, наравно, прилика у Србији онога времена.

Обе Доментијанове биографије издао је Ђура Даничић (1865). Употребио их је у оригиналном тексту Иван Павловић припремајући “Домаће изворе за српску историју” (1877), а превод на данашњи књижевни језик извршио је Лазар Мирковић (1938). ■

Крсман МИЛОШЕВИЋ

ВЕРНОСТ

Лта људи могу учинити без верности? Шта без верности полази за руком? Ништа. Али, садашњи свет мало шта хоће да зна о томе. Он прославља користољубиву својевољност; он лишен верности и не примећује њено одсуство. Свеопште ослобађање од окова, свеопште узајамно издајство воде човечанство према погибели.

Све што је велико смештено је у дубини; оно зри полагаано, захтева људе са дубоким осећањима и тврдом вољом – људе који имају захтевност за довршену врлину својих убеђења и који се осећају добро само онда када знају да их подржава њихова верност. Брзо никне само оно што је безвредно; зато оно и живи недуго, као лептир једнодневник, и безначајно је као пометена прашина. Велика идеја – дубоке двоумице – дуги напор – истинска верност; то је једини ланац претпоставки на којима се гради све стваралачки велико, како у животу народа, тако и у духу појединог човека.

Како једноставно и тачно звуче ове речи: "Остајем који јесам; волећу оно што је привезало моје срце; радићу тако све док се моје груди буду пуниле дисањем живота". Чини се, како је једноставно бити веран! Међутим, верност је – редак гост на земљи. Зашто?

Зато што верност долази изнутра и претпоставља циљност душе; али савремен човек је склон расипању, премишљању, резонерству, свепоричућем критиканству. Ако је човек циљан, он овладава јединственим духовним центром који и одређује његов живот; тада је склон верности. Ако је расут, у њему се угнезди неколико немоћних "центара", који се потом такмиче један са другим, између којих се он колеба и који га стално немоћају и издају једно друго. Али, верност је – оно душевно јединство, она духовна "апсолутност" из које се рађа унутрашња сигурност верника.

Да би био веран, треба нешто да волиш; то јест, треба уопште умети волети, управо нераздвојивом потпуном љубављу. Та љубав и одређује човека. Она га везује за вољену вредност и верност на тај начин постаје приврженост вредности. Ко ништа не воли, тај непокајан, лепрша, ничему није веран, и све издаје. Ко доиста воли, тај "не може друкчије": у њему влада унутрашњи закон, света неопходност. Не да би она у њему пребивала као отежица или га кочила: не, он и не жели друкчије, он ништа друго нити би желео, нити би могао. Ту неопходност он прихвата као нешто што је одабрао и што је желео: као самоодређење, као истинску слободу. Она је за њега лака и "природна"; и он носи и своју верност, као јединствену и природну могућност свога живота...

Веран човек овладава дубином карактера. Ономе ко је недубок и празан верност не "полази за руком". Веран човек има јасно, часно срце. Онај ко живи са сумрачним, тамним срцем, одједном губи своју верност у том мрачном хаосу. Веран човек овладава јаком, тврдом вољом. Како може да схвати верност слабовољан човек? Веран човек је она духовна снага Битија, она неизречена заклетва и завет, она тачка отпора коју је захтевао Архимед да би померио свет. Поничући из унутрашње снаге, сама верност је источник силе. Она се јача карактером, достојанством и чашћу. Она је – искра Божија, благослов Божији, она је – истинско укрељење у Господу....

Све што се учинило у људској историји одистински озбиљно и "реално", што је умело да победи све сумње, страхове и опасности; што је црпило из дубине и витешки страдало – живело је у верности. Верност је за нас, на тај начин, као зов наших предака и – обећање нашим унуцима; а за нас та реч звучи као дубоко убеђење, утеха и спокојство. Који одиста познаје верност, умеће понешто да схвати и о блаженству, и о њеној вишој срећи. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге "Пред букваим загонеткама Господњим", Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15-30. априла

Православни

15. април – Лазарева субота – Врбица

16. април – Улазак Господа Исуса Христа у Јерусалим – Цвети

20. април – Велики четвртак (Велико бденије)

21. април – Велики петак

22. април – Велика субота

23. април – Васкрсење Господа Исуса Христа – Васкрс

24. април – Васкрсни понедељак

25. април – Васкрсни уторак

Римокатолички

16. април – Ускрс

Јеврејски

25. април – Јом ашшоа

ВАСКРС

Васкрс је празник над свим празницима. Он је средиште читаве литургијске године. То је и први празник који се слави од апостолских времена. Колико су апостоли и њихови ученици Исусово васкрснуће сма-

трали важним за хришћанску веру, најбоље доказује чињеница да су успомену на то дело почели да славе не само на тај дан, него и сваког првог дана у недељи, назвавши га "Даном Господњим".

Исусово васкрснуће апостоли узимају као темељ хришћанске вере, јер оно је најочигледније сведочанство Христово Божанства, а уједно је и потврда васкрснућа у вечни живот.

Као средишњи празник црквене године он се у литургији слави пуних педесет дана, тј. до Духова. Васкрс могу право славити и разумети само они који су уистину по покорној исповести умрли у греху и васкрсли на живот у милости. Стога послушајмо опомену светог Павла: "Браћо, очистите стари квасац да, кад сте већ бесквасни, постанете ново тесто, јер је жртвован Христ, наше вечно јагње. Зато слаavimo празник, али не са старим квасцем, с квасцем злобе и греха, него с бесквасним хлебом искрености и истине".

МОМАК

НАЈБОЉИ МЛАДИ СПОРТИСТА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ У 2005. ГОДИНИ, ВАТЕРПОЛИСТА ФИЛИП ФИЛИПОВИЋ

ОД ЗЛАТА

Током 2005. године, са младом Ватерполо репрезентацијом СЦГ, Филиповић је постао првак света у Аргентини и јуниорски шампион Европе на турниру у Софији, где је проглашен и за најуспешнијег играча Првенства и Старог континента. Због тога је ватерполисту "Партизана" и лист "Спорт" изабрао за најбољег младог спортисту наше државе у протеклој години.

Година која је за нама очигледно Вам је била наклоњена. Након освојене две златне медаље на великим такмичењима, проглашени сте и за најбољег спортисту у 2005. години. Да ли сте очекивали такво признање?

– Да будем искрен, нисам се превише надао части која ми је указана. Осим ватерполиста, у години која је за нама велике успехе забележили су млади рукометашаи, потом кошаркашице, а и фудбалери су прошли бараж против Хрвата. Познато је да су то све спортови који су у нашој земљи популарнији од ватерпола. Због свега тога сам се још више обрадовао награди.

Прича о Вашем почетку у ватерполу је занимљива. Кренули сте са оцем да се упишете у фудбалски клуб...?

– Да, са седам година отац и ја смо кренули на Бањицу да се упишем у тамошњи фудбалски клуб и почнем са тренинзима. Будући да татин пријатељ, који је требало да нас упуту код једног од тренера, није дошао, отишли смо на пливалиште "Бањица" и одгледали тренинг ватерполиста. Пошто сам научио да пливам још са пет година, свидело ми се оно што сам видео и тако је све почело. Данас не могу ни да замислим дан без воде и базена.

Кад смо код воде и базена, рекосте да након интервјуа имате тренинг, а прилично сте прехлађени. Како ћете, с обзиром на здравствено стање, да одрадите тренинг?

– У ватерполу термини кијавица, прехлада и главобоља не постоје. И поред хладне воде која нас веома често дочека у ба-

зону, тренирамо као да смо апсолутно здрави. Ако, примера ради, ватерполиста има упалу ува, радиће у теретани и ван базе-на, док ће у базену одрадити вежбе за ноге. То је све од поштеде која може да се добије. Што се превентиве тиче, ми у "Партизану" пред зиму добијамо вакцину против грипа. Ове године је и она изостала, не знам због чега. Они који се баве било којим спортом добро знају да се спортиста који једном испадне из форме, јако тешко враћа. Када бисмо паузирали због сваке кијавице, никада не бисмо достигли врхунску форму. Можда звучи сурово и спартански, али је то цена коју морамо да платимо ако желимо спортски врх света. Медаље и признања су сатисфакција за све уложене напоре.

Како изгледа уобичајен спортски дан врхунског ватерполисте?

– И није нарочито занимљив. У току дана имамо два тренинга. Јутарњи од 9.30 до 12 и вечерњи од 19 до 21. Имамо организовану исхрану у ресторанима где одлазимо после јутарњег и вечерњег тренинга. Након тога смо слободни. Уколико у току сутрашњег дана имам неку утакмицу, те вечери не идем нигде већ се одмарам и спавам. Ако то није случај, видим се са девојком или пријатељима.

У Партизану сте као јуниор четири сезоне наступали за први тим а ове године сте потписали први професионални уговор. Спортисти, али и функционери, обично избегавају да говоре о финансијској страни уговора. Желите ли да кажете колико је плаћен један ватерполо репрезентативац у Србији и Црној Гори?

– У односу на неке друге спортове и спортисте, ватерполисти, и то они врхунски, плаћени су знатно мање. Иако је ватерполо наш најтрофејнији спорт у последњим деценијама новац који се заради не може да се упоређује ни са рукометашима ни са кошаркашима. О фудбалерима да и не говорим. Максимум новца који се може добити од петогодишњег уговора у нашој земљи мери се у десетима хиљада евра. Наглашавам, то је максимум и то може да плати само најбогатија екипа. Од укупне цифре одмах се добије 20 одсто, а остатак се дели у десет рата. Треба ли да нагласим и то да апсолутна сигурност исплате не постоји?

БИОГРАФИЈА

Филип Филиповић је рођен 2. маја 1987. у Београду. Од седме године игра за "Партизан".

У јуниорској конкуренцији, са европских и светских турнира донео је у ову земљу четири златна и два сребрна одличја.

Као шеснаестогодишњак позван је у сениорску репрезентацију 2003, године када се на Европском првенству у Крању окитио златном медаљом, раме уз раме са Икодиновићем, Вујасиновићем, Шапићем.

У уговору који сте потписали на пет година постоји клаузула према којој можете да одете из клуба у случају повољне понуде из иностранства. Где бисте волели да наставите каријеру?

– У овом тренутку не могу да замислим живот без Бањице и "Партизана". Једноставно, не видим себе у другом клубу. Али, свако има неки свој сан па и ја. Мој сан је Шпанија, тачније Барселона. Имао сам велику срећу да играјући ватерполо посетим тај град неколико пута и сваки боравак тамо пружио ми је нешто ново. Менталитет тамошњих људи је јако сличан нашем, али су им улице чисте и уредне. Тамо све сија. Барселона је град мојих снова. ■

Ненад С. МИЛЕНКОВИЋ

"НЕБЕСКЕ ВИДРЕ" НА ЈАХОРИНИ НАЈБОЉИ ЕКИПНО И ПОЈЕДИНАЧНО

Падобранска екипа Војске Србије и Црне Горе "Небеске видре" учествовала је крајем марта на три параски такмичења на Јахорини – Првом међународном параски купу 2006. године, Трећем отвореном првенству Босне и Херцеговине у параскију, а истом приликом одржано је и Осамнаесто државно првенство СЦГ у параскију у појединачној конкуренцији. На прва два такмичења учествовало је осам екипа, а екипа "Небеских видри" на оба такмичења заузела је екипно прво место.

Старији водник прве класе Мирољуб Јанићијевић из 63. падобранске бригаде био је први у појединачној конкуренцији на сва три такмичења, док је старији водник прве класе Радмила Ђурић на сва три такмичења заузела треће место у појединачној конкуренцији, односно прво у женској категорији.

Иначе, параски такмичење је комбинација такмичења у велеслалому, према правилима светског купа, и падобранских скокова на циљ на падину под углом од 35 степени. ■

СТУДЕНТСКО ПРВЕНСТВО БЕОГРАДА У ОРИЈЕНТИРИНГУ

НАЈУСПЕШНИЈА ЕКИПА ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

У оквиру 9. студентског првенства Београда у оријентирингу, у београдском насељу Браће Јерковић одржано је и првенство Војне академије у оријентирингу, као својеврстан увод у предстојеће спортско првенство Војне академије. Такмичење је одржано под покровитељством Скупштине града Београда, а у организацији Оријентиринг савеза Београда, ПОК "Обилић" и Универзитетског спортског савеза Београда и Војне академије.

Велики број учесника искористио је сунчан и топао пролећни дан да, такмичећи се у одговарајућој категорији, преиспита своју спретност и брзину на краткој дистанци, у стамбеном насељу са доста микродетаља. Ваља нагласити и да је ово такмичење било увертира за Отворено првенство Србије у оријентирингу у Смедеревској Паланци, које ће да буде и једно од квалификационих такмичења за избор репрезентације за учешће на Светском студентском првенству у оријентирингу од 14. до 21. августа у Словачкој.

После сумирања резултата, најуспешнији студент Београдског универзитета у оријентирингу јесте Раде Гољовић са Грађевинског факултета, а најбоља студенткиња Наја Ђурић долази са Економског факултета. Екипно, у категорији студената, убедљиво најбољи били су студенти Војне академије, док су студенткиње Филозофског факултета победиле у женској конкуренцији.

Што се тиче првенства Војне академије, прво место заузео је студент Жељко Ћорић са Одсека ПВО, други је био Марко Антић (КоВ), а трећи Вукашин Мијаиловић (КоВ). Екипно, најбољи су били студенти Одсека КоВ, други су били студенти са Одсека ВС и ПВО, а трећи ученици Војне гимназије. ■

С. САВИЋ

У СУСРЕТ 19. БЕОГРАДСКОМ
"BANCA INTESA" МАРАТОНУ 2006.

БОЉИ УСЛОВИ ЗА БОЉА ВРЕМЕНА

И ове године организатори су се потрудили да маратон, који ће бити одржан 22. априла, буде финансијски и садржајно богатији од претходних

сим што се доласку априла већина нас радује због тога што нам доноси лепше и топлије време, начињање првих дана четвртог месеца у години најављује и приближавање једног од најзначајнијих спортских манифестација у Београду, а и шире. Наравно, реч је о Београдском маратону о коме су прошле године, посредством најзначајнијих светских телевизијских кућа, агенција, спортских дневника и веб страница, били обавештени љубитељи трчања на свим континентима. Ови подаци, не само што говоре о месту које Београдски маратон заузима у свету спорта, већ и намећу обавезу да сваки следећи буде, ако не бољи, оно бар на нивоу претходног. Тако су се и ове године организатори, уз знатну подршку спонзора, пре свега италијанске банке "Интеза", потрудили да 19. маратон, који ће бити одржан 22. априла, буде финансијски и садржајно богатији од претходних.

За председника Управног одбора Маратона изабран је наш дугогодишњи кошаркашки репрезентативац Александар Ђорђевић док је промотер "Београдског Banca Intesa маратона", најбољи атлетичар свих времена Карл Луис, рекордер по дужини непобедивости у светској атлетици – више од десет година није био поражен у скоку у даљ, а за то време се такмичио 63 пута.

Као и претходних година, и овогодишњи маратон имаће хуманитарни део који је посвећен Уницефовој акцији "Школа без насиља", па отуда и његов слоган гласи "19. београдски Banca Intesa маратон – за школу без насиља".

Овој хуманитарној акцији, коју организује Уницеф у сарадњи са републичким министарствима здравља, рада и просвете и спорта Србије, печат ће дати амбасадор Уницефа Александар Ђорђевић и Карл Луис који ће се ангажовати на прикупљању што више новца. Акцији ће допринети и фудбалски клубови "Партизан" и "Црвена звезда" пошто су за 126. фудбалски дерби штампани посебни дресови које су потписали актери дербија и две лопте. Они ће бити стављени на аукцијску продају која ће бити организована на веб сајту Београдског маратона. Приход се очекује и од продаје маратонских мајица са знаком Уницефа и "19. Београдског Banca Intesa маратона – за школу без насиља".

Како смо већ навикли, увод у "велики" маратон представља, "Дечији Смоки маратон" који ће бити одржан 15. априла у београдском зоолошком врту. Из њега је и проистекао пројекат "Почнимо са спортом" осмишљен са амбицијом да прерасте у систематски приступ увођењу наших најмлађих суграђана у организоване атлетске активности. Тако ће после овогодишњег "Дечијег Смоки маратона" 240 учесника финалног такмичења бити позвано у атлетску "школицу" из које ће захваљујући прилагођеним здравственим, тренажним, такмичарским и едукативним програмима изаћи спремнији за даље бављење спортом.

Од ове године учесници Маратона могу да се пријаве за учешће и посредством Интернета, а новина је и да ће се резултати мерити електронски, уз помоћ чипова. Наградни фонд за ову годину је увећан, тако да ће најбољи маратонац добити 8.000, а маратонка 6.000 евра. У склопу главне трке одржаће се и Првенство Балкана у маратону и Регионално војно првенство у маратону. ■

С. С.

ОДРЖАНО 48. СВЕТСКО
ВОЈНО ПРВЕНСТВО У СКИЈАЊУ

ЗА РЕЗУЛТАТЕ СУ НЕОПХОДНА УЛАГАЊА

Екипа Војске СЦГ у скијању први пут је наступила на Светском скијашком војном првенству у Андермату у Швајцарској. Премијерни наступ обележили су бројни контакти са екипама из других земаља.

Први пут, скијашка екипа Војске Србије и Црне Горе учествовала је на Светском војном првенству у скијању које је крајем марта одржано у познатом швајцарском ски-центру Андермат. Четворочлану екипу, која се прозвала "Медведи", чинили су вођа екипе и представник наше војске у алпском скијању потпоручник Александар Милошевић, такмичарка у женском велеслалому професорка са Војне академије Лела Марић и представник у нордијским дисциплинама водник прве класе Игор Вуковић из Гардијске бригаде. Тренер екипе је професор Војко Петковић.

У конкуренцији мушки велеслалом, међу 34 такмичара, наш представник Александар Милошевић заузео је 20 место, што је одличан резултат када се има у виду да су првих 19 места заузели професионални скијаши који се такмиче у Светском купу, а многи од њих су били и на Олимпијади у Торину. У женској конкуренцији, наша представница је отпала у првој трци и остала без пласмана. Такмичар Игор Вуковић, у конкуренцији 76 скијаша, заузео је 60. место у нордијском скијању (првих 58 су професионалци), а како за њега није набављена одговарајућа такмичарска пушка, Вуковић, иако је био пријављен и за такмичење у бијатлону, није се такмичио.

По повратку у Београд, вођа екипе објашњава да "овакав резултат наше екипе није изненађујући када се има у виду да већина професионалних скијаша тренира 11 месеци годишње, а све се организује у чврстој спрези државе и војске које много улажу у унапређење и развој спорта".

Можда се као највреднији резултат првог наступа "Медведа" на Светском војном првенству у скијању могу истаћи контакти које су остварили са представницима других екипа. Тако је договорена сарадња са Словенцима и детаљно разрађен план гостовања у Словенији, те могућност позајмљивања њихове опреме нашим такмичарима и обука спортиста и тренера. Са хрватском екипом уговорена је позајмица потребних пушака за бијатлон. Дакле, сви поменути договори су разрађени, али да би они били реализовани формалне уговоре треба да потпишу званичници војних дипломатија. ■

Сања ЈЕФТОВИЋ - ЧАНОВИЋ

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА

ДОПУНА КОНКУРСА

За избор лица у наставничко звања Војномедицинске академије у Београду

а) И з б о р – на формацији ВМА

1. Једног наставника за предмет **ФАРМАЦЕУТСКА ТЕХНОЛОГИЈА** у звање ванредног професора

УСЛОВИ КОНКУРСА

Конкурсати могу лица на служби у Војсци Србије и Црне Горе која испуњавају ове услове:

ОПШТИ УСЛОВИ

- да су држављани СЦГ;
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности односно који нису осуђивани за таква дела казном затвора дуже од шест месеци (утврђује по службеној дужности надлежни орган);
- да су завршили медицински факултет и да испуњавају услове прописане Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама Војске Србије и Црне Горе за избор у одговарајуће наставничко односно сарадничко звање;
- да имају објављене научне и стручне радове;
- да показују склоност за наставнички рад.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- За научно звање под редним бројем 1 могу конкурсати лица која имају научни степен доктора наука из области за коју се бирају,
- За научно звање под редним бројем 1 могу конкурсати цивилна лица која су у последња два оцењивања оцењена службеном оценом најмање "врло добар";

Предност при избору имају кандидати који:

- имају дужи наставнички стаж у извођењу наставе из предмета за који конкуришу;
- имају више објављених научних и стручних радова из предмета односно научно-наставне области за коју конкуришу;
- се служе са више страних језика.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Молбе се подnose Војномедицинској академији Београд, Црнотравска број 17.

Уз молбу се прилаже:

- оверена фотокопија уверења о држављанству;
- оверене фотокопије диплома – уверења о завршеном факултету и докторату
- списак објављених стручних и научних радова са радовима у прилогу;
- биографију са описом кретања у служби, а посебно бављење наставничким дужностима и бављење научноистраживачким радом.

Фотокопије докумената се оверавају код персоналног органа јединице – установе у којој је кандидат на служби.

Конкурс је отворен 15 дана од дана објављивања у магазину "Одбрана".

О резултатима избора кандидати ће бити писмено обавештени у року од 10 дана након извршеног избора.

Све информације могу се добити у Секретаријату Наставно-научног већа ВМА на телефон 2661-122 локал 26-384. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ

р а с п и с у ј е

КОНКУРС

за пријем у радни однос на неодређено време

1. Једног цивилног лица за радно место преводиоца за енглески језик – Референт у Одсеку за интернет.

ОПШТИ УСЛОВИ

- да је држављанин СЦГ;
- да се против њега не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да није осуђивано за такво дело казном затвора дужом од шест месеци (утврђује надлежни орган по службеној дужности);
- да је завршило Филолошки факултет, смер енглески језик и књижевност.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- да поседује искуство у раду на превођењу;
- да познаје рад на рачунару, програмски пакет Microfot Office.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Молба се подноси Управи за односе са јавношћу Министарства одбране СЦГ, Бирчанинова бр. 5 Београд.

Уз молбу се прилаже:

- Извод из матичне књиге рођених
- Лекарско уверење
- Потврда да се не води судски поступак
- Оверена фотокопија Уверења о држављанству
- Оверена фотокопија Дипломе, уверења о завршеном факултету
- Радна биографија

Конкурс је отворен 15 дана од дана објављивања у магазину "Одбрана".

О резултатима конкурса кандидати ће бити писмено обавештени у року од 15 дана након избора.

Све информације могу се добити у Управи за односе са јавношћу, телефон 3203-188 и 3203-016. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ

р а с п и с у ј е
К О Н К У Р С

за пријем официра на редовно Командно-штабно и Генералштабно усавршавање у Војној академији

Професионални официри Војске Србије и Црне Горе и Министарства одбране могу конкурисати за редовно Командно-штабно, односно Генералштабно усавршавање у Војној академији у школској 2006/2007. години, ако испуњавају следеће услове.

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су држављани СЦГ
- да су здравствено способни за војну службу (утврђује надлежна војна здравствена установа) и
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно, да нису осуђивани за таква дела казном затвора дужом од шест месеци.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

а) За Командно-штабно усавршавање:

- да су завршили Војну академију или факултет са просечном оценом најмање 8 (кандидати који су завршили Војну академију са просечном оценом мањом од 8 полагају посебан испит)
- да до тренутка затварања Конкурса имају најмање чин мајора
- да су дужност за коју је одређен чин мајора или виши чин успешно обављали најмање две године
- да су у току службе имали све повољне службене оцене, односно најмању оцену врло добар у последњем периоду оцењивања, пре упућивања на усавршавање
- да су здрави и способни за војну службу без ограничења
- да су рођени 1966. године или касније
- да нису упућивани на последипломске студије
- да познају један светски језик (енглески, француски, руски, немачки) у обиму првог степена курса (школе) страних језика

б) За Генералштабно усавршавање:

- да су Командно-штабно усавршавање официра или последипломске студије у области ратне вештине облика магистеријума завршили са просечном оценом најмање 8 (осам)
- да имају најмање чин потпуковника
- да су командне, штабно-оперативне, научно-наставне или друге дужности за које се одређује чин потпуковника или виши чин успешно обављали најмање две године
- да су за последњи период оцењивања оцењени службеном оценом одличан
- да познају један светски језик (енглески, руски, француски или немачки) у обиму другог степена курса (школе) страних језика
- да су рођени 1959. године или касније

Предност за пријем на Командно-штабно, односно Генералштабно усавршавање има професионални официр, који има бољу последњу службену оцену, а ако имају исту последњу службену оцену – предност има кандидат који је дуже време непрекидно оцењиван бољом службеном оценом, који има бољи успех из претходног школовања, који има виши чин, који је постављен на формацијско место вишег

чина и који је успешније обављао више различитих дужности.

На основу одлуке о избору кандидата са седнице Колегијума министра одбране Управа за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране Србије и Црне Горе донеће наредбу о упућивању изабраних кандидата на Командно-штабно и Генералштабно усавршавање.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидати који испуњавају услове Конкурса попуњавају упитник за школовање ("Службени војни лист", број 41/93, образац бр. 2).

Уз упитник треба приложити следеће документе: уверење о држављанству, оверену копију последње две службене оцене, извод из матичне књиге рођених, оцену здравствене способности коју доноси надлежна војнолекарска комисија, доказ да се против кандидата не води кривични поступак нити поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, препис дипломе о завршеној Војној академији, односно факултету (ако у дипломи нема просечне оцене успеха, прилаже се извод из предметних оцена) и уверење о познавању енглеског, руског, немачког или француског језика. Осим наведених докумената, кандидати за Генералштабно усавршавање треба да доставе и препис дипломе о завршеном Командно-штабном усавршавању или о завршеном магистеријуму.

Кандидати који су војну академију завршили са просечном оценом мањом од осам, а испуњавају све друге услове конкурса, подносе пријаву за полагање посебног испита, прописану Упутством о посебном испиту за пријем на Командно-штабно усавршавање за кандидате који су војне академије завршили са просечном оценом мањом од осам ("Службени војни лист", број 11/00, у даљем тексту – Упутство). Упитнике (пријаве) са документима кандидата и мишљењем старешине ранга команданта пука – бригаде или вишег, надлежна команда, односно установа доставља Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе, одвојено за КШУ и ГШУ, најкасније 10 дана после закључења Конкурса. **При прослеђивању пријаве обавезно навести дужност на коју ће кандидат бити постављен после завршетка школовања (назив дужности и јединицу).** Непотпуни и некомплетни документи неће се разматрати. Усавршавање почиње 1. септембра 2006. и траје једну школску годину.

Међусобне обавезе Министарства одбране Србије и Црне Горе и лица примљених на усавршавање регулишу се уговором.

Остала обавештења у вези са Конкурсом могу се добити у Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране (на тел. 23-965, односно 011/3201-965). Управа за кадрове неће враћати документе кандидатима који нису изабрани.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања у магазину "Одбрана".

Управа за кадрове ће, након анализе броја поднетих молби, обавестити кандидате који подлежу полагању посебног испита, за које се родове и службе није пријавио потребан број кандидата који испуњавају услове, на начин прописан тачком 10. Упутства.

Посебан испит реализоваће Војна академија у складу са Упутством. ■

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ**

р а с п и с у ј е

К О Н К У Р С

за пријем кандидата из грађанства у Војну академију

У школској 2006/2007. години примаће се кандидати из грађанства за студенте Војне академије – смер:

- пешадија;
- АРЈ ПВО;
- ОМЈ;
- авијација;
- ВОЈ;
- техничка служба КоВ;
- ваздухопловотехничка служба

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА :

- да су мушког пола;
- да су држављани СЦГ;
- да су здравствено способни за школовање (утврђује надлежна војна лекарска комисија);
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци или казном малолетничког затвора и
- да нису ожењени.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА :

- да су рођени 1985 године или касније;
- да су завршили четворогодишњу средњу школу;
- да у свим разредима из математике имају најмање оцену 4 (врло добар);
- да у свим разредима из владања имају најмање оцену 5 (одличан) и
- да су у сва четири разреда средње школе постигли најмање врло добар општи успех.

Кандидати способни за Војну академију полажу квалификациони испит из математике, подлежу психолошком испитивању и провери физичке способности.

ШКОЛОВАЊЕ, ПРАВА И ОБАВЕЗЕ СТУДЕНАТА

Школовање у Војној академији почиње 2. октобра 2006. године и траје четири или пет година, зависно од смера. По завршетку школовања, студенти стичу високо образовање и стручно звање дипломираног официра Војске Србије и Црне Горе, примају се у професионалну војну службу и унапређују у

чин потпоручника одговарајућег рода – службе.

За време школовања студенти станују у интернату, а све трошкове школовања сноси Министарство одбране Србије и Црне Горе.

Међусобне обавезе лица примљених на школовање и Министарства одбране Србије и Црне Горе регулишу се уговором.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидати из грађанства подносе пријаву команди војног одсека (одељка) на територији сталног места боравка, на образцу који се добија код тог органа, а војници – команди војног одсека на чијој се територији налазе на одслужењу војног рока.

УЗ ПРИЈАВУ ПРИЛАЖУ:

- оверену фотокопију уверења о држављанству;
- оверену фотокопију извода из матичне књиге рођених;
- потврду надлежног органа да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном малолетничког затвора у трајању дужем од шест месеци или казном малолетничког затвора;
- оверене фотокопије сведочанстава свих разреда и дипломе средње школе.

Фотокопије докумената тражених по конкурс у кандидат може, уз давање на увид њиховог оригинала, бесплатно да овери у команди војног одсека (одељка) на територији сталног места боравка.

Конкурс је отворен до 30 дана од дана објављивања.

Кандидати за студенте Војне академије, моћи ће у командама војних одсека (одељака) где су конкурисали да добију обавештење о резултатима конкурса почев од 20. септембра 2006. године.

Кандидатима који нису изабрани за школовање документа се неће враћати.

Остала обавештења у вези са конкурсом, програм испита из математике и провере физичке способности могу се добити у Војној академији и војним одсецима. ■

МАЛИ ОГЛАСИ

Стан у Шапцу, 61 кв, II, ЦГ, лифт, укњижен.
Мењам за стан у Београду.
Тел. 015/370-516

Јубиларних 20 година од завршетка XIII класе ОСВШ "Братство јединство" Београд обележићемо 27. маја 2006. године. Окупљање класића је у згради школе у 11 часова. Контакт: Предраг Симић, 32-305, 011/3603-305 и Љубиша Микић, 28-250, 011/3053-250

ЦЕНЕ за лето 2006.

1. ВОЈНА УСТАНОВА „ТАРА“ – Бајина Башта – Хотел „О м о р и к а“

Период примене и врста услуге	Тип собе	АПП	АП	1/1Т	1/1	1/2Т и дуплекс	1 / 2	1/3	1/4
	Категорија корисника								
22.04.2006 08.07.2006. Полупансион	Припадници МО и ВСЦГ	2.850,-	1.950,-	1.750,-	1.650,-	1.450,-	1.350,-	1.250,-	1.150,-
	Цивилна лица и странци	3.850,-	2.650,-	2.350,-	2.150,-	1.950,-	1.750,-	1.650,-	1.550,-
08.07 – 02.09.2006. Полупансион	Припадници МО и ВСЦГ	3.150,-	2.150,-	1.900,-	1.750,-	1.540,-	1.390,-	1.300,-	1.250,-
	Цивилна лица и странци	4.140,-	2.880,-	2.580,-	2.350,-	2.150,-	1.950,-	1.850,-	1.700,-

Депанданс „Ј а в о р“

Период примене	Тип собе	Врста услуге	1/1	€
	Категорија корисника			
22.04 – 08.07.2006.	Припадници МО и ВСЦГ	Полупансион	1.450,-	1.250,-
	Цивилна лица и странци	Полупансион	1.950,-	1.650,-
08.07 – 02..09.2006.	Припадници МО и ВСЦГ	Полупансион	1.600,-	1.350,-
	Цивилна лица и странци	Полупансион	2.150,-	1.850,-

Хотел „Бели Бор“

Период примене	Тип собе	Врста услуге	1/1	1/2	1/3
	Категорија корисника				
22.04 – 08.07.2006.	Припадници МО и ВСЦГ	ПА	1.450,-	1.250,-	1.150,-
	Цивилна лица и странци	ПА	1.950,-	1.650,-	1.550,-
08.07 – 02.09.2006.	Припадници МО и ВСЦГ	ПА	1.600,-	1.350,-	1.250,-
	Цивилна лица и странци	ПА	2.150,-	1.850,-	1.700,-

2. ВОЈНА УСТАНОВА „В Р Њ А Ч К А БАЊА“ – Врњачка Бања – Хотел „Б Р Е З А“

Период Примене	Тип собе	Врста услуге	1/3	1/2 Ф	1/2 К	1/1 К	1/1Ф	АП
	Категорија корисника							
01.04 – 01.05.2006.	Прип. МО и ВСЦГ	ПП	930,-	980,-	1.070,-	1.100,-	1.350,-	1.580,-
	Циви. лица и странци	ПП	1.230,-	1.310,-	1.430,-	1.470,-	1.800,-	2.100,-
01.05 01.07.2006.	Прип. МО и ВСЦГ	ПП	1.000,-	1.050,-	1.150,-	1.200,-	1.460,-	1.580,-
	Циви. лица и странци	ПП	1.330,-	1.410,-	1.540,-	1.600,-	1.940,-	2.100,-
01.07. 01.09.2006.	Прип. МО и ВСЦГ	ПП	1.090,-	1.150,-	1.260,-	1.290,-	1.580,-	1.910,-
	Цивил. лица и странци	ПП	1.450,-	1.540,-	1.680,-	1.720,-	2.110,-	2.550,-

УСЛОВИ ПРОДАЈЕ:

1. Доплата за пансионски ручак у ВУ "ТАРА", у објектима "Оморика" и "Јавор" и ВУ "Врњачка Бања" износи 300,00 дин. за све категорије корисника.
2. У ВО "Валданос" у објекту "МЕНДРА" соба 1/2 има цену 1/2 МОНТ. КУЋИЦЕ, док је цена ПОЛУАПАРТМАНА као у ЗИДАНИМ БУНГАЛОВИМА 1/4.
3. У ВО "Валданос" полупансион подразумева коришћење оброка доручак – вечера, док је доплата за пансионски ручак, за све категорије корисника, 3,00 евра.
4. Цена пансиона – полупансиона по особи у аутоприколици, када користи једна особа, наплаћује се по цени за 1/2 увећаној за 10%.
5. Цена пансиона – полупансиона по особи у бунгаловима када користе две особе наплаћује се на бази цене 1/3 увећаној за 20%.
6. Услуге резервација у Војној туристичкој агенцији за сва одмаралишта наплаћују се у износу од 826,00 дин. са ПДВ-ом, по једној смештајној јединици.
7. ЗА ИЗВРШЕНЕ РЕЗЕРВАЦИЈЕ, у војним одмаралиштима "Тара", "Врњачка Бања" и "Валданос", гости поред једнократне уплате аранжмана могу услуге плаћати у више месечних рата (чековима грађана) и то:

ВУ "ТАРА" – четири рате:

- прва рата – аконтација висини 30% комплетног аранжмана, приликом резервације;
- друга рата 30% комплетног аранжмана, у току боравка у хотелу;
- трећа рата 20% комплетног аранжмана одложено 30 дана од дана одласка;
- четврта рата 20% комплетног аранжмана одложено 60 дана од дана одласка. За трећу и четврту рату чекови се депонују на рецепцији хотела.

Индивидуални гости услуге боравка могу платити и кредитном картицом.

ВУ "ВРЊАЧКА БАЊА" – четири рате:

- прва рата – аконтација 30% вредности аранжмана, приликом резервације,
  - друга рата 20% вредности аранжмана, у току боравка у хотелу.
- Преостали износ дели се на две једнаке рате и то:
- трећа рата након 30 дана, од последњег дана боравка у хотелу;
  - четврта рата након 60 дана од последњег дана боравка у хотелу
- За трећу и четврту рату чекови се депонују на рецепцији хотела. За авансне уплате комплетног аранжмана, најкасније 7 дана пре почетка прве услуге, одобрава се попуст од 5%.

ВУ "БОКА" – Улцињ, ВО "ВАЛДАНОС" – Валданос – плаћање услуга у више месечних рата и то: прва рата – аконтација 20% вредности аранжмана, приликом резервације, а преостали део на више једнаких месечних рата, чековима грађана, с тим да последња рата доспева најкасније до 15. децембра 2006. Чекови се депонују у Војној туристичкој агенцији – Београд.

За једнократну уплату целокупног аранжмана до 20. јуна 2006. одобрава се попуст од 5%.

8. Гости у одмаралишту плаћају боровишну таксу која је одређена одлуком републичких органа и осигурање.

9. Туристичким агенцијама за индивидуалне аранжмане на упит одобрава се провизија од 5% на цену пансиона/полупансиона, а комплетан износ аранжмана се плаћа до рока назначеног на профактури.

10. Цене су гарантоване осим у случају промене паритета динара и значајнијег поскупљења ставки које директно утичу на формирање цена. У том случају корекције не подлеже већ уплаћени део аранжмана.

VOJNA TURISTIČKA AGENCIJA
Beograd, Resavska 34 A

Šalterska služba: tel. 011/636-535
tel. 011/3201-887; 3203-342
fax 011 / 3616-155

PRIJAVA ZA ARANŽMAN

NAZIV ODMARALIŠTA			
MESTO			
HOTEL / OBJEKAT			
➤ TERMIN	od	do	ili od do
➤ TIP SOBE			
Prezime i ime	Ostala imena za prijavu	God. rođenja	Srodstvo
Adresa			
Broj telefona	u stanu:	na poslu :	
Usluga	Prevoz	Ski pass	
Pansion	Polupans.	DA	Br. osoba: DA odrasli deca:
		NE	NE
Напомена: Деца до 10 година имају попуст на цену и то:			
➤ А) 30% користе посебан лежај и храну / уписати број деце:			
➤ Б) 50% користе лежај или храну / уписати број деце:			
➤ С) 70% користе заједнички лежај и немају храну / уписати број деце:			
ако не користи посебан леж. и храну не плаћа услуге боравка изузев осигурања			
Дете до 3 године			
Status korisnika aranž.(zaokružiti)			
1) Profes.VL ; 2) CL u V. 3) Penz.V. 4) Porodični penz. 5) Ostala lica sa stat.prip.V. 6) Civilna lica 7) Stranci			
Potvrđujem potpisom da sam upoznat sa svim ulovima putovanja-boravka (sa poledjine prijave aranžmana) sa kojim sam saglasan i da isti prihvatam u svoje ime i ime putnika iz ove prijave. NAVEDENI podaci su tačni i agencija ne snosi nikakvu odgovornost u slučaju netačnih i nepotpunih podataka.			
Datum prijave: _____		Potpis podnosioca prijave: _____	

11. ПОПУСТИ ЗА ДЕЦУ:

Деца до 3 године старости, уколико не користе посебан лежај и храну, не плаћају услуге боравка, осим осигурања.

Деца од 3 до 10 година старости имају следећи попуст:

- 30% ако користе храну и посебан лежај,
- 50% ако користе или лежај или храну,
- 70% ако користе заједнички лежај са родитељима и не користе храну.

Деца од 3 до 10 година старости могу користити само један попуст.

12. ОТКАЗИ:

- од 30 или више дана враћа се комплетан износ аконтације или аранжмана уз одбитак трошкова повраћаја,
- од 29 до 15 дана обуставља се 20% аконтације односно аранжмана,
- од 14 до 8 дана обуставља се код аконтације 50%, а код аранжмана 40%,
- до 7 дана обуставља се цео износ аконтације односно 80% аранжмана.

Откази се достављају у писаној форми уз прилагање резервације и оригинал уплатнице.

У случају више силе (смрт у породици, болест, службена спреченост и сл.), што се мора и доказати одговарајућим документом, уплаћени износ се враћа у целости уз одбитак манипулативних трошкова. Износ на име трошкова резервација се не враћа.

13. Организован аутобуски превоз на релацији Београд–Валданос–Београд, а за Тару уколико буде било довољно заинтересованих путника.

14. Уз овај програм важе "Посебна упутства за примену цена у војним одмаралиштима".

ВОЈНА ТУРИСТИЧКА АГЕНЦИЈА – БЕОГРАД
Тел. 011/ 636-535, 32-01-887, 32-03-342,
факс 011/36-16-155

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

ШАМПИОН
НА ДЕЛУТопалов – Адамс
Сан Луис, 2005.

1.Сф3 Сф6 2.ц4 е6 3.Сц3 ц5

Шаховски свет је признао Бугарина Веселина Топалова као новог шаховског краља. ФИДЕ је раније организовала још неколико шампионата, али на њима нису играли најбоље велемајстори данашњице. После Каспаровљеве одлуке да више не игра, безмало најјаче друштво се некако окупило, а на титулу је рефлектовало више њих. Топалов је био убедљиво најбољи на том турниру.

Ову партију почиње не баш "школским" потезом, а други потез карактерише Енглеску партију.

4.г3 б6 5.Лг2 Лб7 6.0-0 Ле7 7.Те1 Се4 8.д4 Сц3 9.бц3 Ле4 10.Лф1 д6

Анализирајући ову партију у свом часопису "Модерни шах", међународни мајстор Милош Јовичић пише да се испоставило да је овај "природан" потез – теоретска новост. Наравно, он тако пише јер тог наставка нема у његовој "бази".

11.х4 Сд7 12.д5 0-0 13.а4 х6 14.Лх3 ед5 15.цд5 Лф6 16.Та3 б5

Питаћете се чему ова жртва? Црни ће спречити претњу белага 17. ц4, али је то није било сврсисходно, јер је његов противник ипак спровео свој план!

17.а65 Сб6 18.ц4 Лф3 19.Тф3 Сц4 20.Да4 Се521.Та3 Те8 22.х5 Те7 23.Лф4 Т68 24.Лф5 Де8 25.Лц2

ЗАНИМЉИВОСТИ

ГЕНЕРАЛОВА УДОВИЦА

Сматра се да четврти светски шампион Александар Алехин, иначе син "маршала племства" и члана руске Думе, није много држао до жена. Променио их је четири, а једна од њих била је Надежда Васиљевна, удовица једног руског генерала. Била је тридесет година старија од Алехина.

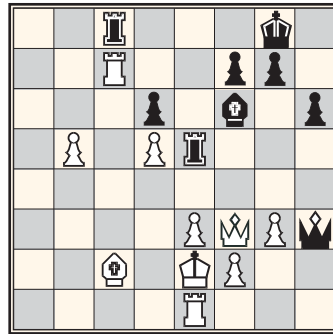
УНИФОРМИСАНИ ШАХИСТИ

Филипинска шаховска федерација има одећу прописану за шахисте. Шах је у тој земљи јако популаран, али нам није познато ко је све и у којој прилици обавезан да носи прописано одело.

Дд7 26.Де4 Ср6 27.Дд3 ц4 28.Дц4 Сф4 29.Дф4 Те5 30.Дф3 Дх3

Дама као дама – није прва коју су понеле емоције, па је залутала.

31.Та7 Тх5 32.е3 Дх2 33.Кф1 Дх3 34.Ке2 Те5 35.Тц7 Тц8

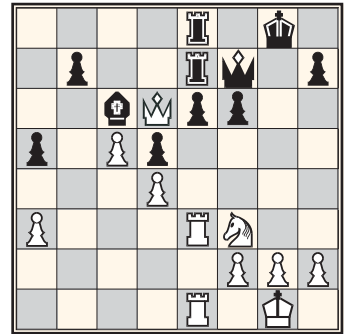
Бели: Ке2, Дф3, Тц7, Те1, Лц2, б5, д5, е3, ф2, г3

Црни: Кг8, Дх3, Тц8, Те5, Лф6, д6, ф7, г7, х6

Следи "гром из ведрa неба"! 36.Лф5! Тф5 37.Тц8 Кх7 38.Тх1 1:0

То је био шампион на делу. Али, "батина има два краја". У следећем броју ћемо приказати како је Енглез натерао новолеченог шампиона да испије прву чашу жучи!

КОМБИНАЦИЈА

Естрин – Скуја
СССР, 1951.

Бели: Кг1, Дд6, Те1, Те3, Сф3, а3, ц5, д4, ф2, г2, х2

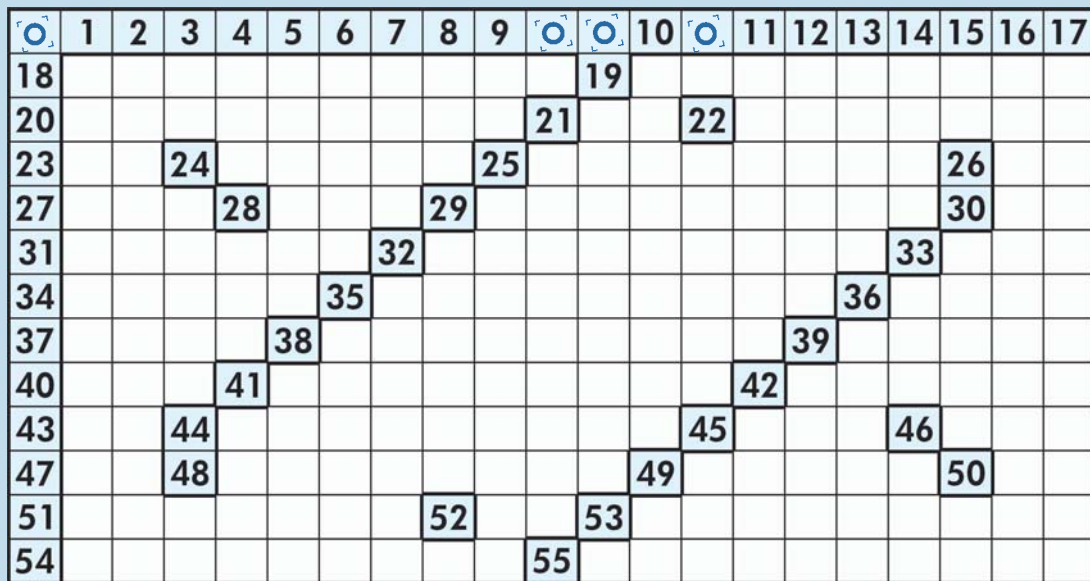
Црни: Кг8, Дф7, Те8, Те7, Лцб, а5, б7, д5, е6, ф6, х7

Бели на потезу.

1.Се5! фе5 2.Тг3 Кф8 3.Де5 Тд7 4.Тее3! Ке7 5.Тг7 1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: дотарија, облаци, таст, унгарци, боа, опсенар, шаховски турнир, траник, Америка, ас, оса, шетан, Ни, а, ико, талент, нека, итд, оро, налик, а-тим, н, в, исто, реван, ето, Ади, Канг, гладан, Умо, к, ЕШ, Отару, Еме, фи, имовите, Варус, Жељко Обрадовић, Инирала, кер, сатировање, Пабо, Ајланд, старинар.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

18. Кованица од два динара, 19. Шамар, шљага (2.слово: љ), 20. Наша сликарка, Бета, 21. Упишите: к, е, 22. Разносач позива за војне обвезнике, 23. Упишите: а, н, 24. Мушко име одмила, 25. Који је као восак, налик на восак, 26. Символ радијума, 27. Бивша филмска звезда, Дорис, 28. Вео, копрена, 29. Мистериозност, тајна, 30. Упишите: с, п, 31. Припадник библијског племена Енак, 32. Врста цигарете (по Порторику), 33. Ногe у облику слова "О", 34. Писмена потврда, овера (тур.), 35. Област у Кини (домовина Манџураца), 36. Напад, атаковање, 37. Место крај Зрењанина (рибњак), 38. Чобаница, 39. Мили, омиљени, 40. Основно начело таоизма, 41. Воштана свећа, 42. Планински путни прелаз, 43. Ауто-ознака за Орегон (САД), 44. Производ или јело од теста, 45. Ужичанин, 46. Речна острва, 47. Предлог: с, 48. Крчма, гостионица (покр.), 49. Висока планина у Грчкој, 50. Предлог, 51. Врста ловачког пса, 52. Ауто-ознака за Сан Антонио, 53. Пловило са три трупа (мн.), 54. Писац мемоара, 55. Штампa "златним" словима.

УСПРАВНО:

1. Половина од 56, 2. Чарапе за зиму (од вуне), 3. Упишите: о,к, 4. Страно мушко име (3.слово: к), 5. Шећер што га садржи месо, 6. Рожнати израштај на прсту, 7. Аварин, Обар, 8. Кинеска мера за тежину, 9. Упишите: к, ћ, 10. Шест мушараца, 11. Логичка нејасноћа (грч.), 12. У којој мери, како обимна, 13. Један континент, 14. Галама, викање, 15. Име глумца и певача Монтана, 16. Врло дуга година (која мора да се служи цару), 17. Језик којим говоре Арапи, 19. Велики костур или кост, 21. Савезна држава у САД, 22. Мала кера, кериф, 24. Име писца Веселиновића, 25. Стручњак у монтанистици, 28. Врста папагаја, 29. Француски научник, Луј, 30. Главни град Канаде, 32. Сањалице, фантасти, 33. Шарени тропски папагаји, 35. Зидни (собни) плакат, 36. Мање драмско дело, 38. Спретна, кадра, 39. Име бившег боксера Карнера, 41. Бик (у шпанској кориди), 42. Манекенска агенција из Њујорка, 45. Омладинска радна акција (скр.), 46. Уз, до, поред, 48. Јединица за електричну отпорност, 49. Символ талијума, 50. Врхунски спортист.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
Програм PRISMA

Зато што је
будућност
важна!

Дирекција
за преквалификацију
Београд
Кнеза Милоша 33
011/ 3203-252
www.mod.gov.yu/prisma

Београд
Централни Дом ВСЦГ
Браће Југовић 19
011/ 3201-850

Ниш
Клуб ВСЦГ
Синђелићев трг 66
018/ 522-892

Нови Сад
Футошка 26
021/ 528-440

Подгорица
Клуб ВСЦГ
У Пролетерске
бригаде 4
081/ 244-770

Program PRISMA
Centar za obuku Beograd
Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu

Јове Илића 154, 11040 Београд
011/ 3950-891; www.prisma.fon.bg.ac.yu
e-mail: prisma@fon.bg.ac.yu

Центар за обуку Ниш
Програм ПРИСМА
Машински факултет Ниш

Александра Медведева 14, 18000 Ниш
018/ 500-661; www.prisma.masfak.ni.ac.yu
e-mail: prisma@masfak.ni.ac.yu

Мини постер
ОДБРАНА

